

Hacsaveczt Béla

Neveinkben élünk

Markaz község földrajzi, vezeték- és ragadványnevei

Hacsavecz Béla

Neveinkben élünk

**Markaz község földrajzi,
vezeték- és ragadványnevei**

TARTALOM

Köszöntöm az Olvasót!

Megjegyzések a kiadáshoz

Markaz község külterületének földrajzi nevei

- a.) A falu földrajzi helye és neve
- b.) A település rövid története
- c.) A földrajzi nevek összegyűjtésének módja
- d.) A földrajzi nevek közlési módja
- e.) A földrajzi nevek értelmezése

I. Markaz külterületén található földrajzi nevek felsorolása és térképi számozása

II. A földrajzi nevek értelmezése

Markaz község külterületének földrajzi nevei összegyűjtésénél felhasznált forrásmunkák jegyzéke

Szlovák neveinkben történetünk van rejtjelezve Markaz község lakóinak vezeté- és ragadványnevei

Az 1950-es években Markazon lakók vezeté- és ragadványnevei

A vezeté- és ragadványnevek összegyűjtésénél felhasznált forrásmunkák

A földrajzi nevek vázlatos megjelölése

Köszöntöm az Olvasót!

Él bennünk a természetes emberi kíváncsiság a gyökereink megismerésére; honnan jöttünk, mi szél hozott bennünket erre a tájra. A költő szavaival élve „az emberélet útjának felén” túlhaladva a mulandóság szele már megérinti az embert, s fokozottabb érdeklődéssel fordul ősei élete felé. Hacsavecz Béla írja Markaz történetének I. kötetében:

„Mi, a XX. sz. derekának emberei, befejezve szereplésünket, a történelem színpadáról lelépünk és históriává válunk.” Megállapítása sajnos már az ő esetében is igaz; mert éppen 10 éve távozott el közülünk, és az idén lenne 80 éves.

Az évforduló alkalmából Markaz Község Önkormányzata tisztelettel és szeretettel emlékezik rá, e könyvben olvasható két tanulmánya megjelentetésével.

Nem lehetünk elég hálásak neki, – a szülőhely iránti rendületlen érdeklődésből fakadó, a teljességre törekvés igényével készült – falutörténet megírásáért. Egész életén át, – felelősségteljes munkája mellett – szenvedélyesen kutatta, gyűjtötte és rendszerbe foglalta a múlt mélységes kútjában Markazról talált ismereteket, mely számunkra hatalmas kultúrtörténeti kincset jelent. A könyvben szereplő családi és földrajzi nevek a helytörténetnek éppen olyan értékes forrásai, mint a tárgyi emlékek. Őrzik szűken vett környezetünk földfelszínének alakját, jellegzetes növény- és állatvilágát, a tájban lejátszódó történelmi eseményeket, utalnak az itt élők életmódjára, gazdálkodására, őrzik szokásaikat, hagyományaikat, a hiedelmeket s olykor a humorukat is. A könyvet böngészve az 1742-ben betelepült, úgymond „őshonos” családok szinte mindegyike talál családjára vonatkozó, érdeklődését felkeltő ismereteket. Az idők folyamán beköltöző családok (és remélem gyermekeink is) haszonnal forgatják majd, jobban megismerve ezzel környezetüket, elősegítve számukra a kötődést, a ragaszkodást e szlovák gyökerekkel rendelkező, őseink által a mátrai erdők lábánál választott helyhez.

A gyerekek az iskolában a honismeret tantárgy keretében foglalkoznak lakóhelyük múltjával, s az előző két kötethez hasonlóan ez a kiadvány is segédtankönyvként szolgál a diákok és a pedagógusok számára. Jó lenne, ha a fiatalok az elődök példáját követve ösztönzést kapnának arra, hogy a faluközösség érdekében tevékeny részt vállaljanak a helyi értékek, a hagyományok megőrzésében és majdani továbbadásában.

Ahhoz, hogy megőrizzük a múltat, krónikások kellenek; bízva abban, hogy a fiatalok Hacsavecz Béla könyveit olvasva tapasztalatokat merítenek a múltból, mérlegelni tudják a jelent és biztatást, bátorítást adnak nekünk a jövőre vonatkozóan, hogy az alábbi Fülöp Lajos-idézet évezredek múltján is igaz legyen:

„Akik, élünk-halunk e hegy tövén, szülőföldnek becézzük a tájat: esszük kenyerét, kortyoljuk borát, és itt minket mindig hazavárnak.”

Az eszményeket és a hagyományos értékeket vesztő, példaképeket nem találó világunkban ajánlom e könyvet minden Markazon élőnek, az innen elszármazottaknak és a fiataloknak, akik majd tovább görgetik a históriát...

Markaz, 2005. október 28.

Potoczki László polgármester

Megjegyzések a kiadáshoz

Hacsavecz Béla helytörténeti kutató harmadik könyvét tartja kezében az olvasó. Az első kötet 1992-ben jelent meg *A Mátra ölén Markaz* címmel, a falu krónikáját a kezdetektől 1875-ig dolgozza fel. A második rész *A Mátrai hegyek alatt Markaz* 1875-től 1945-ig tartalmazza a falu történetét, melyet 1996-ban jelentetett meg az önkormányzat.

Ez a karcsú kötet terjedelmében kisebb ugyan, de tartalmát tekintve az alcímben megfogalmazott területekről részletesebb, mélyebb elemzést ad. A két írás előtanulmánya volt a később készült falutörténetnek. Ezért találunk benne átfedéseket, melyek már az előbbi kötetekben is szerepelnek. Az 1970-es években fellendült honismereti mozgalomnak erőteljes hatása volt a helytörténeti kutatásokra. Nagy társadalmi nyilvánosságot kapott a széles körű, országos gyűjtőmunka, mely – többek között – a családi és földrajzi nevek megismerésére indult. Több országos szervezet összefogásával a Néprajzi Múzeum évente hirdetett pályázatokat felnőttek és fiatalok számára a honismeret különböző témaköreiben.

Hacsavecz Béla 1978-ban „Szlovák neveinkben történetünk van rejtjelezve” címmel adta be a Markazon élő családok vezeté- és ragadványneveinek gyűjteményét, mellyel III. helyezést ért el. A következő évben – felnőtt kategóriában beérkezett 218 pályamunka közül – „Markaz község külterületének földrajzi nevei”-t tartalmazó dolgozatát szintén az előkelő III. helyre sorolta a zsűri. A tanulmányokat a fenti pályázatokra beadott formában közöljük, amely a keletkezési idejében fennálló természeti és társadalmi környezetet tükrözi.

A Béla bácsinál maradt példányon kiegészítéseket találunk, újabb adatokat, pontosításokat, – ami jelzi, hogy tovább dolgozott rajta – talán egy későbbi önálló, bővített, kiadásban bízva.

Rendkívül érdekes és izgalmas olvasmány a könyv második részében ismertetett családnevek története; hisz a latin mondás szerint „Nomen est omen”: a név a sors, a végzet. Több, mint 50 markazi család nevének eredetével, értelmezésével, ágaival és azok ragadványnevek szerinti tagozódásával ismertet meg bennünket. Markaz kül- és belterületének földrajzi neveivel már találkozhattunk az 1988-ban megjelent Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai sorozatban (181. szám): Heves megye földrajzi nevei IV. köt. A Gyöngyösi Járás Hatvan és Környéke Eger című kiadványban. A könyv tudományos igénnyel készült, rövid, tömör adatokat tartalmaz. Forrásként közli Hacsavecz Béla gyűjtését is. (Megtalálható a községi könyvtárban.)

Béla bácsi munkája, helytörténeti és ismeretterjesztő jellegének megfelelően az adatok és tények mögé tekintve, felszínre hozza, olvasmányossá, átélhető valósággá teszi számunkra a nevekben élő történelmet. Megkérdesheti az olvasó, hogy miért éppen most kerül nyilvánosságra a közel 30 éve készült anyag. Több véletlen (nagy rendező) tényező szerencsés összejárása következtében most sikerült kiadni. Béla bácsi ha élne, bizonyára jó szívvvel venné, ha minél többen kíváncsiak lennének a lankadatlan szorgalommal és örömmel végzett munkájára.

Megköszönöm Béla bácsi özvegyének, Marika néninek és gyermekeinek a bizalmát, amivel megtiszteltek engem, hogy a féltve őrzött – Markazra vonatkozó – hagyatékot átadták nekem, azzal a céllal, hogy hasznosítsuk azt a falu javára.

Székrenyes Gézáné

Markaz község külterületének földrajzi nevei

a.) A falu földrajzi helye és neve

Az 1962. évi kiadású új Magyar Lexikon 4. kötet 551. oldalán Markaz községgel kapcsolatban a következőket olvashatjuk:

„Markaz.

Ötk., Heves m. Gyöngyösi j. L. 1930 (1960.)

Vá. Gyöngyös.

A gyöngyös-visontai borvidékhez tartozik, gyümölcs és szőlőtermelés. Erdőgazdaság. Gótikus várrom a 14. sz.-ból.”⁽¹⁾

A település Gyöngyöstől keletre 14 km-re, az Abasár-verpeléti út mellett, a Mátra déli szegélyén, a hegységből kiinduló széles, hosszú völgyben található. Északon Paráddal, keleten Domoszlóval, délen és délnyugaton Detkkel és Visontával, nyugaton pedig Abasárral határos.

A községnek is helyet adó völgyet a településtől déli irányban 3 km-re

1966-68 között zárógáttal elrekesztették. Az itt képződött tó nyolcmillió m³ vizet biztosít a Gagarin Hőerőmű (Mátrai Erőmű Rt.) ellátására.

A község határát érinti a Thorez Külfejtési Bányauzem tevékenysége is. A falu nevét a „Földrajzi nevek etimológiai szótára” a következőképpen határozza meg:

„Markaz helység Heves megyében (1332-7.; Ortvai: Egyh. Földi. L. 179.) Pusztasz. -bői keletkezett magyar névadással. Alapjául szolgáló személynév talán „Markes” cseh személynév.”⁽²⁾

Pásztor József Heves megye várai című munkájában Markaz nevét a „Markhaus” német szóból próbálja levezetni, mely szerint a német eredetű helynév magyar fordítása Márkházát jelent, és ez a szó a tót lakosság nyelvén Markazzá ferdült. A helynév fenti kétféle magyarázatából az következik, hogy Markaz nevének eredete, jelentése nincs elfogadhatóan megfejtve. Ez nem is csoda, hiszen még az olyan nagyváros, mint Moszkva vagy Eger nevének jelentésére is többféle magyarázat van.

A község földrajzi nevének kutatásakor figyelembe kell venni, hogy a hajdanában Markazra telepedett pásztorok téli szálláshely kiválasztása (vizenyős, ligetes rét) nem azonos a honfoglalás kori magyarok települési szokásaival, ennél fogva az elnevezése sem származhat a magyarok köréből. Arra is gondolhatunk, hogy a Markaz helynév már a honfoglalás előtt is megvolt, és a magyar-kabar népek a betelepedésük és összeolvadásuk során – a már előbb itt élt pásztoroktól – az elnevezést is átvették.

Az abasári, visontai és egyéb környékbéli régészeti kutatások azt bizonyítják, hogy e vidék már a bronzkorszakban is lakott volt, és az avar-szláv-kabar-magyar falu egymásból nőtt ki. Így nincs kizárva, hogy a Markaz név olyan honfoglalás előtti időkből idesoródott pásztornéptől származik, akiknek a nyelvén a Markaz szó pásztorszállás-központot jelentett, hiszen az Ural vidékén ma is több ott élő nép a központot Markaznak nevezi.

b.) A település rövid története

Az első írásos, okleveles adat, mely Markazt mint lakott helyet említi, az 1332-37 között keletkezett pápai tizedjegyzék, mely az azóta is használt Markaz névalakban tünteti fel a helységet.⁽³⁾

A pápai tizedjegyzék szerint az 1300-as évek második negyedében Markaz 3 garasos egyházi adót fizetett, és – ebből következően – az akkori települések között a kisebbekhez tartozott.

A hatvani török szandzsák 1550. évi adóösszeírása szerint az akkori Markaz nyolc lakóházában 13 házas férfi élt⁽⁴⁾

Más forrásokból tudjuk, hogy a török idők előtti falu templomát Szent Márk védőszentjéről nevezték el, s összedőlt romjai 1962-ig a Pusztatemplomként ismert réten a faluban ma élők nagy része által is ismertek voltak.

A régi települést 1552-ben a törökök elpusztították, s ezt követően az okiratok 1742-ig Markazt lakatlan pusztaként emlegették.

Bél Mátyás a pozsonyi egyetem tudós professzora 1730-ban Saári (ma: Abasár) útja során felment a meredek hegyen épült markazi várhoz is, és beszámolójában a következőket írta:

„Markaz vára szintén csak rom. A helybéliek azt mesélik róla, hogy építését csak megkezdték, de be nem fejezték, mert amit nappal építettek, éjjel szétszedték. A vár alatt a Máttra derűs, termékeny lejtőjén látni a hasonnevű falu romjait, vagyis Markaz pusztát, melyből több földbirtokos jelentékeny hasznót húz.”⁽⁵⁾

Bél Mátyás a „helybéliek” alatt a kíséretében lévő sáriakat érthette, a földbirtokosok „jelentékeny” haszna alatt pedig azt, hogy ez időben Markaz pusztá határát a sáriak legeltetésre, erdeit makkoltatásra bérelték, a domoszlóiak pedig a nagy kiterjedésű rétjeit részébe kaszálták.

A falu újraterelítése 1742. áprilisában kezdődött meg. 1742. május 7-én a tarnamenti járás szolgabírája jelentette a megyei közgyűlésnek, hogy Gömör és Hont megyékből jobbágysok költöztek Heves megyébe, akik az eddig lakatlan Markaz pusztát benépesítették, és Bossányi Gáspár földesúr védelme alá ott letelepedtek.

A vármegyei közgyűlés határozata:

„Itt maradhatnak, amíg régi földesuraik vissza nem követelik őket, minthogy örökös jobbágysok. Addig is fizessék a megyei szükségletre kivetett taksát.”⁽⁶⁾

A letelepedő markaziak nagyobbik része jobbágy, és zsellérként föld- és szőlőművelésből élt; egy részük több generáción keresztül árendás jobbágyjuhász volt, akik a föld- és szőlőművelés mellett a földesuraktól bérelt legelőn egy-két zsellér szolgabojttal juhokat tartottak.

A letelepedőkből többen a Felvidékről hozott ősi mesterségüket folytatva taligákat, ólakat, szekereket, valamint házi szükségletre egyéb fa eszközöket készítettek, és terményért cserébe árusították egész a Tisza vidékéig.

A korabeli adóösszeírásból ismert, hogy 5 fő házi pálinkafőzéssel, néhányan pedig a földesuraktól bérelt erdei makkoltatással foglalkoztak.

Az 1770-71-ben végrehajtott Mária Terézia-féle úrbérrendezés után Markazon is kiépült urasági majorokban megjelentek a majorsági zsellérek és juhászok, akiknek egy részük a faluban lakott. Ezen kívül néhány iparos – kovács, mészáros, vízimolnár és kereskedő, uradalmi és úrbéri italkimérőt bérlő kocsmáros, sóárusító, szatócs stb. – élt még a faluban. A

faluk néhány vezetője-pap, kántortanító, jegyző, uradalmi vadász, uradalmi erdész és ispán – alkotta a birtok nélküli nemességet. Földesurak illetve birtokos nemesek a községben nem telepedtek meg. A fent leírt foglalkozás és társadalmi tagozódás lényegében közel 150 évig, az 1800-as évek utolsó negyedéig fennmaradt.

A falu lakói – két-három uradalmi tisztviselő kivételével – teljes egészében szlovák, illetve még régebbi eredetüket tekintve egy részük rutén és valach volt. Letelepedésükkor többségük még nem beszélt a magyar nyelvet. Ezért az egyház az egymást követő papokat úgy válogatta meg, hogy azok tótul tudtak, a kántor, tanító, jegyzők is több generáción keresztül mindig tót származásúak voltak, vagy a szlovák nyelvet értők és beszélők sorából kerültek ki.

A rendelkezésünkre álló okiratok, anyakönyvek, egyházi vizitációk jegyzőkönyvei stb. alapján nyomon követhető, hogy a letelepedők második generációja már eljutott a kétnyelvűség állapotáig, de anyanyelve továbbra is a szlovák maradt. Az 1783-87 között végrehajtott első népszámlálásnál – melyet a községi papokkal végeztek el – Markazt már magyar faluként írták össze. Ez érthető, ha figyelembe vesszük, hogy az akkori erőszakos magyarosítási törekvéseknek megfelelően a népszámlálásnál a magyarul beszélő (magyarul tudó) lakosokat – függetlenül az anyanyelvüktől – magyaroknak számították.

Az 1851-ben kiadott Magyarország Geográfiai Szótárában már joggal állapíthatták meg, hogy:

„Markaz elmagyarosodott tót falu Heves Vármegyében, a Mátra hegye alatt... 783 katolikus lakos, parochia templommal, egy régi vár omladékkal, nagy erdővel, s marha és juh tenyésztéssel.”⁽⁷⁾

Az elmagyarosodás az 1800-as évek hatvanas éveitől a summás élet kialakulásával, a vasútépítés, a budapesti építkezések Markazra is kiható szívóhatásával, az elemi iskolák reformjával, a kötelező katonai szolgálat bevezetésével felgyorsult.

A ma élő idősebbek emlékei szerint az 1850-60-as években született markaziak egymás között még szívesebben beszélték a tót nyelvet, mint a magyart. A XIX. század vége felé és a XX. század elején születettek még jól tudtak tótul, de már szívesebben és gyakrabban beszéltek magyarul. A magyar beszédet csak akkor váltották át szlovákra, ha idegenek vagy gyermekek előtt olyan témáról ejtettek szót, amit nem akartak, hogy azok is megértsék.

Az 1910-es évek után születettek közül már igen kevesen tudtak (tudnak) szlovákul. Ma már lényegében csak néhány hatvan év körüli illetve azon felüli idős személy érti a szlovák nyelvet, illetve tud folyékonyan tótul beszélni.

Így két és fél évszázad alatt a – részben ruténokból, lengyelekből, valachokból kovácsolódott – szlovákok érzelmeikben, kultúrájukban, nyelvükben is teljesen magyarokká váltak.

A mai falu fiataljainak döntő többsége már nem ismeri, nem is tudja etnikai eredetüket. Már ma is nagyrészt csak a – fiatalabbak részére is – furcsa, „érthetetlen” vezeték- és ragadványneveken kívül a földrajzi nevek emlékeztetnek a falu lakóinak szlovák eredetére.

A község történetének fenti rövid áttekintését azért tartottam szükségesnek leírni, mert az etnikai eredet ismeretében – ezzel együtt – válnak érthetővé a község határának, külterületének földrajzi nevei, azok keletkezésének körülményei és értelmezésük.

c.) A földrajzi nevek összegyűjtésének módja

A község határában fellelhető földrajzi nevek döntő többsége a falu újratelepülését követően 1742 után keletkezett. Csak néhány olyan földrajzi név található, amit bizonyíthatóan, vagy nagy valószínűséggel lehet állítani, hogy már a markazi szlovákok letelepedése előtt is megvolt, és azt a környező települések népeitől vették át községünk első lakói.

A földrajzi nevekből kitűnik, hogy a letelepedést követő első időszakban a XVIII. század második felében általában az erdő- és határrészeknek, az egyes topográfiai pontoknak szlovák neveket adtak. Ez időszakban jóval több szlovák elnevezést viselő földrajzi név volt, mint amit most utólag, 200-240 év távlatából fel lehet deríteni.

A XIX. század első felétől kezdődően a tót névvel ellátott topográfiai pontoknak, részeknek magyar nevet is adtak. A lakosság elmagyarosodásával együtt a földrajzi neveknél is egyre inkább a magyar elnevezést használták, s a régebbi szlovák név háttérbe szorult, majd többségük feledésbe merült. Ezért a földrajzi pontok jelentős részének régi, tót elnevezése ma már nem élő, csak a régi okiratokban illetve térképeken található meg. Egyes határrészekeken viszont a hajdani szlovák elnevezés annyira tartósnak bizonyult, hogy ma is él, illetve nincs is megfelelő magyar hangzású elnevezése.

A földrajzi neveknél figyelemmel voltam arra is, hogy a nyelven, kultúrán, szokásokon kívül a felszín is állandóan változik. Új erdők, szőlők, legelők, szántók, tavak, csatornák, építmények „születnek”, jönnek létre és régiek múlnak el. Ennek megfelelően mindig új földrajzi nevek is születnek.

Napjainkban a legnagyobb változást a Gagarin Hőerőmű (Mátrai Erőmű Rt.) létesítményei, víztároló tava és a Thorez Külfejtési Bányaüzem munkájának felszíninformáló hatásai jelentik.

A markazi nagy rét víz alá került, a felszínen meddőhányó, pernyehányó, új csatornák, épületek változtatják meg a régi táj arculatát, és tüntetik el a régebbi földrajzi neveket. E helyeken igyekeztem rögzíteni a változás előtti időszak tájrajzát és helyrajzi megnevezéseit.

Az élő földrajzi neveket elsősorban saját helyi ismereteim alapján gyűjtöttem össze. A markazi határ minden részén többször is megfordultam. Gyermekként dolgoztam a gazdáknál lóhajtóként, később napszámosként, az uradalmakban voltam summás, az erdőkben favágó munkás, fahordó és gombát gyűjtő stb. Ismertem a hajdani erdőkerülőket, pásztorokat, favágó munkásokat, falusi gazdákat, summásokat, vincelléreket stb. elbeszéléseit.

Az utóbbi években a határ minden részét újra összejártam, szemrevételeztem a változásokat. A ma is élő névanyagot az összegyűjtés során egyeztettem Szekrényes Ferencsel, a Hazafias Népfront Markazi Bizottságának elnökével, Záprel Pállal, Hacsavec Józseffel, Hacsavec Pálnéval és Tresó Józseffel. Az egyeztető partnerek egy része még ismeri és beszéli a szlovák nyelvet.

A már nem élő, csak a régi okiratokban található földrajzi nevek gyűjtésénél forrásmunkaként használtam az Egri Megyei Levéltár Markazzal kapcsolatos iratanyagát, az úrbérrendezési iratokat és a XIX. századbeli térképeket. A régi okiratokban és térképeken található földrajzi neveket egyeztettem a ma is élő földrajzi nevekkal.

Az összegyűjtött anyagnak a feldolgozása és a helybeliekkel való egyeztetése során az a kép alakult ki bennem, hogy a 30-35 éven aluliak alig ismerik a határt, sokan a markazi erdőkben vagy legelőkön még soha nem jártak, a földrajzi neveknél pedig csak elenyésző töredékét ismerik.

Őseinknél a mindennapi élet kényszerítő szükségessége követelte meg, hogy el tudjanak igazodni, illetve egymás tájékoztatása alapján is megtalálják az adott földrajzi pontot. A réten kézi kaszával szénát kaszáló embernek minden zsombékot, gödröt, hajlatot ismernie kellett, hogy ne törje el a kaszáját, a juhász a legelőn minden kis berket, tisztást, forrást kellett, hogy ismerjen. Ezért, hogy a terepen pontosan és aprólékosan el tudjanak igazodni, minden pontnak igyekeztek nevet adni.

Az életfeltételek ma már nem követelik ezt az aprólékos földrajzi névadást. A repülőgép pilótájának a navigációs műszerek mellett elég ha a legnagyobb hegységeket, folyókat vagy városokat meg tudja különböztetni. A mai mezőgazdaságban a traktoros, ha a nagy táblákat ismeri, már el tud igazodni.

A földrajzi nevek ismeretének szükségessége egyre jobban csökken, s azok feledésbe merülnek. Ezt még külön is gyorsítja a mezőgazdasági szakemberek körében meghonosodott szakmai „fanyelv”, amikor a népnyelv által elfogadott és mindenki által ismert szép határi nevek helyett a mezőgazdasági dolgozók munka-eligazításán is egy-egy táblát csak számozással emlegetnek. (A2-es, B 1-es stb.)

d.) A földrajzi nevek közlési módja

Az összegyűjtött neveket a pályamunka I.-gyel jelölt „Markaz külterületén található földrajzi nevek felsorolása és térképi számozása” című részében a helyszínen való elhelyezkedésük sorrendjében, (a kialakult szokásoknak megfelelően) balról jobbra (nyugatról keletre) haladó sorban, fentről lefelé (északról délre) tartó sorrendben dolgoztam fel és közlöm. Munkám e részében a földrajzi neveket sorszámozom. E sorszámozás alapján a mellékelt térképen a számmal jelölt földrajzi hely megközelítő pontossággal megtalálható.

Az esetek egy részében, ha egy földrajzi pontnak több elnevezése is előfordul, vagy azok között hangzásbeli különbség mutatkozik, ott egy szám alatt egy adott helynek több elnevezése is felsorolásra került.

e.) A földrajzi nevek értelmezése

A 11.-vel jelölt „A földrajzi nevek értelmezése” című részben betűrendben közlöm, sorolom fel a földrajzi neveket. Ahol egy helynek több neve is van, ott általában az okmányokban talált név alapján, esetenként a népnyelvi megnevezés alapján soroltam betűrendbe.

Az okmányokban vagy térképen található földrajzi neveknél zárójelben feltüntettem a forráshelyet. A zárójelbe tett T és utána az évszám mindig a jelzett évben készített térképet jelenti. (E forrásmunkákat a dolgozat végén még külön is felsorolom.) A zárójel utáni kereszttel (+) jelölöm azokat a földrajzi neveket, melyek már nem élők (azaz a falu legidősebb lakói sem emlékeznek rájuk). A térképeken vagy más okmányokban található, de ma is ismert földrajzi neveknél a zárójelbe tett forrásmunkára való hivatkozás utáni „É” betű azt jelenti, hogy az elnevezés ma is élő. Azoknál az élő földrajzi neveknél, melyek térképeken vagy egyéb forrásmunkákban nem találhatók meg, a név után zárójelbe teszem, hogy (é. népi) élő népi, azaz a falu lakóinak egy része ma is ismeri. A földrajzi nevek után e résznél is megadom, hogy a térképen az adott hely hányas számmal van jelölve.

Szükségesnek véltem, hogy a földrajzi helyet a név felsorolásán és számozásán kívül néhány mondattal szöveges részben is pontosítsam. E részben próbáltam rögzíteni egyes nevek keletkezésének körülményeit és értelmét.

A földrajzi nevek döntő többségének keletkezési ideje, jelentése, értelme a hivatalos okmányok, illetve mai jelentésük alapján megállapíthatóak. Néhány olyan név található (pl. Törökberek, Tatármező, Nyiged) aminek keletkezési idejére és jelentésére más adatokkal egybevetve csak következtetni lehet. Két-három név keletkezéséhez (pl. Kincseskő) népi legenda fűződik, de ezt is szükségesnek tartottam feltüntetni. A földrajzi nevek 15-20%-a az, amire magyarázatot adni nem tudunk, és csak találgatásokra lennénk utalva. E neveknel megjegyzem, hogy eredete és jelentése nem ismert.

Az egyes földrajzi nevekhez kapcsolódó történelmi eseményeket is szükségesnek tartottam leírni, mert a földrajzi nevek az adott történelmi időszakban sem légyeres térben, hanem valamely ismert (vagy ma már felderíthetetlen) eseményhez, jelenséghez, létesítményhez, gazdálkodási, megélhetési módhoz kapcsolódva keletkeztek. Ezzel azt akartam hangsúlyozni, hogy a földrajzi neveknek is történetük van, és ezek a helytörténet, a falutörténet részét képezik.

A földrajzi nevek közlésénél nem törekedtem nyakatekert, a tényleges népi kiejtést eltorzító jelölésmódra. A helyi népnyelv zsargonja – főként az idősebbeknél – különbözik az irodalmi nyelvtől illetve kiejtéstől. A szóban a mássalhangzókat gyakran elhagyják (pl. völgy helyett „vőgy”, föld helyett „főd”), a személyneveket egyszerűsítik (Grüszner helyett Glizner, Matyasovszky = Matasócki stb.), de mindemellett nyelvezetük érthetően, kellemesen cseng. A földrajzi nevek felsorolásánál az élő neveket próbáltam úgy leírni, ahogyan azt a Markazon két és fél évszázada honos családok mai nemzedéke mondja, kiejti.

I. Markaz külterületén található földrajzi nevek felsorolása és térképi számozása

1. Kékestető	28. Siket völgy
2. Kékesi turistaút	29. Drót
3. Kékesi lapos	30. Mranica
4. a) Kékes alatti csalános	31. Parádi gyalogút
b) Csanás	32. Nagy tóvik
5. a) Nagy Saskő	33. Kis tóvik
b) Saska	34. a) Gr. Hunyadi Anna erdeje
6. a) Saskői emlékmű	b) Gr. Hunyadi Teréz erdeje
b) Saskai szobor	35. Határbérc
c) Turista szobor	36. Hármashatár
7. Nagy saskői bérc	37. a) Hármashatári őrház
8. a) Nagy Saskői völgy	b) Felső erdészház
b) Saskai vőgy	38. Pezsőkő
9. a) Nagy Saskő oldal	39. a) Hidasbérc
b) Saska ódal	b) Ólomkúti bérc
10. Kis Saskő oldal	40. Hosszúvágó bérc
11. Kis Saskő bérc	41. a) Tutús tető
12. Rakottyás	b) Éles bére
13. Vályuskút	42. Tutúsi szilfa
14. Disznókút	43. Tutúsi tisztás
15. a) Disznókúti erdők	44. Nagy hosszúvágó
b) Kállai Benőné erdeje	45. Kis hosszúvágó
16. Disznókúti út	46. Mohás kút
17. a) Kékesi völgy	47. Szenes kút
b) Nagy völgy	48. a) Szenes
18. Greskovics Sándor erdeje	b) Szénégető
19. Gödröstető	49. Oszlopok
20. Gödrösi köves ódal	50. Hidegvőgy
21. a) Gödrösök	51. a) Szenesi kaszáló
b) Senyei Pál báró erdeje	b) VI. kaszáló
22. Gödrös völgy	52. a) Deskai erdeje
23. a) Gödrösi kaszáló	b) Tresó Palya erdeje
b) V. kaszáló	53. Picskai erdő
24. Gödrösi csemetekert	54. Picskai vad sózó
25. Gödrösi földgunyhó	55. a) Picskai vadászles
26. a) ~ügac a~vi~l	c) Leshely
b) Nyugadalomtető	
27. Nyugadalornkapu	56. Picskai vőgy

57. a) Picskai kaszáló
b) III. kaszáló
58. Picskai pocsolyás
59. Betyárkút
60. Lótemető
61. a) Lótemetői kaszáló
b) IV. kaszáló
62. Lótemető völgy
63. a) Máriafa
b) Képfá
c) Mária-kép
d) Szentkép
64. Felső fenyves
65. a) Hátrapatak tető
b) Hatrapatak tető
66. a) Hátrapatak tisztás
b) Hegyesi lapos
c) Nagy kaszáló rét
67. Hegyesi vadetető
68. a) Hátrapatak
b) Hatrapatak
69. Rókalukak
70. Rókaluk tető
71. Bósza tanya
72. a) Közbérc
b) Kavicsos bérc
73. Cseres
74. Csonkapatak
75. a) Tarjánka patak
b) Tarjanka patak
76. Felső tarjánkai erdők
77. Kolyibiszka oldal
78. Ólomkút
79. Ólomkúti vadászkunyhó
80. Pirs út
81. Ólomkúti út
82. Negyven hold
83. Négyeshatár
84. Ólomkúti mogyorós
85. a) Grűszner M. Salamon
erdőbirtoka
- b) Glizneré
86. Kecsebérc
87. a) Sötét völgy
b) Setét vögy
88. a) Kerékgyártó völgy
b) Kerékgyártó
89. a) Kéztülső völgy
b) Szevnádolyina
90. Gusztonyicska
91. Dongás vögy
92. Greskulya
93. Kerékgyártóvölgyi
kertecske
94. Kiskő
95. Kiskő tető
96. Kiskő nyereg
97. Kiskő oldal
98. Kiskő katlan
99. Kiskői galagonyás
100. Kiskő alatti erdők
101. a) Dobogói erdő
b) Dobogó
102. a) Hosszúvágó alatti kaszáló
b) II. kaszáló
103. a) Rókaluk alatti kaszáló
b) I. kaszáló
104. a) Évakő
b) Bukfelszoknya
105. Lénia
106. a) Matyasovszki erdők
b) Matasóckie
107. Matasócki gunyhó
108. Cimbalmos ház
109. Babics gunyhó
110. Véderdő
111. Hegyestető
112. Nagyerdő
113. Markul vár
114. Várbérc
115. Várvölgyi kőbánya
116. Váródali kiserdő

117. Váródal
118. Várút
119. Várvölgy
120. Vársikló
121. Vártó
122. Vár patak
123. a) Disznóhálás
b) Novotta Péter erdeje
124. Disznóhálás oldal
125. Óberkút
126. Óberkúti tisztás
127. Óberkúti akácos
128. Óberkúti trenkás
129. Antalka
130. Kecskeszikla
131. Sári delelő
132. Kiserdői fekete homokos
133. a) Zsellér erdő
b) Gyalogosok erdeje
134. Hegyes ódal
135. Hegyesajja
136. a) Nagy makkos
b) Nagy tőgyfák
137. a) Telkes gazdák erdeje
b) Közbirtokossági erdő
138. Alsó fenyves
139. Kamólúcska
140. Kincseskő
141. a) Cseres kút
b) Fenyves feletti kút
142. Cseres tető
143. a) Cseresi erdészház
b) Ocskai Ignác vadászháza
c) Kis Pista háza
144. Ignáckert
145. Majális erdő
146. a) Cseresalja
b) Cseresi kiserdő
147. Szélespallagi közbirtokossági erdő
148. a) Szélespallag
b) Nagypallag
149. Kispallag
150. a) Rakita kút
b) Szélespallagi itató kút
151. Szélespallagi szőlők
152. Tarjanka pataki kerülőház
153. Közrész erdő
154. a) Malomárok
b) Malompatak
155. Markazi delelő
156. a) Úsztatói földes kunyhó
b) Fődesgunyhó
157. Úsztató
158. Úsztatói pihenőkövek
159. Tatármező
160. Tatárpusztá
161. Tatárszél
162. Kopaszparlag
163. a) Mélyvölgy
b) Nagyvölgy
c) Nagyárok
d) Milvégy
164. Kopaszpart
165. Epreskert
166. a) Veresföld
b) Veresfőd
167. a) Perjarszki kút
b) Persjarszki kút
168. Zsellérkút
169. Rasztya
170. Rasztyai nagy tisztás
171. Kinferé
172. Nagyporos
173. a) Birkapart
b) Kertek feletti dülő
c) Perlaki Imre legelője
174. Cigánypart
175. Döggút
176. Cigánypatak
177. a) Közbirtokossági legelő
b) Gazdák legelője

178. a) Zsellér legelő
b) Gyalogosok legelője
179. a) Felső delelő kút
b) Gazdák kútja
c) Piroskút
180. a) Kőbánya
b) Bánya
181. Kavicsbánya
182. Bányatető
183. Hátrapatak környéke
184. Sziklás zúgó
185. Temetőpart
186. Lőtér
187. Bikulya part
188. Levente gyakorlótér
189. Jegespince
190. Veresharaszt
191. a) Veresharaszt felső
b) Új szőlők
192. Szoroska
193. Veresharaszti csőszház
194. a) Plága
b) Ocskai jussa
195. a) Öreghegy
b) Gr. Eszterházi jussa
196. Öreghegyi csőszház
197. Klokóka
198. a) Tarjánkat út
b) Tariankai út
199. Rénusi út
200. Domoszlói csinát út
201. Diós liget
202. a) Sportpálya
b) Futballpálya
203. a) Domoszlói úti kereszt
b) Irtáskúti kereszt
204. a) Tábla
b) Tabla
205. Irtáskút
206. Irtástető
207. Julia
208. Csörgőpart
209. Csörgő
210. Major feletti dűlő
211. Majori csapás
212. Csörgői csapás
213. a) Sári úti kereszt
b) Fakereszt
214. a) Paskom
b) Zsellértág
c) Keskenyek
d) Sudó kút
215. Kápolnai csinát út
216. Kápolna
217. a) Kápolnai liget
b) Hősök ligete
218. Ubocs
219. a) Ubocsi tanya
b) Gosztonyi tanya
220. Glizner ubocsi tanyája
221. Kis makkos
222. Régi temető
223. Ubocsi út
224. Nagy irtás rét
225. Falu alatti rét
226. Kis irtás
227. a) Körtefák alja
b) Körtefák környéke
228. Pusztatemplom
229. Pusztatemplom környéke
230. Pusztatemplomi gát
231. Gusztonyicska rét
232. a) Nádasrét
b) Pocsolyás rét
233. Nagyrét
234. Paprét
235. Zsidórét
236. a) Ubocs alatti rét
b) Ubocsalja
c) Glizner rét
237. a) Bikarét
b) Közbirtokossági rét

238. Kerekberek rét
 239. Törökberek
 240. a) Betlehem
 b) Tsz major
 241. Nagy lapos
 242. a) Homokbánya
 b) Sós homok
 243. Homokalja
 244. Vrobicskák
 245. Kis dűlő
 246. Alsó homokalja
 247. Felső homokalja
 248. Balázs tanya
 249. Balázs Nácié
 250. a) Papföld
 b) Papé
 251. a) Kivételesek földje
 b) Kántoré
 c) Jegyzőé
 d) Tanítóké
 e) Harangozóé
 252. Baksa
 253. Egytagúak dűlője
 254. a) Zilayé
 b) Zilaicska
 255. Hadobás földek
 256. Hadobás kút
 257. Övesatorna
 258. a) Sztrenyina
 b) Töviskes
 259. a) Posta út
 b) Országút
 c) Abasári út
 d) Domoszlói út
 c) Kis csapás
 260. Kratyina dűlő
 261. Országúti dűlő
 262. Fehérkereszt
 263. Fehérkereszt alatti dűlő
 264. Sári úton aluli tábla
 265. a) Tag
 b) Erliké
 c) Zsidóé
 266. Ferenc irtás
 267. a) Cedvruska
 b) Ces Vrska
 c) Cezvraska
 d) Cseszvreszka
 268. Galambos
 269. Visontai út
 270. Visontai határi dűlő
 271. Visontai úti dűlő
 272. Piroskút
 273. Újkút
 274. a) Pernyehányó
 b) Zagyszikkasztó
 275. Jamai dűlő
 276. Nagy csapás
 277. a) Humnizska
 b) Umniska
 c) Humnyizska
 278. Völgy feletti dűlő
 279. Nem lakhatom tanya
 280. Kis dolyina
 281. a) Vízjárólóhoz vezető út
 b) Erőmű útja
 282. a) Markazi tó
 b) Vízjáróló
 c) Erőmű tava
 283. Völgyzárógát
 284. Gátör lakás
 285. Tóparti víkendházak
 286. Domoszlói határra járó dűlő
 287. Nyiged
 288. Nyigedi kút
 289. Nyigedi híd
 290. Nagy dolyina
 291. Felső dolyinka
 292. a) Községi földek
 b) Kanoké
 293. Kerektó

- 294. Nyigedi vőgy
- 295. Vécsi út
- 296. Vécsi úti dűlő
- 297. Nyigedvölgyi dűlő
- 298. Nyigedi patak
- 299. a) Öreg jegyző hídja
b) Nyigedi alsó híd
- 300. a) Tresó Palya kútja
b) Öreg jegyző kútja
- 301. a) Buzás tanya
b) Öreg jegyző tanyája
- 302. a) Domoszlói határi út
b) Dormándé út
- 303. Ugrai határra járó dűlő
- 304. a) Hangás
b) Hangai féle
- 305. Visontai vőgy
- 306. Eresszvényi völgy
- 307. Peresvőgy
- 308. a) Tévén tanyai köves út
b) Kistelepi út
- 309. Visontai vőgyi szeszfőzde
- 310. a) Visontai vőgyi út
b) Nagy kút
- 311. a) Alsótanya
b) Grűszner tanya
- c) Glizner tanya
- d) Tsz pince
- 312. Soma dűlő
- 313. Negyvenholdas
- 314. Negyvenholdasi faház
- 315. Drogály
- 316. a) Víztorony
b) Permetlé keverő
- 317. Kőkényesi út
- 318. Ugrai út
- 319. a) Nyigedi köves út
b) Csinát út
- 320. Agácsos vőgy
- 321. a) Nyigedi puszta
b) Baldácsi tanya
- 322. Báró rét
- 323. Fagan gunyhó
- 324. Baldácsi birtok
- 325. a) Hunyadi Anna birtoka
b) Hunyadi Teréz birtoka
- 326. a) Rozner Herman birtoka
b) Hermondé
- 327. Cigányvölgy
- 328. a) Sipkás
b) Csipkés
- 329. Gyurka verése

II. A földrajzi nevek értelmezése

Alsótanya (T. 1932)

311.

Glizner tanya (é. népi)

Tsz pince (é. népi)

A községtől déli irányban 3 km-re lévő tanya neve. A tanya 1908-10. közötti években kezdett kiépülni mint a Grűszner M. Salamon-féle markazi szőlőbirtok központja. Grűszner Mór az 1880-as évektől a Gyöngyösi Hitelpénztár titkára volt. Az 1880-as évek végén gróf Kállai Benőné markazi birtokára 100 000 korabeli aranyforint kölcsönt adott, melynek zálogaként lekötötték a markazi birtokot. Kállaiék a kölcsönt nem fizették vissza, s így a zálogjogán a birtok folyamatosan a Grűszner család kezére került.

A falu melletti Felső majortól való megkülönböztetésként használták az Alsótanya elnevezést.

A tanya hajdani épületei közül az 1950-es évek végére már csak a pince maradt meg, melyet 1970-76. között a tsz. felújított és kibővített. A tsz. jelenleg a szőlőtermését itt dolgozza fel s a pincében tárolja a megtermelt borait.

Alsó fenyves (é. népi)

138.

A Hegyes aljai erdők délkeleti részén a századfordulón Grűszner M. Salamon erdőbirtokán telepített lucfenyves neve.

Antalka (é. népi)

129.

A vár völgyén a kőbánya és óberkúti tisztás közötti részén a XIX. században fából faragott Antalka-szobor állt. A szobrot 1806 tavaszán – a határ egyes részén több kereszttel és szoborral egyidejűleg – Rozner János akkori plébános által szervezett kereszt szállítási akció keretében helyezték ide. (Egri Érseki Levéltár 3521 rakszám.)

Alsó homokalja (T. 1886)

246.

A homokaljai dűlő alsó, a rét mellé csatlakozó részének neve.

Agácsos vögy (é. népi)

320.

Alsótanyától a nyigeti tanyaig, a köves úttal párhuzamosan húzódó vízmosásos, akácfaakkal benőtt völg. Egy szakaszon Markaz és Detk között a közigazgatási határt alkotja.

Baldácsi birtok (T. 1858) +**324.**

A Megyei Levéltár markazi úrbérrendezési iratai között a báró Baldácsi-féle birtokkal gyakran lehet találkozni. Pl. az 1865. április 20-ai egyezségi jegyzőkönyvben a következő részlet van:

„Mindenek előtt br Baldácsi Antal úrnak összes föld- és rét illetősége biztosítottván... a domoszlói határtól a visontaiig egy egyenes vonal által vágassék le a vécsi útnál a jamai, a cseszveszkai, humniskai és nyigetvölgyi dűlőkből olyanformán, hogy jelenlegi gazdasági épületei ezen tagban bent legyenek.”

Később az erdőkkel együtt kb. 700 hektáros Baldácsi-birtok az utódok közt felosztódott.

Bárórét (é. népi)**322.**

Br. Baldácsi nyigedi tanyája körüli rét múlt századból fennmaradt neve. Az 1800-as évek derekán élt báró Baldácsi család emléke a falusiak előtt időközben elmosódott, és a későbbi generációk a rét nevét a Szekrényes család Báró ragadványnevű ágazatához kötötték. Ezt táplálta az is, hogy a XIX. század végén a Baldácsi-birtok egy része felparcellázásra, eladásra került, s ott a Szekrényes család is rétet és földet vásárolt. Egyébként a Szekrényes család egyik ágazata a Báró ragadványnevet is arról kapta, hogy báró Baldácsi nyigedi tanyáján egy ideig az ispán parádés kocsisa illetve a birtok kerülője volt.

Babics kunyhó (é. népi)**109.**

A várvölgyi Matyasovszki-féle erdőben a Bukfelszoknya nevű sziklával szemben állt az egyszerű szerkezetű, sással és faágakkal fedett kunyhó. Talán nevet sem kapott volna, ha az 1920-30-as években vadászati céllal gyakran benne tartózkodó-igen agresszív természetű Babics Antal csődörös őrnagy mindig sorra nem veri az erdőre száraz fáért vagy gombázni járó falusiak apraját-nagyját.

Bósza tanya (T. 1886.) E**71.**

A név mezítlábas tanyát jelent. A hármashatártól délre a Cseres nevű erdőben található erdőőri lakás.

Betyárkút (T. 1858.) É**59.**

A várvölgyén a gödrösökbe vezető út nyugati oldalán, a lótemetőtől északnyugatra egy kis mélyedésben levő, néhány kőből kirakott és félig fedett kút. Hosszú ideig az erdei munkások és fuvarosok, fahordók használták. Ma már teljesen elhanyagolt. Nevének eredete ismeretlen.

Birkapart (é. népi) 173.

Kertek feletti dűlő (T 1858) +

Perlaki Imre legelője (T 1886.) +

A község belterületének nyugati részéhez a kertek fölött csatlakozó legelő neve.

A Birkapart elnevezést még a XVIII. század második felében kaphatta, amikor a községben több jobbágyjuhász volt, és juhaklaik a legelő alatti belterületen voltak. E jobbágyjuhász családok egy részének utódai ma is a part alatt laknak.

Bányatető (é. népi) 182.

A temetőtől északra lévő, ma már nem használt kőbánya erdő felőli oldalán lévő magaslat neve.

Bikulya part (é. népi) 187.

A községháza mellett a veresharaszti szőlőkbe vezető gyalogút mentén, a kertek fölött emelkedő domb neve. A domb aljában lakott az 1860-1940-es évek között Valkó Vendelné, akinek Bikulya ragadványnevét őrizi a domb.

Buzás tanya (T. 1885) é 301.

Öreg jegyző tanyája (é. népi)

A Nyigedi völgyben a völgy keleti oldalán báró Baldácsi majorjával szemben épült a nyigedpusztai ispáni lakás. Buzás István „öreg jegyző” nagybátyja – Buzás Pál – a múlt század derekán az itteni Baldácsi-birtok ispánja volt.

Buzás Pál, illetve az 1870-es években bekövetkezett halála után unokaöccse, Buzás István az úrbéri rendezés során ajándékba kapta a volt ispáni lakást és a körülötte lévő földeket. Később az ajándékba kapott földeket Buzás István „öreg jegyző” vásárlással is növelte.

A Buzás-birtokot 1908-1910. között felparcellázták és a falusiak megvették. Ezt követően a tanyát is lebontották. Buzás István 1860-tól a századfordulóig Markáz község főjegyzője volt, majd nyugdíjasként 1931-ben, 91 éves korában bekövetkezett haláláig a községben élt. Ezért nevezték öreg jegyzőnek.

Bikarét (é. népi) 237.

Közbirtokossági rét (T 1886) +

A domoszlói út déli oldalán, a Hátrapatak és a mai tsz major között elterülő rét neve. Termését a közbirtokosság (később legeltetési bizottság) gondozásában lévő apaállatok takarmányozására használták fel.

Balázs tanya (Anyakönyv, 1884) + 248.

A postaút északi oldalán, az abasári határ mellett feküdt egy néhány épületből álló kis tanya. Ma szőlő van a helyén. A Balázs tanyát 1897-ben csatolták át közigazgatásilag Abasártól Markazhoz. Nevét tulajdonosáról, az ott lakó Balázs Ignácról kapta.

Balázs Nácié (é. népi) 249.

A fenti tanyához tartozott kb. 10 hektár nagyságú terület elnevezése.

Baksa (T. 1858) é 252.

Az elnevezés az 1797. évi arányosítási per irataiban és a későbbi osztozkodó peres iratokban is gyakran előfordul. A Kápolnától délre, az Ubocsi és Tagi út illetve Papföld és Postaút közötti dűlő neve. A Baksa földrajzi név igen gyakori az ország több vidékén. Az eredetileg nemzetségnév itteni értelme, jelentése nem ismert.

Betlehem (é. népi) 240.

Tsz major (é. népi)

A markazi tsz megalakulása után 1961-ben központi majornak kijelölt helyen először csak egy favázás (szerfás) istálló épült a lovak részére. Később a lóistálló mellett egy szerfás juhhodály is létesült. A népi képzelet párhuzamot vont a bibliai Betlehem és a szerfás lóistálló illetve juhhodály között.

Cimbalmos ház (é. népi) 108.

A vár völgyén Óberkút fölött lévő tisztáson a Matyasovszki-féle erdőben az 1940-es évek elején Hegedűs József (aki Cimbalmos ragadványnevet viselt) részére épített erdőőri lakás neve. A lakást 1945-ben lebontották.

Cigánypart (é. népi) 174.

A falu északi részén a Hegyes nevű hegy aljára kivezető út mentén lévő emelkedő neve. A part alatt a község belterületéhez tartozó részen néhány cigány család háza húzódik meg.

Cigánypatak (é. népi) 176.

A fenti domb nyugati oldaláról iduló, csapadékvizet szállító sziklás medrű patak neve.

Cedvruska**267.***Ces Vrska**Cezvraska**Cseszvreszka*

A visontai határi út mellett lévő terület.

Cigányvölgy (é. népi)**327.**

A detki határhoz csatlakozó markazi földek végén a nyigedi völgyből keleti irányba kiágazó és a domoszlói útig húzódó akácos völgy neve. A néphit szerint neve onnan adódik, hogy mint igen félreeső helyen gyakran táboroztak benne vándorcigányok.

Cseres (T. 1784) é**73.**

Az 1784. évi katonai térképen található először e név. Az úrbérrendezési és osztokodási perek iratanyagában gyakran szerepel a cseresi erdő. A név eredetileg mintegy 600 hektár nagyságú erdőség gyűjtőneve volt, ahol a XVIII. században még érintetlen, több évszázados tölgy- és cserfák álltak.

Cserestető (T. 1886) é**142.**

A Cseres nevű erdőség egyik kiemelkedő hegye. A cseresi erdészház felett van.

Cseresalja (T. 1886) é**146.***Cseresi kiserdő*

A Cseresi erdészház alatti erdő neve. A Hatrapatak fölött a veresharaszti szőlőig terjedő ritkás erdő neve.

Cseresi erdészház (T. 1886) é**143.***Ocskai Ignác vadászháza (úrbéri per iratai 1855-75) + Kis Pista háza (é. népi)*

A vadászház a XVIII. század második felében keletkezhetett, mert már az 1793-96 közötti arányosítási perekben helymegjelölés nélkül emlegetik.

Cseres kút (é. népi)**141.***Fenyves feletti kút (é. népi)*

Az Alsó fenyvestől északra, a Parádra vezető gyalogút mentén lévő tisztáson volt a kút. Ma már összeomlott.

Csonkapatak (T. 1886.) é **74.**

A Cserestető és Közbérc nevű hegy között ered. A Tarjánka patak egyik ága. Elnevezésének eredete ismeretlen.

Csörgő (é. népi) **209.**

A falu nyugati oldalán lévő dűlő neve. Az 1910-es években szőlővel telepítették be, s a Grüssner-féle szőlőbirtokhoz tartozott. A telepítés után ladícia élősövénnel kerítették körül. 1922-ben a Nagyatádi-féle földreform során megváltás ellenében a falusiaknak kiosztották.

Nevét a sok görgeteg kőről kapta, mert bármilyen munkát végeztek(nek) benne, a sok apró kő az egymáshoz és a szerszámba ütődéstől mindig csörög.

Csörgői csapás (é. népi) **212.**

A fenti határrész déli oldalán húzódó 8 öl széles, a jóságok kihajtására szolgáló füves út.

Csörgőpart (é. népi) **208.**

A Csörgő nevű dűlő keleti részén, a kertek melletti emelkedő neve.

Disznókút (T. 1858) é **14.**

A Kékestető alatt, annak gerincétől mintegy 400 m-rel lejjebb lévő kis kút neve. A kút körül is feltörő vizek fakadnak. A hegyoldal ősi bükkfáit az 1930-40-es években vágták ki. A kút nevét a XVIII. században kaphatta, amikor általános volt a disznócsordák makkoltatása. Az alsóbban fekvő erdők tölgy- és csermakkjain már augusztus elejétől kezdve hizlalták a disznócsordákat. A tölgymaktól a disznók gyorsabban híztak, de keserű ízű húst és szalonnát adtak. Ezért a tölgymakkon felhizlalt disznókat október elején a magasan fekvő bükkösökben bükkfamakkon tartották néhány hétig, amitől a sertéshús jóízűvé vált.

A Disznókút környékén lévő felfakadó vizekben ihattak a csordák, és ott volt a makkoltató pásztorok éjszakai szállása is.

Disznókúti erdők (T. 1886) é **15.**

Kállai Benőné erdeje (T 1886) +

Lásd az előbbi. Gr. Kállai Benőné a báró Baldácsi-féle erdőt örökölte, majd a századforduló előtt Grüssner M. Salamonnak adta el.

Disznókúti út (é. népi) **16.**

A Tutus hegytől északi irányba a kékesi hegy gerince alatt a Disznókút mellett vezető út neve.

Dongás vőgy (é. népi) 91.

A Kerékgyártó völgyből délnyugati irányba kiágazó völgy neve.

Dobogói erdő (é. népi) 101.

Dobogó (é. népi)

A Kiskő nevű hegy délkeleti oldalán az abasári erdőkkel határos meredek.

A dobogó annyira meredek, hogy akár felfelé vagy lefelé jövet is csak aprókat lépve, „dobbanással” lehet rajta menni. A kősziklát beterítő vékony avar- és humuszréteg a lépések alatt dobog.

Disznóhálás (T. 1858) + 123.

Novotta Péter erdeje (T 1886) +

A várvölgyi kőbányától Óberkútig terjedő völgyrész régi neve. Nevét onnan kapta, hogy a XVIII-XIX. században a környező erdők tölgyfa és csermakkjain hizlalt disznócsordákat éjszakára a völgybe hajtották, ahol a patakban ivóvíz, a pocsolyákban „fürdési lehetőség” volt. A körülötte lévő erdőket 1875-ben Novotta Péter részére mérték ki. A múlt század végén Grűszner M. tulajdonába került.

Disznóhálás oldal (T. 1886) + 124.

A várvölgyi kőbánya és Óberkút közötti területen a vár- és hegyes oldali erdők XIX. századbeli elnevezése.

Dögkút 175.

A Dobó út végénél lévő körbekerített sziklába vájt üreg, amelybe az elhullott állatokat dobták.

Diós liget (népi) + 201.

A mai futballpálya területén 1934-36 között a leventék által telepített kb. 0,5 hektár diófás rész neve volt. A fák nagy része az ültetés után kipusztult. Az utolsó fákat pedig a futballpálya építése során 1974-76 között kivágták.

Domoszlói úti kereszt (Egri Érseki Levéltár 3521 raksz.) 203.

Irtáskúti kereszt (é. népi)

A kereszt a régi domoszlói út mellett, a mai futballpálya északi részén húzódott élősövény előtt állt, s az 1970-es évek elején bontották szét.

Mivel nyelvtanilag és történelmileg is érdekes a kereszt felállítására és fenntartására az akkori plébános által magyarul írott fogadalom, azt szó és betű szerint közlöm:

„Alább irtak adgyuk tudtára mindeneknek, akiknek illik, hogy mi Markazon lakos három testvére, úgy mint Zaja Józseff Zaja Tamás és Zaja Mártony általunk felállítatott Keő Keresztnek, mely a Domoszlai út mellett vagy, fel tartására életünkig magunkat kötelezzük, halálunk után pedig Gyermekeinket, és onékiek mint Örökösen meg hadgyuk, hogy ha azon Keő Kereszt valami hibát szenvedne, vagy sokára ki dőlne, azt azonnal rendbe tegyék és fel tartsák, melynek erősebb bizonyosságára adgyuk ezen levelünk mellett kezeink kereszt vonásainkat.

Signatum Markaz 3-a May 1806.

Zaja József x keze vonása Zaja Tamás x keze vonása Zaja Mártont x keze vonása"

Ide kívánczik, hogy a fenti három Zaja testvér a ma élő idősebb Zaja nevűeknek a „negyedik öregapjuk” azaz szepapáik voltak. Az eltelt több mint 170 év alatt a fogadalom teljesen feledésbe merült. A ma élő legidősebb Zaják, akik a keresztállítás leszármazottainak ötödik generációját képezik, az elődeik által fogadott és utódaikra hagyott kötelezettségekről semmit sem tudnak, tehát az egymást váltó generációk között valahol az átadás láncja megszakadt.

Domoszlói csinát út (népi)

200.

A századforduló éveiben kövezték ki a Markazról Domoszlóra vezető utat. Az új kövezett út nyomvonala a falu szélén eltért a régi úttól. A régi domoszlói út a mai Szabadság út vonalán haladt. A kettő megkülönböztetésére használták az elnevezést.

Domoszlói határra járó dűlő (T. 1886) +

286.

A Nyigedi kúttól délre, a Nyigedi völgytől keletre a domoszlói határi útig terjedő földek elnevezése.

Domoszlói határi út (é. népi)

302.

Dormándé út (é. népi)

A postaúttól a detki határig terjedő dűlőút neve, mely Markaz és Domoszló között a közigazgatási határ vonala. Dormándé útnak azért nevezték, mert a hozzá csatlakozó domoszlói határrész neve Dormándé, s e táblában sok markazi lakosnak is földje volt.

Drogály (é. népi)

315.

A Grűszner-féle alsótanyai szőlőbirtokon az 1930-as évek elején kb. 6 hektár nagyságú területen telepített szőlő alanyvessző telep (vadvessző) neve. A vadvesszőt a komlóültetvényekhez hasonlóan magas oszlopokra (drogály) feszített dróton futtatták fel.

Drót (é. népi)**29.**

Az 1890-es években gr. Kállai Benőné, Hunyadi Anna és Terézia erdőinek egy része a gróf Károlyi-család tulajdonába került. A századforduló körüli években a Károlyi-féle birtokhoz tartozó erdők egy részét Tarnaszentmáriától Kékestetőig 250 cm magas és 6 mm vastag drótból font kerítéssel vették körül. A kerítést azzal a céllal készítették, hogy az Olaszországból áttelepített muflonok és a Károlyi-erdőkben már ekkor is gondosan etetett szarvasok, őzek stb. ne tudjanak a birtokról kimenni. A kerítéssel körülvett erdőket és a kerítést is a nép drótnak nevezte. A felszabadulás utáni években a drótot lebontották.

Epreske (é. népi)**165.**

A Rasztya fölött a Perjarszki kúttól nyugatra eső legelőterület neve. A legtöbb vadon termő földieper e részen található.

Egytagúak dűlője (T. 1886) +**253.**

A Baksa-dűlőt jelölték az 1875-ös tagosításkor e névvel. A jobbágyszabadítást követő úrbérrendezésnél 1855-1875-ig 20 éves per folyt a telkes gazdák és a földesurak között. Az egyik probléma a földek közötti igen nagy minőségi különbség. Az 1875-ben végrehajtott tagosításnál a minőségi különbség problémáját úgy oldották meg, hogy a legjobb földeket a nagybirtokosok kapták.

A zsellérek változatlanul maradtak az 1770-71. évben részükre kimért, a legrosszabb minőségű, kavicsos paskomi földeken.

Az 1875. évi újabb tagosításkor pap, kántor, jegyző, tanító, harangozó, a kivételesek táblájába, egy tagba kapta a földjét. A telkes gazdák (volt jobbágyok) három tagba kapták a földjüket (jobb és rosszabb minőségűt) az egy tagúak dűlőjében pedig (egy darabban) kapták azok a földjüket, akik a pereskedés ideje alatt a földesuraktól földet vásároltak vagy tőlük előbbi szolgálataikért kisebb birtokot kaptak ajándékba. (Juhász, Hadobás, Erlich, Tresó, Hegedűs, Szekrényes család, Zilay és Deli Ferenc.)

Ereszvényi völgy (é. élő)**306.**

A visontai határ mellett lévő völgy a visontai Ereszvény dűlőről kapta a nevét. A dűlőbe a XVIII. század közepén fiatal erdő (ereszvény) volt és azt 1750-ben a detki kastélyban lakó birtokosa – Tarródi István – tilalmas erdővé nyilvánította. (Vadászat és fahordás tilalmaztatott.)

Évakő (T. 1886) é**104.****Bukfelszoknya (é. népi)**

A vár völgyén a Hegyes oldalból kiemelkedő kb. 80 m magas szikla. Elnevezésének eredete és a bukfelszoknya szó értelme, jelentése ismeretlen.

Felső delelő kút (é. népi) 179.

Gazdák kútja (é. népi)

Piroskút (é. népi)

A kőbánya fölötti részen a telkes gazdák legelőjén lévő kút neve. Piroskútnak a régi rovása (korlátja) színéről nevezték el, ami veresmarti vörös (piros) kőből volt.

Felső dolyinka (é. népi) 291.

A mai víztároló gátjának keleti oldaláról kiinduló, a domoszlói határra járó dűlő felső részén délnyugati irányban húzódó kis völgy neve.

Felső fenyves (é. népi) 64.

A Hegyes nevű hegygerinc északi nyúlványán a Rókaluk tetőn feketefenyőkből telepített erdőnek az Alsó fenyvestől megkülönböztető neve.

Felső homokalja (T. 1886.) é 247.

A Homokaljai dűlő felső részének neve. Az Alsó homokaljától egy kis hajlat választotta el.

Falu alatti rét (T. 1886) é 225.

A Malompataktól Hátrapatakig terjedő, a falu keleti részének kertjei alatt húzódott rét neve. Ma jelentős része az erőmű távához tartozik, s vízzel van elárasztva.

Felső tarjánkai erdők (é. népi) 76.

A Tarjánka patak felső forrásainál a domoszlói határ melletti erdők neve. A név eredete és jelentése nem ismert. A Tarjánka elnevezés mint patak- és dűlőnév a XIX. századbeli domoszlói térképeken és az 1770-71-es szőlőösszeírás okmányaiban is megtalálható.

Fehérkereszt (é. népi) 262.

A régi postaút és az Alsó tanyára vezető út kereszteződésében lévő kereszt, s átvitt értelemben a körülötte lévő földek neve. A keresztet 1886-ban Hadobás János, az egytagúak dűlőjében jelentős nagyságú birtokkal rendelkező gazda állíttatta fel. A kereszt eredetileg fehér kőből volt.

Fehérkereszt alatti dűlő (é. népi) 263.

Az Alsótanyára vezető út nyugati és a postaút déli oldalán lévő határrész neve.

Ferenc-irtás (Országos Levéltár Fam. Orczy Kd. 67/1811) + 266.

A visontai határ mellett lévő galambosi dűlő egy részének régi neve. Nevét onnan kapta, hogy a XVIII. század utolsó harmadában a Ferenc család irtotta, tisztította meg. Később 1839-ben Ferenc János Csuri Gosztonyi Ferenc uradalmi kerülője engedély nélkül az előbbi irtás mellett újabb területeken kiirtotta az ott lévő bozótos erdőt. Ezért 30 korabeli Ft-ra büntették. (Egy kaszás akkori napi bére 25 krajcár volt.) (Megyei Levéltár V-253/13-15-34. szám)

Fagan gunyhó (é. népi) 323.

A Nyigedi völgyben a Bárórét szélén épített és hosszú ideig fennálló kunyhót az 1960-as években lebontották. Tulajdonosáról, a Hegedűs család Fagan ragadványnevű ágazatáról kapta nevét. A fagan szó törvénytelen (fattyút) jelent.

Greskulya (é. népi) 92.

A Kerékgyártó völgyből kiágazó Kéztülső völgy felső szakaszán a Kiskő oldalig nyúló erdő népi elnevezése. Volt tulajdonosáról, a múlt század második felében Domoszlón birtokos Greskovics Sándor egyházi kanonokról nevezték el.

Greskovics Sándor erdeje (T. 1886) + 18.

A Disznókúti erdők egy részének térképen jelölt tulajdonjogát kifejező elnevezés.

Gödrösök (T. 1858) é 21.

Senyei Pál báró erdeje (T 1886) +

A Kékesi völgytől a parádi határig terjedő nagy erdőség neve. Gödrös nevét feltehetően onnan kapta, hogy sok vízmosás, árok barázdálja, és sok hajlat, katlan található benne. Senyei Pál báró az 1800-as évek utolsó harmadában a volt Baldácsi-birtokból örökölte. A század végén egy része a Károlyiak, másik része a Gruszner család kezére került.

Gödröstető (é. élő) 19.

A Nyugadalomtető és Saskő közötti 890 m magas hegy neve.

Gödrösvölgy (é. népi) 22.

A Kékesi völgyből északi irányba kiágazó, a Nyugadalom hegy aljáig húzódó mély völgy neve.

Gödrösi csemetekert (é. népi) 24.

A Gödrös hegy aljában, a Kékesi patak mellett a századfordulón létesített, facsemetéket nevelő körülkerített kert neve. Az 1950-es években az itteni facsemete nevelés megszűnt, és a kert elbozótosodott.

- Gödrösi földgunyhó (é. népi) 25.**
A Kékesi völgyből kiágazó út mentén, a Kékes és Gödrös patak találkozásánál lévő kis dombon a XIX. század végén hasábfákból épített kunyhó. A sátorformára összeillesztett fahasábokat 30-40 cm vastag földdel takarták.
- Gödrösi kaszáló (é. népi) 23.**
V kaszáló (é. népi)
A gödrösi bejárónál, a kékesvölgyi, a gödrösi, szenesi és picskai utak elágazásánál lévő tisztás neve. Az 1960-as évek közepéig az erdőőrök kaszáló rétnak használták. Azóta elbozótosodott.
- Gödrösi köves ódal (é. népi) 20.**
A gödrösi csemetekerttől nyugatra, a Kékesi völgyből kinyúló igen meredek, sziklás és görgő kövekkel fedett hegyoldal. A meredek hegyoldalon esetenként a muflonok, szarvasok is morajló, fákat tördelő kőlavinákat indítanak meg.
- Gróf Hunyadi Anna erdeje (T. 1886) + 34.**
Gróf Hunyadi Teréz erdeje (T 1886) +
A két lánytestvér a báró Baldácsi-féle erdőbirtokból örökölt, s azt a cseres erdőnek a parádi és domoszlói határ mellett fekvő részén jelölték ki. Az erdő a századfordulón már a Károlyi-, illetve Grűszner-birtokhoz tartozott.
- Gusztonyicska (é. népi) 90.**
Gosztonyi Ferenc birtokos részére az 1875. évi úrbéri tagosításkor a Kéztülső völgyben kimért erdő neve.
- Gusztonyicska rét (é. népi) 231.**
A Gosztonyi földbirtokos családnak az 1875-ös tagosításkor jutó rét neve a Pusztatemplom környékén.
- Gróf Hunyadi Anna birtoka (T. 1886) + 325.**
Gróf Hunyadi Teréz birtoka (T 1886) +
A Buzás-féle Nyigedi birtoktól délre, a Nagyvölgy két oldalán fekvő volt birtok neve. A Baldácsi-féle birtokból örökölt rész. (Lásd: Baldácsi-birtoknál.)
- Grűszner M. Salamon erdőbirtoka (T. 1932) é 85.**
Glizneré (é. népi)
A Kékestetőtől a domoszlói határig terjedő 1972 kat. holdas erdőbirtok. Az erdők az 1880-as évektől folyamatosan a gróf Kállai, gróf Hunyadi, báró Sennyei,

Novotta, Agárdi, Greskovics, Perlaki családok kezéről kerültek Grüssner Mór birtokába. A II. világháborút követően állami erdőgazdasági tulajdonba került.

Glizner ubocsi tanyája (é. népi) 220.

Az Ubocsi dűlő gróf Kállainétól az 1880-as években került Grüssner Mór kezére. 1908-ban szőlővel telepítették be. A szőlőbirtok közepén, a mai alsótanyai út mellett kis tanyát létesítettek. A szőlőt 1921-22-ben a Nagyatádi-féle földreform során megváltás ellenében felosztották, a tanyát pedig lebontották. A szőlőket 1965-68 között kivágták, s 1979-ben a tsz háztájiként újraterelítette.

Galambos (é. népi) 268.

A visontai határ melletti dűlő neve. A név a XVIII. századból eredhet, mivel az itt csatlakozó visontai és abasári határnak is a régi neve Galambos volt. A XVIII. század első felében a galambosa területek a visontai Téven-tanya helyén állt hajdan Bossányi-féle juhászat legelői voltak.

Gátőr lakás (é) 284.

Az erőmű vizének biztosítására 1966-68 között épült víztároló gátőrének lakása.

Gyurka verése (V-253/13-15. sz. 1842., Megyei Levéltár) + 329.

A Gyurka verése dűlő neve egy 1842. májusában kelt községi okmányban szerepel azzal kapcsolatban, hogy a detki kurtanemesek (Holló, Kisbenedek stb.) az összegyűjtött jobbágylegényekkel és egy szabadságos katonával mintegy 18-an – megtámadták a kukoricában dolgozó markaziakat, akik közül sérüléseik miatt négyet a gyöngyösi ispotály sebészorvosához kellett bevinni. A dűlő ekkori neve azt jelzi, hogy ott már előbb is volt hasonló verekedés. A detki zabolázatlan kismesekre minden szomszédos község – Domoszló, Ugra, Vécs, Ludas, Füged-panaszodik, hogy megverik a határban dolgozókat, lovaikkal összegázolják a vetést stb. A Gyurka verése határrész a domoszlói, detki és markazi határ csatlakozásánál volt.

Határbérc (T. 1886) + 35.

A parádi és markazi erdőket elválasztó bérc a cseres erdőség északi részén.

Hármashatár (T. 1932) é 36.

A markazi, parádi és domoszlói határok csatlakozásánál lévő erdők neve.

Hármashatári őrház (T. 1932) é 37.

Felső erdészház (é. népi)

A hármashatári erdőben ma is meglévő őrház neve.

Hidasbérc (T. 1932) é **39.**

Ólomkúti bérc (é. népi)

A kékestetői Pezsőkötől déli irányban az ólomkúti útig terjedő hegygerinc neve.

Hosszúvágó bérc (T. 1932) **40.**

A Hidasbérctől keleti irányba kiágazó, a Picskai erdőig terjedő meredek hegygerinc neve. A Hosszúvágó nevet az 1800-as évek '70-es éveiben kapta, amikor a hegy oldalán mintegy másfél kilométer hosszan elnyúló erdő kivágásra került.

Hidegvőgy (é. népi) **50.**

A gödrösi erdők felett a Kékesi völgyből délnyugati irányba, a Hosszúvágó bérc alá elágazó keskeny, mély völgy neve. A magas fákkal benőtt mély völgyben nyáron is hideg van.

Hátrapatak tető (T. 1886) é **65.**

Hatrapatak tető (é. népi)

A Hegyes nevű bérc északi irányú nyúlványainak negyedik kiemelkedő kúpja a Felső fenyves és a Mária-kép közötti részén.

Hátrapatak tisztás (Térkép 1886) é **66.**

Hegyesi lapos (é. népi) Nagy kaszáló rét (é. népi)

A Hegyes hegy északi irányú gerincén, a második hegykúp és a Felső fenyves közötti lapos tisztás. Az 1950-es évekig az erdőkerülők rendszeresen kaszálásra használták. Ma már egyre jobban elbozótosodik.

Hegyesi vadetető (é. népi) **67.**

A fenti tisztáson az őzek, muflonok, szarvasok téli takarmányozását szolgáló etető.

Hátrapatak (T. 1886) é **68.**

Hatrapatak (é. népi)

A Mária-kép környéki erdőkben eredő patak az Alsó fenyves, a kőbánya, a temető és a rétek nyugati oldalán húzódik. Régebben – a markazi tó feltöltése előtt – a törökbereki kaszálónál egyesült a Nagy rét közepén húzódó

Malompatakkal. Nevét onnan kapta, hogy a falu háta mögött folyik el.

Hátrapatak környéke (T. 1886) é **183.**

A kőbányától a domoszlói útig a patak két oldalán lévő erodált legelő gyűjtőneve.

Hosszúvágó alatti kaszáló (é. népi) 102.

II. kaszáló (é. népi)

A vár völgyén a Kerékgyártó völgy kiágazásánál lévő tisztás neve. Az 1960-as évek közepéig az erdőkerülők kaszálónak használták.

Hegyes tető (T. 1858) é 111.

A falutól északra emelkedő 629 m magas, cser- és tölgyfákkal benőtt hegy csúcsának neve.

Hegyes ódal (é. népi) 134.

A Hegyes nevű hegy déli oldalán, a falu fölött lévő erdőség neve.

Hegyesajja (é. népi) 135.

A hegyesoldali erdőségnek a legelőhöz csatlakozó legalacsonyabban fekvő része.

Homokbánya (é. népi) 242.

Sós homok (é. népi)

A tsz majortól délkeleti irányban lévő, ma már nem üzemelő homokbánya neve. A falu lakói „feketén”, bányaművelési engedély nélkül, házi szükségletre sok évtizeden át hordták belőle a homokot. Meglétére már egy 1842-es irat is utal, amikor ismeretlen férfi hulláját találták a homokgödör mellett. (Megyei Levéltár V-253/13-15. sz.)

Homokalja (T. 1858) é 243.

A fenti homokbánya környékén lévő határrész gyűjtőneve a Bikaréttől a postaútig terjed.

Hadobás kút (é. népi) 256.

A községből az Alsó tanyára vezető út nyugati részén, a mai déli oldalán állott egy bő forrású, igen jó ivóvizet biztosító kút. A kút 1965-ben az övcsatorna építéskor megszüntették. A kút nevét arról kapta, hogy a körülötte lévő föld a Hadobás család tulajdonát képezte.

A jobbágyszabadítást követő 1875. évi tagosításkor Hadobás Józsefnek az egytagúak dűlőjében egy tagban mérték ki a jobbágyság időkben örökölt 1 1/8 telki járandóságú és az úrbérrendezés idején vásárolt földeket. A másik testvér – Hadobás János – ugyancsak az egytagúak dűlőjében kapta meg a földjét. Hadobás János a jobbágyság időkben a gróf Szapáriak jussán lévő jobbágyszabadított urasági alkalmazásban lévő – vagyontalan – kerülője volt. A jobbágyszabadítással az uradalmi kerülői állása megszűnt. A Szapáriak ekkor egy jobbágyság nagyságú –

28 kishold szántó, 10 kaszás rét, 1 kishold beltelek – birtokkal ajándékozták meg. (Megyei Levéltár, Markaz úrbérrendezési iratai.)

Hadobás földek (é. népi) 255.

Lásd a fentieket.

Humnizska (T. 1886) 277.

Umnizska (Földkönyv 1858)

Humnyizska (é. népi)

Az Alsó tanyára vezető út keleti oldalán, a Postaút és a régi Grűszner-birtok közötti dűlő neve. Elnevezésének eredete és értelme nem ismert.

Hangás (Földkönyv 1858) 304.

Hangai féle (é. népi)

A Galambosi dűlő egy részének a neve. A név eredete nem ismert.

Ignáckert (é. népi) 144.

A cseresi erdészházhoz tartozó, kőgáttal körülvett kert neve. Az erdészház az 1800-as évek közepén Ocskai Ignácé volt. A XIX. század utolsó negyedében a Grűszner-féle erdőbirtokhoz került. Volt tulajdonosáról – Ocskai Ignácról – kapta nevét.

Irtáskút (é. népi) 205.

A mai futballpálya mellett lévő nagy itató kút. Neve arra utal, hogy a község betelepülése után, a XVIII. század közepén végzett irtások idején létesítették. Az 1930-as években a nagy kút közelében egy másik, kisebb kutat is ástak. Ezt a tsz ma is használja.

Irtástető (é. népi) 206.

A domoszlói út északi oldalán, a tarjánkai útnál lévő magaslat neve.

Jegespince (é. népi) 189.

A falu keleti részén a veresharaszti szőlőkhöz vezető út mellett az 1960-as évekig fennálló, jég tárolására 4 m mélységig kiásott, kővel burkolt és náddal fedett verem. A pusztatemplomi réten télen kitermelt jég a veremben egész nyáron megmaradt. A XIX. század első felében építhették, amikor a mészárszék és úrbéri kocsmá még a községi előljáróság kezelésében volt.

Jamai dűlő (Megyei Levéltár 1865-ös úrbéri iratok) + 275.

A Tagi dűlő régi neve. Elnevezésének eredete és jelentése nem ismert.

- Julia (é. népi)** **207.**
A falutól nyugatra, a Birkapart fölötti dülő neve. Az 1910-es években a Grűszner-birtok részeként szőlővel betelepítették. A rendkívl kavicsos, köves szőlőt 1921-22-ben felparcellázták, és megváltás ellenében kiosztották a falusiaknak. Nevének eredete nem ismert.
- Kékestető (T. 1886) é** **1.**
A község határa északnyugaton az ország legmagasabban fekvő pontjáig nyúlik.
- Kékesi turistaút (é. népi + turista térkép)** **2.**
A Kékestetőről kiinduló egyik turistaút a Saskő, Gödrstető, Nyugadalomtető vonalán halad. A Mária-kép felett egyik ága a domoszlói, kishánai erdőkön át Tarnaszentmáriára, másik ága Markazra vezet.
- Kékes alatti csalános (é. népi)** **4.**
Csanás (é. népi)
A kékesi szanatórium szennyvize az 19.50-es évekig egy csatornán minden derítés nélkül a disznókői erdőkbe onnan a Kékesvölgyi patakba folyt. A szennyvíz kifolyásának környékén több méter magas, nagy területű, áthatolhatatlan csalános (népiesen: Csanás) alakult ki.
- Kékesi völgy (T 1886) é** **17.**
Nagyvölgy (T 1858) +
A Kékestető alól kiinduló völgy neve, amely az alsóbb szakaszán már a Vár völgye nevet viseli.
- Kékesi lapos (T. 1932) é** **3.**
A kékesi szanatóriumtól délre, a markazi és gyöngyösi erdők határán lévő, mintegy másfél km hosszú erdős fennsík neve.
- Kis Saskő bérc (T. 1886) é** **11.**
A saskői emlékmű és a Gödrstető közötti sziklás gerinc neve.
- Kis Saskő oldal (T. 1886) é** **10.**
A Kis Saskő alatti erdő neve.
- Kis tóvik (T. 1886) +** **33.**
A Nyugadalomtető és a Mária-kép közötti lapos fennsík neve. Eredete és nevének jelentése nem ismert.

- Kis hosszúvágó (T. é. népi)** 45.
A Vár völgy és a Kerékgyártó völgy kiágazásánál kezdődő és a Kerékgyártó völgyel párhuzamosan, azok északi részén futó hegyoldali erdő neve. A Hosszúvágó bérc alacsonyabb részéig terjed. (Lásd még: Nagy hosszúvágó.)
- Közbérc (T. 1932.) é** 72.
Kavicsos bérc (é. népi)
A Hátrapatak és a Csonka patak közötti, a parádi határig felnyúló bérc neve. Közbérc neve onnan származik, hogy az erdőbirtokos földesurak által alkotott 1793-as erdőhasználati szabályzat szerint a jobbágyságok és zsellérek a közerdőnek nevezett részekről vihettek fát, szemben a tilalmas Nagy erdőnek nevezett területekkel. A Kavicsos nevét az oldalán lévő sok apró kőről kapta.
- Kiskő (T. 1886) é** 94.
A markazi és abasári erdők határán a Kékes gerince alatti hegy déli csücskén lévő kőszikla neve. Nevével ellentétben igen természetes, délkeleti részén mintegy 40 m-re emelkedik a környezete fölé, átmérője szintén 40 m körül van.
- Kiskő tető (T. 1886) é** 95.
A Kiskő sziklától északra terjedő hegytető neve.
- Kiskő nyereg (é. népi)** 96.
A Kiskő tető és a négyeshatár (Ólomkúti út elágazásáig) terjedő lapos rész neve.
- Kiskő oldal (é. népi)** 97.
A Kiskő hegy keleti oldalán lévő erdő neve.
- Kiskő katlan (é. népi)** 98.
A Kiskő szikla alatt, a délkeleti oldalon lévő völgy neve.
- Kiskő alatti erdők (é. népi)** 100.
A Kiskő szikla déli és délkeleti oldalán lévő erdők neve.
- Kiskői galagonyás (é. népi)** 99.
A Kiskő alatti akácos és a Matyasovszki-féle erdők találkozásánál, a gerinc két oldalán húzódó, áthatolhatatlan galagonya- és kökénybokros rész. Arról is nevezetes, hogy a szentgyörgyi gomba (májusi gomba) a környéken először itt nő ki.

Kecskebérc (T. 1932) é**86.**

A Kerékgyártó és Kéztülső völgy által határolt részen, ólomkút alatt lévő sziklás bérc neve. A nehezen megközelíthető sziklás részek a muflonok és szarvasok kedvenc tartózkodási helyei.

Kecskeszikla (é. népi)**130.**

A vár völgyi kőbánya fölött a vároldali erdőből kiemelkedő szikla. A vele szemben lévő abasári delelőn pihentetett kecskék előszeretettel kapaszkodtak fel rá.

Kerekgyártó völgy (T. 1886) é**88.**

Kerekgyártó (é. népi)

A Vár völgyéből kiágazó, a Kékes alatti ólomkúti erdőkhöz felnyúló hosszú völgy. Nevét az 1870-es évek végén kapta, amikor a Nagy hosszúvágó felső részéről a fát e völgyön szállították le. A sziklás, vízmosásos, helyenként meredek úton sok kocsikerék összetört. Az összetört kerék helyére a tengelyre csúszófát kötöttek, s azon csúszatták lefelé a fával rakott szekeret (kocsit).

Kerekgyártó vőgyi kertecske (é. népi)**93.**

A századfordulótól az 1930-as évek közepéig facsemete nevelésére használt kert neve.

Kéztülső völgy (T. 1886) +**89.**

Szevnádolyina (é. népi)

A Kerekgyártó völgyből a Kiskő alatti erdők felé elágazó völgy neve. A kéztülső bal kézről valót és jobban kéz alá valót jelentett a fa fuvarozásánál, mint a vele párhuzamosan futó – felső szakaszán nehezen járható – Kerekgyártó völgy. A szevnádolyina szó is ezt fejezi ki.

Kiserdői fekete homokos (é. népi)**132.**

A Vár völgyéről a vár felé vezető út mentén lelhető fekete homokot a házak falainak finomabb tapasztásához szatyorban vagy puttonyban hordták még két három évtizede is. A faluban mindenütt található agyagos sár törekkkel keverve jól megkapaszkodott a sövény-, vályog- vagy későbbi időkben a kőfalon is. Viszont száradáskor az agyag összeroppedezett. A fekete homokot lótrágyával keverve a repedezett agyagtapasztás „finom” simítására használták, s így a fal simává, meszelésre alkalmassá vált.

Kamólúcska (é. népi)**139.**

Az Alsó fenyves fölötti erdei kaszáló neve. A kamó a markazi szlovákok nyelvén kampót jelentett, a lúcska pedig rétet. Így a név kampós rétet jelent.

- Kincseskő (é. népi)** **140.**
 Az Alsó fenyvestől északra a Parádra vezető gyalogút mellett álló nagy kő. A néprege szerint valamikor oda rejtették el a betyárok rablott kincseiket.
- Kolyibiszka oldal (T. 1932)** **77.**
Kolyibiszka (é. népi)
 A Domoszlóhoz tartozó Kolyibiszka hegy nyugati oldala. A markazi erdőkhöz csak egy kis része tartozik. A név eredete és jelentése nem ismert.
- Közhárs erdő (1858-as földkönyv) +** **153.**
 Az 1858. évi földkönyv és az úrbérrendezési iratok szerint a markazi erdőket a használat szerint is megkülönböztették. E megkülönböztetés szerint az erdők egyik része a „Közhárs erdő”, a másik része a „Nagy erdő” elnevezést kapta.
 A Közhárs erdőhöz a vároldal déli, hegyes oldal és a cseres erdők tartoztak. A jobbágysok és zsellérek az 1793. évi erdőhasználati szabályzat szerint innen vihették a száraz fát. A Nagy erdők – Várvölgyétől északra (Hegyesetetőtől Kékesig) – a jobbágysok részére tilalmasak voltak.
- Kopaszpart (T. 1784) é** **164.**
 A falutól északra, a hegyesaljai erdők alatt, a Várvölgyétől Hátrapatakig terjedő legelők gyűjtőneve. Az 1784. évi katonai térképen már e néven van jelölve.
- Kopaszparlag (T. 1886) +** **162.**
 A Milvölgytől Úsztatóig és a vár alatti Kiserdőig terjedő legelő régi neve.
- Közbirtokossági legelő (T. 1886) é** **177.**
Gazdák legelője (é. népi)
 A Hegyesaljai erdők alatt lévő legelő felső része. Az alsóbb része (rosztya, perjarszki kút környéke) zsellér legelő volt. A Hegyesaljai legelők felosztása a telkes gazdák és a zsellérek között az 1875. évi tagosításkor történt. A két legelő közötti határ a faluból is jól látható, fehérre meszelt kövekkel volt jelölve.

Kőbánya (é. népi)**180.***Bánya (é. népi)*

A temetőtől északra a Hátrapatak nyugati oldalán lévő, az 1950-es évekig üzemben tartott építőkövet szolgáltató bánya neve. A jelzett bányából származó kövekből építették már a régi falu török időkben elpusztult templomának felmenő falait is. A templomrom köveit 1961-62. telén hordták szét a falusi házak építéséhez.

Az 1784. évi katonai összeírás szerint az 1780-as években Markazon még csak a templom és a parókia épült kőből.

Az 1742-es betelepülés után a falusi házakat még fából illetve tapasztott sövény-fonásból építették. A XIX. század elején kezdték a vályogházakat, majd a század derekán a fenti bányából származó kőfalú házakat építeni.

Kavicsbánya (é. népi)**181.**

A Hátrapatak keleti oldalán a kőbányával szembeni, útépítő követ fejtő és hengerlési kavicsot zúzó bánya. Az 1900-1970 közötti években használták, de csak esetenként termeltek belőle.

Klokóka (é. népi)**197.**

Az öreghegyi szőlők bejáratánál lévő kapu és dézsmálótér neve. A név még a XIX. századi dézsmálás idejéből maradt vissza, és arra utal, hogy a földesúri tulajdonban lévő földekre telepített szőlőket élő sövényekkel vették körül, csak a dézsmálásra is szolgáló csőszház kapujánál lehetett oda bejutni.

A szőlőérés kezdetén a kaput lezárták, a földesúri alkalmazásban lévő csősz a szüret megkezdéséig oda senkit nem engedhetett be. A szüret – a földesúrral egyeztetett időpontban való – megkezdését az előjáróság hirdette ki. A dézsmálás a kapunál lévő téren történt.

Kápolna (é. népi)**216.**

A falu nyugati végétől mintegy 500 m-re az abasári út mellett a falu új templomával egyidőben 1911-ben épített kápolna ma is jól karbantartott állapotban van.

Kápolnai liget (é. népi)**217.***Hősök ligete (1937-es községi okmány)*

A kápolna körüli kis – körisfa – erdőt 1937-ben telepítették. Az akkori előjárósági határozat szerint az I. világháborúban elesettek emlékére Hősök ligetének nevezték el.

Kápolnai csinát út (é. népi) 215.

Az ubocsi Grűszner-féle szőlőkből a kápolna mellett a felső majorba vezető kikövezett út neve. A kövezést az 1910-es évek elején végezték.

Kinferé (é. népi) 171.

A Birkapart felső részén – a Julia és Milvégy között – az 1930-as években telepített szőlő neve. Kieffer József 1922-1944 között a markazi elemi iskola igazgatója volt. Az 1930-as években téli időszakban – ínség munkába – napi 50 filléres napszámbérért

(1 kg bolti kenyér 30 fillér volt, egy doboz gyufa 6 fillér, egy doboz cigaretta 25 fillér) forgattatta meg a sziklás, görgeteges területet szőlő alá.

Kivételesek földje (T. 1886.) 251.

Kántoré

Jegyzőé

Tanítóké

Harangozóé

A kápolna alatti bakasi földekből az 1875. évi tagosításkor a pap, kántor, harangozó, jegyző és tanító részére kimért földek. Ezek nem kerültek személyi tulajdonba, mindig a funkciókat betöltő, egymást váltó személyek használták.

Kerekberek rét (T. 1886) + 238.

A Töviskes dűlő alatti rét régi neve. Ma az erőmű tava áll rajta.

Kis dűlő (é. népi) 245.

A Homokaljai dűlő északi oldalán, a Bikarét melletti dűlő neve. Azt jelzi, hogy az itteni földek nem futottak olyan hosszan, mint a mellette lévő Homokaljai dűlő földjei.

Kratyina dűlő (1858. évi földkönyv) 260.

A visontai határ mellett, a későbbi tagi dűlő régi elnevezése. A név eredete és jelentése ismeretlen.

Kis dolyina (é. népi) 280.

A Nyigedi völgy északnyugati részén húzódó kis völgy neve. A jelenlegi víztároló gátjától kezdődően északi irányban haladt a postaútig. Ma a tópart körüli üzemi és víkendházak vannak a területén.

- Kis makkos (é. népi)** **221.**
A ma vízzel elárasztott rétből egy kis völgy nyúlt be a Matyasovszky-féle legelőbe. A kis völgy két oldalán 1945-ig néhány tölgyfa állt, jelezve, hogy hajdanában itt is nagyobb tölgyerdő volt.
- Községi földek (T. 1886) é** **292.**
Kanoké (é. népi)
A mai víztároló gátjától délre kb. 500 m-re a Nyigedi völgyből a domoszlói határig húzódó, a tsz megalakulásáig a legeltetési bizottság kezelésében lévő földek neve. A legeltetési bizottság részesművelésre adta ki a falu zsellérjeinek. Termését a községi apaállatok fenntartására használták.
- Kerektó (é. népi)** **293.**
A Nyigedi völgyben a patakban természetesen képződött, a volt Buzás-tanya fölötti, ma már egészen összeszűkült tó neve.
- Kökényesi út (é. népi)** **317.**
Az ugrai és a markazi határt délnyugaton elválasztó út neve. Nevét az ugrai kökényesi határrésztől kapta. A tsz megalakulását követő tagosítás előtt a kökényesi határrészen sok föld markaziak tulajdonában volt.
- Kispallag (1858-as földkönyv)** **149.**
A Szélespallag északkeleti részén lévő, az erdőbe benyúló kisebb tisztás neve. Egyik része Domoszlóhoz tartozik. (Lásd még: Szélespallag.)
- Kis irtás (T. 1858) +** **226.**
A tsz major és a Hátrapatak között a Homokalja dűlő melletti Bikarét régi neve.
- Körtefák alja (T. 1886) +** **227.**
Körtefák környéke (Földkönyv 1858) +
A malomárok körüli, a kertek alatt lévő rét régi neve.
- Lótemető (T. 1886) é** **60.**
A várvölgyéből a picskai erdőkkel szemben, attól keletre, a Mária-kép felé kiágazó völgy és meredek, sziklás rész aljának neve. Az ittlévő erdőknek az 1800-as évek harmadik negyedében történő vágásakor, illetve a fának a meredekeseken való lehordásakor sok ló megsérült, lábát törte stb. Azokat itt ásták el. Az egyházi anyakönyv tanúsága szerint az itteni fafuvarozásban emberhalál is történt.

- Lótemető vőgy (é. népi)** **62.**
A várvölgyéből északkeleti irányban, a Mária-kép felé kiágazó rövid völgy neve. (Lásd az előbbi.)
- Lótemetői kaszáló (é. népi)** **61.**
IV kaszáló (é. népi)
A várvölgyén a lótemetői völgy kiágazásánál lévő, az 1960-as évek közepéig takarmánycaszálásra használt erdei rét neve. A kaszálókat az erdészek számmal is megkülönböztették egymástól.
- Lénia (é. népi)** **105.**
A Várvölgyétől a Bukfelszoknyánál a Hegyestetőig nyúló, régebben a Matyasovszki- és Gruszner-féle erdők határát (ma egy-egy erdőrészt) jelző, elválasztó fáktól és bokroktól megtisztított nyiladék. Ilyen nyiladékok (léniák) több helyen is voltak, de a hegyesoldalt ismerték a legjobban.
- Levente gyakorlótér (é. népi)** **188.**
Az 1920-as évek elején rendszeresített és a felszabadulásig fennálló – 12-21 éves kor közötti fiatalok heti 4 órában kötelező, katonai előképzését nyújtó – levente intézmény gyakorló tere. A Jegespince környékén és a temetőpart alatti füves legelőrészt használták e célra.
- Lőtér (é. népi)** **186.**
A temető alatt, a Hátrapatakban a felszabadulás előtt levente lőtérnek, a felszabadulás után Szabadságharcos, majd MHSZ lőtérnek használt, dombok által határolt bemélyedés neve.
- Mranica (T. 1886) +** **30.**
A Nyugadalomtető és a Mária-kép közötti részen a parádi gyalogút fölé emelkedő csúcs régi neve. A hegycsúcs a parádi gyalogútról mindig homályosnak látszik, s az elnevezés is ezt jelzi: homályos, felhős.
- Moháskút (T. 1932) é** **46.**
A Kékesvölgy felső részén, a disznókúti rakottásban lévő ma már teljesen elhanyagolt kis kút neve. A kút lapos kövekkel volt kirakva, és félig fedve. A vizenyős, árnyékos helyen vastag moha fedte.
- Markazi vár (T. 1784. stb.) é** **113.**
A várat az 1270-es években az országos tisztséget is betöltő II. Kompolt fia Pál építtette. A vár hadászati célokat nem szolgált, arra nem is volt alkalmas. Az 1600-

as évek végén a pereskedő levelek lerombolt palotának nevezik. A várat az 1570-es években a török seregek rombolták le. Ezt követőleg a vele kapcsolatos forrásmunkák – közöttük Bél Mátyás 1730-as Heves megyéről szóló ismertetése is – mindig várromként emlegették.

Matyasovszki erdők (1930-as évek földkönyvei)

106.

Matasóckié (é. népi)

Óberkúttól a Hegyestető, Bukfelszoknya, Kerékgyártó völgy és Kiskő által határolt erdők gyűjtőneve. A Gosztonyi családtól öröklés útján került a Karácsondon lakó s 1944 végéig birtokló Matyasovszki család kezére.

Matasócki gunyhó (é. népi)

107.

A várvölgyén Óberkút fölötti tisztáson az 1940-es évek elejéig fennálló, hasított fából épült, földdel fedett kunyhó neve.

Majális erdő (é. népi)

145.

A Cseres nevű erdőben az erdészház melletti ritkás, ligetes tölgyerdő neve. A két világháború között az iskolai év befejezte előtt az általános iskolások (azok, akiket még nem fogtak be munkára) egy napra ide rándultak ki majálist tartani.

Malomárok (é. népi)

154.

Malompatak (é. népi)

A várpatakból a várvölgyi kőbánya mellett kiágazó, az úsztatón, Milvölgyön keresztül Mizerákék és a melegvíz mellett a malomtóba vezető, mesterségesen épített csatornán a várpatak vizét engedték le. A malomból tovább folyó, a réten keresztül vezető patak neve is ez volt.

A vízimalmot 1733-ban Bossányi Gáspár ezredes földesúr építtette. A malomárok szintén ekkor épülhetett. (Egri Érseki Gazd. Levéltár 788. rakszám.)

Markazi delelő (é. népi)

155.

A várvölgy elején, a várpatak mellett lévő, a környezetéhez viszonyítva bemélyedt tisztás neve. (Fölötte a völgyben volt a sári delelő.)

A delelő tisztás déli sarkában feltörő források, és egy félig fedett kis kút volt. Az itt delelő állatok a várpatakból és a források vizéből ihattak. Az 1940-es években a források elapadtak. A hagyományos legeltetés megszűntével a delelő is elbozótosodott.

Mélyvölgy (T. 1886) é**163.***Nagyvölgy (T 1858) é**Nagyárok (T 1932) é**Milvégy (é. népi)*

A falutól nyugatra a várpatak felé húzódó, helyenként 25-30 méter mély, erodált, szakadékos, több ágú árkok neve. Az árkok széle és környéke akácfákkal van benőve. A milvégy szó a mélyvölgy tótos elferdítése. A környező falvak lakóitól elődeink az időben vehették át az elnevezést, amikor a magyar nyelvet még csak törve beszélték.

Major feletti dűlő (T. 1886) +**210.**

Az 1945 után lebontott Gruszner-féle (előbb gróf Kállainé) majorjától nyugatra, a későbbi Csörgő és Julia nevű határrész volt elnevezése.

Majori csapás (é. népi)**211.**

A fenti majorból a Csörgői szőlő északi gátja mellett a Tatármezőre vezető, az állatok legelőre hajtását szolgáló 8 öles, széles, füves út neve.

Markazi tó (é. népi)**282.***Víztároló (é. népi)**Erőmű tava (é. népi)*

A falu alatti réten a visontai erőmű vízellátásának biztosítására 1966-68. között épített, nyolcmillió m³ víz befogadását biztosító tó neve.

Máriafa (T. 1932)**63.***Képfá (T 1886)**Mária-kép (é. népi)**Szentkép (T 1858)*

A Parádra vezető gyalogút mentén, a Hátrapatak tető és a Határbérc közötti nyeregben egy több évszázados fa törzsén található a jelzett Mária-kép.

Az 1800-as évek közepéről származó oklevelek és térképek már utalnak meglétére. A Mária-képet valószínűleg 1806 tavaszán Rozner János plébános által szervezett kereszt- és szentkép állítási akció keretében eddig ismeretlen jobbágycsalád állította fel. (Egri Érseki Levéltár 3521 rakszám.)

- Nagy Saskő (T. 1886) é** **5.**
Saska (é. népi)
 A Kékestetőről keleti irányba vezető turistaút vonalán kiemelkedő sziklás, 900 m magas hegy neve. A Saska elnevezés a Saskő népies elferdítése.
- Nagy saskői bérc (T. 1886) é** **7.**
 A fenti sziklás hegy elnyúló élének neve.
- Nagy Saskői völgy (T. 1886) é** **8.**
Saskai vőgy (é. népi)
 A Kékesvölgyből kiágazó, a Saskői bérc alá benyúló rövid völgy neve.
- Nagy Saskő oldal** **9.**
Saska ódal
 A Nagy Saskő alatti erdő neve.
- Nagy tóvik (T. 1886) +** **32.**
 A Nyugadalomtető és a Mária-kép között fekvő Mranica hegycsúcs déli részén ellaposodó erdő neve. Nevének keletkezése és értelme nem ismert.
- Nagy hosszúvágó (T. 1886)** **44.**
 Az ólomkúti erdőtől keletre a Tutús bérc déli oldalán elnyúló hegyoldali erdő magasabb részeinek neve. Az itteni erdőket az 1870-es években vágták ki, s a hosszú hegyoldalon való vágást két névvel jelölték: 1.) Kis hosszúvágó, (lásd ott) 2.) Nagy hosszúvágó.
- Negyvenhold (é. népi)** **82.**
 Az ólomkút környéki érintetlen ősbükkösből 40 holdat az 1930-as évek elején vágatta ki a Gruszner család. A név az erdő vágásakor keletkezett, megkülönböztetésül a Gruszner-féle erdőkben folyó más vágásoktól.
- Négyeshatár (T. 1886) é** **83.**
 Az abasári, pálosvörösmarti, gyöngyösi és markazi határ csatlakozásánál elterülő erdők neve a Kiskői nyeregtől északra lévő ólomkúti útbejáró környékén.
- Nagyerdő (T 1858 + földkönyv) +** **112.**
 Hegyestető északi része, Mária-kép, Nyugadalomtető határolta. (Lásd még: Közrész erdő.)

Nagy makkos (é. népi)**136.***Nagy tőgyfák (é. népi)*

A hegyesaljai erdők szegélyének nyugati részén egy sávban máig meghagyott, több évszázados cser- és tölgyfák őrzik az erdő szélét a további lekopaszodástól és a mögöttük lévő fiatal tölgyest. A nagy fák szemléletes képet nyújtanak a vágások előtti erdőkről. A Nagy makkos elnevezés még a vágások előtt, a XIX. században keletkezhetett.

Nagyporos (é. népi)**172.**

A Mélyvölgy (Milvégy) nevű szakadékos, 25-30 m mélységű árok egyik része, ahol a partoldalból állandóan omló poros föld a régebbi évtizedekben (és századokban) faron csúszkálási (jó nyári játék) lehetőséget biztosított a gyerekeknek.

Nagy lapos (é. népi)**241.**

A jelenlegi tsz major környékének régebbi, de az idősök által ma is ismert neve.

Nagy csapás (é. népi)**276.**

A Várvölgyétől a Tatármező szélén, majd a csörgői dűlő alatt, illetve a felső majorba ágazott. A felső majorból a mai Ady Endre úton az Alsó tanyára vezető út vonalán, ezt követőleg keleti irányban a későbbi Grűszner-féle szőlőbirtok határán húzódott, s a nyigedi földek végén, a birtokhatárt jelző ladícia élősövény gáttal párhuzamosan déli irányba fordult. Eredeti rendeltetése: a báró Baldácsiféle Nyigedi tanyáról ezen hajtották a juhokat a hegy alatti legelőkre. Az 1875-ben végrehajtott tagosításkor is e cél érdekében hagyták meg változatlanul.

A Baldácsi örökösök birtokainak felparcellázása és eladása után a Nagy csapás egy része megszűnt. A megmaradó részt a XIX. század végétől a falusi gazdák lovak legeltetésére használták.

Neve megkülönböztetés volt a fehérkereszti Kis csapástól. A Kis csapás szélessége 8 öles, a Nagy csapás 12 öles volt.

Nem lakhatom tanya (Okirat 1843) +**279.**

A Kis dolyinán – az erőmű gátör lakásától északra húzódó kis völgy – az 1840-es évek közepén a gróf Eszterházi birtokrészén juhodály és juhászlakások voltak. A Megyei Levéltár V-253/13-15. sz. ügyirata arról ad hírt, hogy 1843 tavaszán ismeretlen juhász tolvaj a bojtárjával éjszaka 62 db juhot elhajtott.

A Nem lakhatom tanya az 1784-es térképeken még nem, az 1858-as és azt követő térképeken pedig már nincs feltüntetve. Valószínűleg rossz állapota miatt nevezték 1843-ban Nem lakhatom tanyának.

- Nagy dolyina (é. népi)** **290.**
A szó nagy völgyet jelent. A Nyigedi völgytől a domoszlói határra járó dűlő neve volt. (A mai víztároló gáttól keletre elterülő rész.)
- Negyvenholdas (é. népi)** **313.**
A volt Grűszner-féle szőlőbirtok az Alsó tanyától északkeletre egyidejűleg telepített szőlők neve volt.
- Negyvenholdasi faház (é. népi)** **314.**
A fenti szőlők közepében fából épített menedékház volt.
- Nyugadalom (T. 1886) é** **26.**
Nyugadalomtető (é. népi)
A markazi és parádi erdők határát képező vízválasztó tető neve a Gödröstetőtől keletre. Itt vezet keresztül a parádi gyalogút.
- Nyugadalomkapu (é. népi)** **27.**
A hajdani gróf Károlyi-féle erdőbirtokot körülvevő drótkerítés a Nyugadalomtetőn keresztül húzódott. A gyalogosok a drót felett tölgyfából ácsolt kettős létrán mehettek át. A létra mellett bezárt nagy kapu volt.
- Nyiged (T 1784) é** **287.**
A régi postaúttól déli irányban, a detki falu széléig terjedő völgy és az azt szegélyező földek gyűjtőneve. A völgyben több pusztá, tanya, hodály stb. volt az elmúlt évszázadok során, és mind kapcsolódott nevében valami módon a Nyiged névhez.
Az elnevezés régebbi lehet, mint ahogy a markazi szlovákok 1742-től kezdődően megtelepedtek.
Az 1300-as években Detk két településből állt. Egyházas Detk és Kisdetkből, melyet ez időben Nisdethként írtak. Kisdetk a történelem viharában elpusztult, ma senki nem tudja, hogy hol volt.
Nincs kizárva, hogy a Nyiged név a Nisdethből (azaz Kisdetkből) ferdült el az elmúlt sok évszázad alatt.
- Nyigedi vőgy (é. népi)** **294.**
A markazi rétek alsó részétől – a volt postaúttól – Detk széléig futó hosszú völgy neve.

- Nyigedi kút (é. népi)** **288.**
A postaút és a Nyigedi patak keresztezésében épített, 4 méter belső átmérőjű gémes itatókút neve. Ma az erőmű tavának vize elárasztotta.
- Nyigedi híd (é. népi)** **289.**
A Nyigedi kútnál az elmúlt századokban, amikor itt vezetett az országút (illetve postaút) fából ácsolt híd vezetett át a patakon.
A XX. század elején, amikor az Abasárról Markazon át Domoszlóra vezető utat kiépítették, a régi országút (postaút) elvesztette jelentőségét, a híd tönkrement. Ezt követően csak a gyalogosok átjárásának biztosítására fektettek le egy széles a-vas gerendát.
- Nyigedi patak (é. népi)** **298.**
A Nyigedi völgy közepén futó patak neve.
- Nyigedvölgyi dűlő (úrbéri per iratai 1865) é** **297.**
A Nyigedi pataktól keletre lévő földek egyik elnevezése.
- Nyigedi köves út (é. népi)** **319.**
Csinát út (é. népi)
Alsó tanyáról a Nyigedi tanyán keresztül a domoszlói bekötő útig terjedő köves út neve. Az 1920-as évek második felében a Grűszncr-féle birtok közlekedési útként építették. Egy szakaszon a markazi és detki határ vonalán fut.
- Nyigedi puszta (T. 1847)** **321.**
Baldácsi tanya (úrbéri perek okiratai)
A ma Bárórétnek nevezett területen, a Nyigedi patak nyugati oldalán az 1880-as évekig fennálló volt tanya neve.
- Nagy irtás rét (T 1858) é** **224.**
A falu keleti részén a Hátrapatakig terjedő rét régi neve. Ma a tó vizével van elárasztva.
- Nádas rét (é. népi)** **232.**
Pocsolyás rét (é. népi)
A pusztatemplomi gát és a kertek alja közötti területen lévő, vizenyős, pocsolyás, nádas, sásos rét neve.

- Nagyrét (é. népi)** **233.**
A falu keleti szélétől délre, a Malomárok, Hátrapatak és a Törökberek által határolt rét neve. Telkes gazdák rétének is nevezték. Ma víz alatt áll.
- Oszlopok (é. népi)** **49.**
A Kékesvölgyben a gödrösi és saskői erdők találkozásánál az út mentén húzódott a Károlyi-féle erdők drótkerítése. A kerítés magas oszlopokon volt, s az elnevezés átvitt értelemben a körülötte lévő erdőket is jelentette.
- Ocskai erdeje (T 1886)** **52.**
Treso Palya erdeje (é. népi)
A Négyeshatártól a Kecsebércen, a Hosszúvágón, a Picskai erdőkön Mária-képnek és Közbércnek húzódó, hosszú, keskeny erdősáv. Az 1875. évi tagosításkor Ocskai Ignácnak hasították ki, hogy az erdők minden részéből jusson a részére.
Az 1890-es években az Ocskaiaktól ezt az erdősávot a Tresó család vette meg.
- Ólomkút (T. 1886) é** **78.**
A Kékes hegy gerince alatt, a Négyeshatárból vezető erdei út mentén állt egy kis kővel kirakott és félig fedett, bő vizű kút. A kútból jéghideg víz folyt nyáron is. Feltehetően erről kapta a nevét. A kút mellett egy 10-12 főt befogadó, hasított fából épített és földdel fedett vadászkunyhó épült. A vadászkunyhótól indultak ki több irányba a pirs utak (azaz a vadászok részére épített gyalogutak).
A kunyhó az 1940-es évek elején összeomlott, a kút tönkrement. Ma a helyét is nehezen lehet megtalálni.
- Ólomkúti vadászkunyhó (é. népi)** **79.**
Lásd az előbbi.
- Ólomkúti út (é. népi)** **81.**
A Négyeshatártól a Hosszúvágó bérceig a Kékes hegy gerince alatt húzódó erdei út neve.
- Ólomkúti mogyorós (é. népi)** **84.**
A Kékes gerinc alatt, ólomkút és Hosszúvágó bérc közötti völgyhajlatban lévő mogyoróbokros erdő rész neve.

Óberkút (é. népi) 125.

A Várvölgyén a Kiskői völgy kiágazásánál elterülő akácerdő alján az 1940-es évek végéig állt egy kővel kirakott, félig fedett kis kút. Pásztorok, fahordók és erdei fuvarosok oltották belőle szomjukat. Ma már a nyomát sem lehet megtalálni.

Az óber német eredetű szó. Felsőt vagy feljebbvalót jelent. A kút a Markazon ma is élő Óber ragadványnevű család valamely pásztor őséről kapta a nevét.

Óberkúti tisztás (é. népi) 126.

A fenti kút környékén lévő tisztás neve. A XVIII-XIX. században az erdőn makkoltatott disznócsordák éjszakai szállásaként, később, amikor a makkoltatás háttérbe szorult, szarvasmarha legelőnek és delelőnek használták. Az 1950-es évektől, ahogy a külterjes legeltetés háttérbe szorult, a volt tisztást ellepte a bozót.

Óberkúti akácos (é. népi) 127.

A fenti kút és tisztás nyugati oldalán a Kiskőalja felé elterülő akácerdő neve.

Óberkúti trenkás (é. népi)

128.

Az Óberkúti akácos felső, nyugati részén elterülő sűrű, áthatolhatatlan kökénybokros terület neve. (A kökény neve tótul trenka.)

Országúti dűlő (T 1858) + 261.

A postaút alatt, Fehérkereszt és a Tag közötti dűlő régi neve. A XIX. század közepén és azt megelőzően az Abasár-Domoszló közötti postautat országútnak nevezték.

Övcsatorna (Erőmű műszaki terv) é 257.

Abasár felső részétől kiinduló, a Bene, Tekeres és Várpatak vizét az erőmű markazi távába szállító csatorna. 1965-68 között építették.

Öreg jegyző hídja (é. népi) 299.

Nyigedi alsó híd (é. népi)

A Buzás-féle birtokhoz és tanyához a Nyigedi patakon átvezető, fából ácsolt híd neve.

Öreghegy (T 1886) é 195.

Gr Eszterházi jussa (Megyei Levéltár V-253113-1839. sz. okirat) Az Irtáskúttól északkeletre lévő dézsmás szőlők neve.

Öreghegyi csőszház (é. népi)**196.**

Az öreghegyi szőlők közé vezető út bejáratánál, az élősövény kerítés mellett évszázadokon át, az 1960-as évek elejéig meglévő csőszház. A jobbágyfelszabadítás előtt a szüret idején itt működött a dézsmaszék. (Lásd még: Klokóka elnevezést.)

Parádi gyalogút (é. népi)**31.**

Markazról a Kőbánya, Alsó fenyves, Mária-kép, Nyugadalomtető vonalán vezető gyalogút neve. Régebben ezen az útvonalon gyalog jártak a Felvidékre. Ma már ritkán használják.

Pezsőkő (T 1932) é**38.**

A kékesi bérc szélén, a disznókúti erdők fölé benyúló szikla neve. A szikláról igen szép kilátás nyílik a markazi, és távolabb a domoszlói, kishányai erdőkre.

Picskai erdő (é. népi)**53.**

A Hosszúvágó bére és a Gödrösi kaszáló közötti erdők neve. A szlovák pieska magyarul somot jelent. Tehát somos erdőt, (vagy somosi erdőt) jelent.

Picskai vad szózó (é. népi)**54.**

A picskai erdők völgykatlanában lévő vad szózó és átvitt értelemben a körülötte lévő erdő neve.

Picskai vadászles (é. népi)**55.**

Picskai vadászugyuhó (é. népi)

Leshely (é. népi)

A picskai erdő kiemelkedő bérére az 1930-as években ácsolt magasles és az alatta lévő, ugyancsak fából ácsolt kis vadászház neve volt. A kis vadászházat az 1960-as évek közepén garázda egyének felgyújtották.

Picskai vőgy (é. népi)**56.**

A Vár völgyéből a picskai erdőbe benyúló rövid völgy neve.

Picskai pocsolás (é. népi)**58.**

A picskai erdők északi részén, a Betyárkút fölötti ellaposodó erdőben több helyen feltörő talajvizet a benne fürdő vaddisznók évszázadokon át kis pocsolás tavakká dörzsölték ki.

Picskai kaszáló (é. népi) 57.

III. kaszáló (é. népi)

A Vár völgyében a picskai erdők alatti volt erdőőri kaszáló rét neve.

Pirs út (é. népi) 80.

A volt Grűszner-féle erdőkben a hegyoldalakon átvezető, a vadászati idény alatt jól karbantartott vadászgyalogutak az ólomkúti vadászkunyhótól indultak ki.

Perjarszki kút (é. népi) 167.

Pecsjarszki kút (é. népi)

A falu északi része fölött, a rasztyai nagy tisztás melletti zsellérlegelő delelőjén kősziklába vésett, ma is meglévő kút neve. A perjarszk gyalogjobbágyot, zsellért jelent.

Pusztatemplom (é. népi) 228.

Az 1552-ben elpusztult falu templomromjainak neve. 1968-tól a tó vize elárasztotta. A templomromok alapján az itteni rétet is pusztatemplomi rétnek nevezték.

Pusztatemplomi gát (é. népi) 230.

A régi, 1552-ben elpusztult falut háromszög alakban mintegy másfél méter magas, 3 m koronaszélességű gát vette körül. A gát egy része, amikor a tó vize apad, ma is látható.

Pusztatemplom környéke (T 1886) é 229.

A Pusztatemplom körül lévő rétek neve.

Paskom (é. népi) 214.

Zsellértag (T 1886) é

Keskenyek (Földkönyv 1858)

Sudó kút

A Mária Terézia idején, 1770-71-ben végrehajtott úrbérrendezés során a közösségi földhasználat megszüntetésével a gyalogjobbágyokat (zselléreket) kiszorították az addig legelőnek használt paskomi földekre. Itt részükre az 1200 négyszögöles keskeny földdarabkáikat mérték ki.

A paskomi részen a határ legrosszabb földjei (görgeteges kavics) voltak. E földek a jobbágyfelszabadítás után is változatlanul a zselléréké maradtak.

A Paskomokba az Abasárra vezető út melletti kis kút neve. A Tresó család Sudó ragadványnevet viselő ágazatáról kapta nevét.

Plága (T 1886) **194.**

Ocskai jussa (Megyei Levéltár V-253/13-1839)

Az öreghegyi szőlők egyik neve. A plága név jelentése: elbozótosodott, elvadult. A név azzal függhet össze, hogy az 1552-ben elpusztult falu lakói itt már szőlőt műveltek, mely az új betelepülésig -1742-ig – eltelt közel két évszázad alatt teljesen elvadult. (Fekete L.: A hatvani szandzsák 1550. évi adóösszeírása 73. old.) A szőlők egy része a XIX. század közepén Ocskai Ignác földesúr jussát képezte.

Paprét (é. népi) **234.**

A falu alatti nagyrét egyik részének a neve, melyet 1875-ben az egyház részére mértek ki, s az egymást váltó papok használták.

Papföld (é. népi) **250.**

Papé (é. népi)

A kivételesek dűlőjében (kápolna alatt) a pap részére kimért föld.

Pernyehányó (é. népi) **274.**

Zagyszikkasztó (é. népi)

Az erőmű üzemelése során képződött salakot (pernyét) vízzel hígítva vastag csöveken szivattyúzzák a tóvá kiképzett zagyszikkasztóra, ahol a víz elszivárog. A pernyehányót 1970 után képezték ki.

Postaút (T 1886) é **259.**

Országút (Földkönyv 1858) +

Abasári út (é. népi)

Domoszlói út (é. népi)

Kis csapás (é. népi)

Az Abasár délkeleti széléről a domoszlói kápolnáig vezető út régebben az Országút nevet viselte. Több okirat szól arról, hogy a Mátraalja alatti közúti forgalom a török időkben is ezen az úton bonyolódott. Később a Postaút elnevezést kapta.

A XX. század elején kiépült, Markazon átvezető makadám úttal a forgalma lecsökkent, de még a két világháború között is nyári időben ezen jártak a kishánaiak, domoszlóiak a gyöngyösi vásárba. Ma már az utat csak a helyi forgalomban használják.

A Kis csapás nevet azért kapta, mert keskenyebb volt a Nagy csapástól (Lásd ott.)

Piroskút (úrbérrendezési iratok 1855-75) + 272.

Az Alsó tanyára vezető út mentén a későbbi új kút közelébe veresmarti vörös (piros) kő korlátú kút neve. A későbbi években a Piroskút közelébe – a Tresó Palya-féle földek végében – ásott új kút a régitől való megkülönböztetésként kapta nevét.

Peresvógy (é. népi) 307.

A markazi és visontai határ csatlakozásának déli részén – jelenleg az erőmű keleti részén – lévő völgy neve. A XVIII. században a visontai és halmaji határ kijelölésénél pereskedtek az itteni földeken.

Rakottyás (é. népi) 12.

A Disznókút alatti hajlatban lévő vizenyős helyen nőtt, – a fűzfához hasonló – rakottyás erdő neve.

Rókalukak (é. népi) 69.

A Várvölgy keleti oldalán, a Kerékgyártó völgy kiágazásával szembeni, meredek, köves, sziklás hegyoldal neve.

Rókaluk tető (T 1886) 70.

A fenti hegyoldal gerincének neve.

Rókaluk alatti kaszáló (é. népi) 103.

I. kaszáló (é. népi)

A Várvölgyen a Rókaluk nevű hegyoldal aljában lévő volt kaszáló rét neve.

Rakita kút (é. népi) 150.

Szélespallagi itató kút (é. népi)

A Széles pallagon lévő, az úrbéri telkesek legelőjének itató kútja a körülötte lévő rakottya vagy rakita nevű, a fűzfához hasonló fákról kapta nevét.

Rasztya (é. népi) 169.

A falu északnyugati részén lévő árkos, bokros, apró ligetes rész neve. A név eredete és jelentése nem ismert. A szomszédos, ugyancsak szlovákok által betelepült Domoszlón és Kismánán szintén van rasztya helynév.

Rasztyai nagy tisztás (é. népi) 170.

A fenti földrajzi nevű terület legnagyobb tisztása. Ma is gyermekjátszótér, főként futballozásra használják.

Régi temető (é. népi)**222.**

A Matyasovszky-féle rét és legelő csatlakozásánál (az újtelepi alsó sor kertjeinek végében) a környezetből egy kissé kiemelkedő dombháton volt az 1552-ben elpusztult község hajdani temetője. E részt 1963-65 között a tsz oltványtermelési célokra megforgatta, 1968-tól pedig a tó vize elárasztotta.

Rénusi út (é. népi)**199.**

A Domoszló és Markaz közötti határon a Tarjánkai szőlők fölött vezető út neve. A Rénus dűlő a domoszlói határban van. A név eredete az 1790-es évekre nyúlik vissza, amikor az itteni erdőket kivágták, s helyére szőlőt telepítettek. (Megyei Levéltár Közigazgatási iratok 1790. Nro. 555.)

Rozner Herman birtoka (T 1886)**326.***Hermondé (é. népi)*

A Nyigedi völgyből a domoszlói határra járó földek déli részén lévő dűlőnek neve. Rozner Herman domoszlón lakó birtokos volt, s a markazi határban a báró Baldácsi-féle birtokból örökölt. Az 1800-as évek utolsó negyedében a markazi birtokot felparcelláztatta és eladta a markazi és domoszlói lakosoknak. Később a neve elferdítve maradt fenn a Hermondé dűlőnévben.

Saskői emlékmű (T. 1932)**6.***Saskai szobor (é. népi)**Turista szobor (é. népi)*

A Kékestetőről a Saskő bércen átvezető turistaút mentén a saskői sziklán felállított turista emlékmű.

Siket völgy (T 1886) é**28.**

A Nyugadalomtető alatt a gödrösi erdőbe benyúló rövid völgy neve.

Sötét völgy (é. népi)**87.***Setét vőgv (é. népi)*

A Kerékgyártó völgy felső része, ahol a Kecsebérc illetve a kékesi gerinc már a déli óráktól beárnyékolja a környéket, és a nagy fákkal benőtt völgyben nappal is sötét van.

Sári delelő (é. népi)**131.**

A várvölgyi kőbánya fölötti tisztás egy része Abasár közigazgatási határához tartozik, s a legeltető szarvasmarhatartás idején az 1950-es évekig esetenként az abasári tehén- vagy kecskecsorda delelt rajta.

- Sári úti kereszt (Egri Érseki Levéltár 3521 rakszám)** **213.**
Fakereszt (é. népi)
A falu nyugati végén a sári út és az alsótanyai út szétágazásánál az 1940-es évek végéig állt egy kopott fakereszt. A keresztet 1806. május 3-án állíttatta Domoszlói Apolló elhalt férje, Tót István emlékére. Írásban, kézvonásával ellátott fogadalmat tett, hogy a keresztet fenntartja és maradékainak örökösen meghagyja az arról való gondoskodást.
- Sári úton aluli tábla (T 1886)** **264.**
A tag és a sári határ közötti dűlő neve.
- Sportpálya (é. népi)** **202.**
Futballpálya (é. népi)
A falu keleti részén az 1930-as években létesített, majd az 1970-es években továbbfejlesztett és öltözőhelyiséggel ellátott sportpálya neve.
- Soma dűlő (Földkönyv 1858) +** **312.**
Az ugrai határ mellett húzódó tábla régi neve. Keletkezésének ideje és értelme ismeretlen.
- Sipkás (é. népi)** **328.**
Csipkés (é. népi)
A határ déli részén a Hermondé földek és a Cigányvölgy csatlakozásánál lévő csipkebokros rész neve. A csipke tótul sipka.
- Szenes (é. népi)** **48.**
Szénégető (é. népi)
A gödrösi kaszálótól nyugatra a Hosszúvágó bérc északi oldalán lévő erdő neve. A XIX. században, de még az 1930-as években is e részen boksákban faszenet égettek.
- Szenes kút (T 1932) é** **47.**
A szenesi erdők alján, a gödrösi kaszálótól a disznókúti erdőkhöz vezető út mentén állott kis kút neve. Ma már nincs meg.
- Szenesi kaszáló (é. népi)** **51.**
VI. kaszáló (é. népi)
A szenesi erdők alján lévő tisztás, mely az 1960-as évekig erdőőri kaszáló volt.

Széles pallag (T. 1886) é **148.**

Nagy, pallag (Földkönyv 1858) é

Az öreghegyi szőlők felett, attól északra az erdők alatti nagy tisztás, az úrbéri telkesek volt legelője.

Szélespallagi szőlők (Megyei Levéltár Közgy. iratok 1770/1959. sz./É151.) **151.**

A Szélespallagon már az 1770-es összeíráskor 22 egyén 103 kapás kiterjedésű szőlőt művelt. (Akkor Szélespallaghoz számították az öreghegyi szőlőket is.) Az 1960-as évek közepén a szélespallagi ősgyep egy részét feltörve a termelőszövetkezet új telepítéssel bővítette a szélespallagi szőlőket.

Szélespallagi közbirtokossági erdő (T 1886) + **147.**

A szélespallagi legelők fölött a Cseres erdő déli részének egyik neve. Az 1875-ös tagosításkor az úrbéri telkesek erdőkijárandóságának egy részét itt mérték ki.

Sziklás zúgó (é. népi) **184.**

A Hátrapataknak a kőbánya fölötti része, ahol a patak vize mélyen bevágta magát a vulkáni tufába. Hóolvadáskor vagy nagy csapadékvíznél a meredek völgyön vízáradat zúg a sziklák közt.

Szoroska (é. népi) **192.**

A veresharaszti szőlőkbe kivezető régi út a Hátrapataktól a csőszkunyhóig akácfaakkal szegélyezett mélyedésbe vezetett.

Sztrenyina (é. népi) **258.**

Töviskes (Térkép 1886) é

Az Alsó tanyára vezető út keleti, a Postaút északi oldalán lévő dűlő neve. Az 1700-as évek vége felé tisztították meg a bozótól és vették művelés alá. A sztrenyina szó magyarul szintén töviskest jelent.

Tutús tető (é. népi) **41.**

Éles bérc (é. népi)

A Hosszúvágó bérc legmagasabb pontjának neve. A tutús szó jelentése nem ismert.

Tutúsi tisztás (é. népi) **43.**

A Tutús bércen a Tutús tető alatti nyeregben lévő tisztás neve.

- Tutúsi szilfa (é. népi) 42.**
A Tutúsi tisztás szélén a századforduló éveiben még állt egy több évszázados szilfa, később kiszáradt. Helyén ma is áll egy nagy szilfa, de kisebb az előzőnél.
- Tarjánka patak (T 1932) é 75.**
Tarjanka patak (é. népi)
A patak vize a Közbérc keleti részéről indul, találkozik a Csonkapatakkal, majd a domoszlói határban lévő Tarjánka völgyön át a domoszlói tsz víztárolójába folyik. A tarjánka név keletkezése és jelentése nem ismert.
- Tarjankai út (é. népi) 198.**
Tarjankai út (é. népi)
A markazi és domoszlói határon a tarjánkat szőlők végén vezető régi földút neve.
- Tarjánka pataki kerülőház (é. népi) 152.**
A Tarjánka patak keleti oldalán ma is meglévő erdőőri lakás.
- Telkes gazdák erdeje (T 1886) é 137.**
Közbirtokossági erdő (é. népi)
Az Alsó fenyvestől nyugatra és északra lévő erdőket 1875-ben mérték ki a telkes gazdáknak a jobbágyi időben meglévő „faizási jog” megszüntetésének kárpótlásául.
- Tatármező (T 1784) é 159.**
Abasár és Markaz között mintegy 4 négyzetkilométer kiterjedésű köves legelő neve. Nagyobbik része Abasárhoz, egy keskeny része Markazhoz tartozik.
Nevét feltehetően 1683-ban kapta, amikor a krími tatárok egyik oszlopa a környéket pusztítva Bécs ostromára Kisnána-Domoszló-Abasár-Gyöngyös útvonalon vonult fel. (Megyei Levéltár Közgy. ir. 1683-29. sz.)
- Tatárpuszta (Megyei közgyűlési jkv. 1823/1322 lap) + 160.**
Gróf Hunyadi József a Haller-birtok egyik örököse 1823-ban Abasár és Markaz határán, a Tatármezőnek a Várpatakhöz csatlakozó részén juhászatot alakított. Több panaszos irat Tatárpusztát rabló, zsidóirtó tanyának nevezi. Tatárpuszta az 1880-as években megszűnt. Ma már nyoma sincs.
- Tatárszél (T 1784) + 161.**
Az 1784. évi katonai térképen a mai Paskomok, Csörgő és a Csörgő feletti dűlő Tatárszél néven szerepelt. Tatárszél = Tatármező széle.

- Temetőpart (é. népi)** **185.**
A Jegespincétől a temetőig terjedő legelő neve.
- Tábla (T 1886) é** **204.**
Tabla (é. népi)
A mai sportpálya területe illetve környékének neve. Az 1875. évi tagosításkor egy-egy határrészt táblának is nevezték. Ez maradt meg elferdülve Tablaként.
- Tag (é. népi)** **265.**
Erliké (é. népi)
Zsidóé (é. népi)
Az 1840-es években Szécsényből Markazra került Erlich Farkas a vásárolt földje egy részét egy tagba kapta meg az abasári út alatti dűlőben. Ezért nevezték el tagnak.
- Tóparti víkendházak (é. népi)** **285.**
A markazi tó szélén 1969-től épült, nagyrészt horgászok menedékét szolgáló kis házikók neve.
- Treso Palya kútja (é. népi)** **300.**
Öregjegyző kútja (é. népi)
A nyigedi Buzás-féle tanyát az 1920-as években lebontották, illetve megette az enyészet. A tanya helye és benne a kerek kút a Tresó család birtokába került. A kutat még az 1950-es években is használták.
- Tévén tanyai köves út (é. népi)** **308.**
Kistelepi köves út (é. népi)
A markazi Alsótanyáról a visontai Tévé, más néven Kistelepi tanyára vezető, az 1920-as években épített köves út.
- Törökberek (Földkönyv 1858) é** **239.**
A Nyigedi kúttól északra egy vizenyős, fűzfabokros, nádas rét volt. A legenda szerint a török időkben az országúton (postaút) közlekedő törököknek e részen a portyázó végváriak cselt vetettek. E legendának valóságalapja lehet, mivel a törökbereki réthez hozzácsatlakozó tövises alján az 1910-es években szőlőforgatás közben ember- és lócsontok, fegyver- és lószerszám maradványok kerültek a felszínre. A leletet nem jelentették, s így az feledésbe merült. Ma a Törökberek és a lelőhely is víz alatt áll.

Úsztató (é. népi)**157.**

A Milvölgy (Mélyvölgy) felett a malomárok vizére épített tó, melyben birkanyírás után a juhokat fürösztötték. Az úsztató tó a mellette lévő tatárpusztai juhászathoz tartozott.

Úsztatói földes kunyhó (é. népi)**156.**

Földes gunyhó (é. népi)

A Vár völgy elején a Kiserdő alatti út mentén az 1930-as évek közepéig fennállott, fából ácsolt, földdel fedett kunyhó neve. Ma csak egy kis földperemet lehet a helyén találni.

Úsztatói pihenőkövek (é. népi)**158.**

1793-ban az erdőbirtokos urak által kiadott erdőhasználati szabályzat kimondta, hogy minden jobbágy, akinek az ispán igazolja, hogy a földesúri kötelezettségeknek eleget tett, hetenként egyszer, pénteki napon, két keréken egy kocszi száraz fát vihet. A gyalogjobbágyok, azaz házas zsellérek hetenként kétszer, kedden és pénteken vihetek egy hátravaló száraz fát. A rendelkezés az előbbi szokásokra hivatkozik.

Tehát a markazi zsellérek letelepedésük kezdetétől háton hordták az erdőről a fát. Mivel hetenként csak kétszer mehettek, alaposan megrakodtak, 50-60 kg-os terhet kötöttek kötéllal a hátukra. A nehéz teherrel minden 300-400 méteren, ahol nagyobb kövek voltak, megpihentek. Ezt a célt szolgálták a pihenőkövek. A fa háton való hordása az 1950-es évek végéig tartott. (Megyei Levéltár 1793-1807 arányosítási per iratai.)

Ubocs (Országos Levéltár Orczy Kd. 67. 1811.) é**218.**

A falu déli szélétől a töviskes dűlőig terjedő határrész neve. 1908-ban szőlővel telepítették be, melyet 1921-22-ben megváltás ellenében felosztottak. A név először okiratokban 1811-ben fordul elő. A név jelentése és keletkezése eddig nem ismert.

Ubocsi út (é. népi)**223.**

Az ubocsi szőlők alsó részétől a kápolnáig vezető köves út neve.

Ubocs alatti rét (é. népi)**236.**

Ubocsalja (é. népi)

Glizner rét (é. népi)

Az ubocsi földek és a malomárok közötti volt rét ma már a tó vize alatt áll. A XIX. század végétől 1944-ig a Grüzner családé volt.

Ubocsi tanya (T 1847) + 219.

Gosztonyi tanya (T 1858) +

Az Ubocs északkeleti sarkán, a rét felé vezető köves út mentén állott és az 1800-as évek utolsó harmadában elenyészett tanya neve. Az ubocsi földeken az 1770-71. évi úrbérrendezés után báró Orczy József létesített majorsági birtokot. Az itteni földeket és tanyát az Orczyaktól gróf Hunyadi József, 1811-ben ennek sógora Bruden József, a század közepén Gosztonyi Pál, az 1870-es években gróf Kállai Benőné örökölte, s ezt követően a Grűszner családé lett. A XIX. század utolsó negyedében elenyészett tanya alapjait 1978-79-ben a háztáji szőlők forgatásakor – és telepítésekor – találták meg.

Új kút (é. népi) 273.

Az Alsó tanyára vezető út mentén, Fehérkereszt és Alsótanya között lévő kút neve, és átvitt értelemben a körülötte lévő földek neve. A kutat a Tresó Palya nevű család a századforduló körüli években létesítette a régebbi Piroskút közelében.

Ugrai határra járó dűlő (T 1886) é 303.

A községi határ délnyugati részén, az ugrai kökényese táblához csatlakozó markazi földek neve.

Ugrai út (é. népi) 318.

A Markaztól Alsó tanyán keresztül az ugrai Őzse-tanya felé vezető út déli szakaszának neve.

Vályúskút (T 1932) + 13.

A Disznókút alatti erdőkben az 1932. évi turistatérképen jelzett kút már nem ismert.

Várbérc (T 1932) é 114.

A markazi vártól a Hegyes bérc felé nyúló, mintegy 400 m hosszú hegygerinc neve.

Várút (é. népi) 118.

A vároldali erdők déli részén a várbércre, a várhoz és Hegyes bércre vezető út neve.

Várvölgy (T 1886) é 119.

A markazi erdők nyugati oldalán a várhegy aljában, magas hegyekkel szegélyezett hosszú völgy, amely felnyúlik egészen a Kékestető alá. Felső részén Kékesi illetve Nagy völgynek nevezik.

- Várpatak (é. népi)** 122.
A Kékestető alól kiinduló, a Várvölgyén majd Tatármezőn végigfutó, Visontán a Bene-patakba torkolló patak neve.
- Vár tó (Pásztor 1. Heves m. várai) +** 121.
A meredek hegyen épült markazi vár vízellátásának biztosítására hajdanában a várpatakba tavat építettek. A tógát körvonalai ma is kivehetőek.
- Vársikló (Pásztor I. Heves m. várai) +** 120.
A 450 m tengerszint feletti magasságban épült várba a meredek hegyoldalon kiépített siklón juttatták fel a vár tóból a vizet. A sikló a tó és a vár között mintegy 200 m magas szintkülönbségen mozgott. A siklopálya nyomai ma is kivehetőek.
- Várvölgyi kőbánya (é. népi)** 115.
A várvölgyén, a vároldali hegybe bemart kőbányát az 1910-es években nyitották és az 1950-es évekig időszakosan művelték.
- Várodali kiserdő (é. népi)** 116.
A várvölgyének alsó, déli részén, a vár felé vezető út kiágazásánál lévő erdő neve.
- Várodal (é. népi)** 117.
A várhegy déli oldalán lévő erdők neve.
- Véderdő (é. népi)** 110.
A várvölgyi kőbányától Óberkútig terjedő, a Várhegy nyugati, meredek hegyoldali erdők védettségére (vágási tilalmára) utaló név.
- Veresföld (é. népi)** 166.
veresföld (é. népi)
Rasztyától északnyugatra mintegy 500 m-re a Várvölgyére vezető gyalogút mentén a kopaszparti domboldalból élénkvörös színű földet „bányásztak”, azaz gödrökből szedtek. A vörös földet a régebbi, tapasztott falú házak fal aljának és külső padkája (ambitus, gang) szegélyeinek, és a belső lakrészek döngölt földpadló díszítő csíkjainak festésére, mázolására használták.
- Veresharaszt (Megyei Levéltár Közgy. ir. 1770/159. sz.) é** 190.
A falutól keletre, a Hátrapatak és a Szélespallag között húzódó szőlők neve. A szőlőket a falu betelepítése, 1742 után ültették. Az 1770-es összeírás már arról tudósít, hogy a veresharaszt alján 12 helybéli 28 kapás szőlőt művel. Valószínűleg

az 1552-ig fennállt régi falu lakói már itt szőlőt műveltek, mert a hatvani török szandzsák 1550-es adóösszeírásokban 1000 pinte (kb. 30 hl) bor is fel van tüntetve.

Veresharaszt felső (Megyei Levéltár Közgy. ir. 1790/555. sz.) é **191.**

Új szőlők (1838. évi földkönyv) +

A veresharaszti szőlők legfelsőbb, az erdő alatti parcellájának neve. Az 1790. évi perben szerepel, hogy a Cseres erdőt gróf Hunyadiné Bujánovics császári tisztviselőnek bérbe adta. A bérlő az egyik erdőt jogellenesen kiirtatta és azt dézsmás szőlővel betelepítette. A perben szereplő terület azonos a Veresharaszt felső dűlővel, mely a betelepítés után az „Új szőlők” nevet kapta.

Veresharaszti csőszház (é. népi) **193.**

A veresharaszti szőlők a szélespallagiakhoz hasonlóan árokkal és élősövénynyel voltak körülvéve. (Helyenként ma is megvan.) A szőlőkbe csak a csőszház mellett lehetett bejutni. (Lásd: Öreghegyi csőszház.)

Visontai út (1858. évi földkönyv) + **269.**

A visontai határban lévő csapási út folytatásaként a markazi – Galamboson, Humnyiszkán, Nyigeden – átvezető csapás nyugati részének XIX. századbeli elnevezése.

A jelzett csapás további részét vécsi útnak nevezték. Az 1875. évi tagosításkor ezt a csapást megszüntették, csak egy kis, keskeny része maradt meg, melyet később galambosi útnak neveztek.

Visontai úti dűlő (1858. évi földkönyv) + **271.**

A fenti út melletti, a későbbi években galambosi földeknek nevezett határrész.

Visontai határi dűlő (1858. évi földkönyv) + **270.**

A visontai határ melletti, a későbbi alsótanyai földek neve.

Völgy feletti dűlő (T 1886) + **278.**

A Humnyiszka és a Nyigedi völgy közötti dűlő neve.

Völgyzárógát (Erőmű műszaki rajza) **283.**

A Nyigedi völgy elzárására 1966-68. között épült gát neve.

Víztárolóhoz vezető út (é. népi) **281.**

Erőmű útja (é. népi)

Az erőműtől a markazi tó gátórházához vezető, 1965-68-ban épült út neve.

Vécsi út (1858-as földkönyv) + 295.

A Vécs felé vezető régi (1875-ben megszüntetett) csapás neve. (Lásd: Visontai út.)

Vécsi úti dűlő (1858-as földkönyv) +

A hajdani vécsi csapás mellett a domoszlói határra járó földek neve. 296.

Visontai vőgy (é. népi) 305.

A visontai határnál fekvő völgy neve.

**Visontai vőgyi kút (é. népi)
310.**

Nagy kút (é. népi)

A Gruszner-féle szőlőbirtok és tanya vízellátására a visontai völgyben ásott nagy kút neve.

Visontai vőgyi szeszfőzde (é. népi) 309.

A visontai határnál lévő völgyben az egykori szeszfőzde.

Víztorony (é. népi) 316.

Permetlé keverő (é. népi)

A Gruszner-féle szőlőbirtokon az ugrai út mellett az 1910-es években létesített, fából ácsolt torony, melyen egymás fölött, több emeleten elhelyezett fakádakban készítették el a bordói lé permetet, és azt fogatos lajtokkal szállították a permetezést végző summásokhoz. A permetlé készítéséhez szükséges vizet föld alatti csöveken szivattyúzták fel a nyigedi nagy kútból.

Vrobicskák (1858. évi földkönyv) + 244.

A Homokaljai dűlő északi részén a mai tsz major és a Hátrapatak közötti kis földdarabok neve. Rövid, apró darabokat jelent.

Zilayé (é. népi) 254.

Zilaicska (é. népi)

Az 1875-ös tagosításnál Zilay Ferenc gyöngyösi lakosnak az egytagúak dűlőjében egy darabban mérték ki a földjét a Baksa nevű dűlőben, Ubocsoktól a Papföldig.

Zsellér erdő (T 1886) é**133.***Gyalogosok erdeje (é. népi)*

Az 1875. évi tagosításkor a jobbágyidők „faizási” (fahordási) jogainak elvesztéséért, illetve ahelyett a zselléreknek egy tagba kimért erdő. A Vároldal déli részétől a Hegyesoldalig húzódott.

Zsellérkút (é. népi)**168.**

A rasztyai nagytisztás mellett a perjarszki kúttól kb. 50 méterre létesített kút neve. Főként a kecskék delelésére illetve itatására használták. Helyén ma csak egy kis gödör van.

Zsellérlegelő (T 1886) é**178.***Gyalogosok legelője (é. népi)*

A Milvögy feletti Kopaszparlag, Veresföld, Perjarszki kút, Kőbánya vonalon húzódott. Határa messziről látható, fehérre meszelt kőrakásokkal volt elválasztva (illetve jelölve) az uradalmi és telkes gazdák legelőitől.

Markaz község külterületének földrajzi nevei összegyűjtésénél felhasznált forrásmunkák jegyzéke

1. Új Magyar Lexikon 1962. 4. köt. 551. old.
2. Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára 407. old.
3. Balázsi Ferenc: Heves megye története I. 176. old.
4. Fekete Lajos: A hatvani szandzsák 1550. évi adóösszeírása 73. old.
5. Bél Mátyás: Heves megye ismertetése 1730-1735. 99. old.
6. Egri Megyei Levéltár, Megyei közgyűlési jegyzőkönyv 1742. május 7. 361. lap
7. Magyarország Geográfiai Szótára (Pb. 1851) 111. köt. 69. old.
8. Markaz község közigazgatási iratai (Megyei Levéltár V-253/13-15)
9. Egri Érseki Levéltár 3521. rakszám csomag
10. Egri Érseki Gazdasági Levéltár 788. rakszám csomag
11. Országos Levéltár Fam. Orczy Passess Kd. 67. pag. 39-1811
12. Megyei Levéltár Közgyűlési iratok 1770. 159. sz.
13. Megyei Levéltár Közgyűlési iratok 1790/555. sz.
14. Megyei Levéltár Megyei közgyűlési jegyzőkönyv 1322. lap
15. Egri Érseki Levéltár Cano nica visitatio 1746, 1767
16. Megyei Levéltár Markaz község úrbérrendezési iratai 1771
17. Megyei Levéltár Markaz község 1771. évi úrbéri tabellája
18. Megyei Levéltár Markaz község úrbérrendezési iratai 1858. évi földkönyv
19. Megyei Levéltár Markaz község úrbérrendezési iratai 1855-1875
20. Megyei Levéltár Markaz község úrbéri peres iratai VII-l/a/158. sz. csomag
21. Hadtörténelmi levéltár 1784. évi katonai felmérés térképének markazi szelvénye
22. Megyei Levéltár U-240. sz. markazi majorsági erdők térképe 1874/75
23. Megyei Levéltár U-238. sz. markazi határ térképe 1858
24. Markaz községi tanács. Az 1886. évi szelvényes térkép
25. A Mátra és környékének turistatérképe 1932 (A szerző birtokában.)

Szlovák neveinkben történetünk van rejtjelezve Markaz község lakóinak vezeté- és ragadványnevei

Az 1742-ben kezdődött betelepülés során Markazra került szlovákok évszázadok során szoros, sok ezernyi szállal kapcsolódtak a Domoszlóra és Kisnánára települt rokonaikhoz, ezért a vezeté- és ragadványneveikben is sok hasonlóság, gyakran azonosság van. A családok jelentős részének egy-egy ágazata meghonosodott Markazon, Domoszlón és Kisnánán is. A három falun kívül Gyöngyösön és környékén – Gyöngyöstarjánban, Gyöngyöshalmajon, Visontán, Vécsen, Pálosvörösmarton stb. – a XVII. század második felében és a XVIII. század első felében igen sok tót család – nagy részük szökött jobbágy – telepedett le.

A Markazra települt tót családok zöme a felvidéki Gömör, Kishont, Árva, Zólyom megyékből, többségükben a Rima és Garam felső folyásának vidékéről költözött át. Egy részük Markazra költözésük előtt néhány évtizeddel a felvidéki megyékből Domoszlóra, Kisnánára, Abasárra, Halmajra, Ugrára, Szentjakabra stb. települt, és később onnan költözött át jelenlegi lakhelyére.

A XVIII. század első felében Markaira betelepült tót jobbágyok és zsellérek közül – az új lakhelyükön – sokan elhagyták régi nevüket, s helyettük magyar vezetéknévüket vettek fel, vagy az előbbi tót nevük fogalmának megfelelő magyar névváltozatot használták a továbbiakban. Ezt követően a XVIII. század közepétől az 1930-as évekig újabb névváltoztatás, névmagyarosítás elődeinknél nem történt. Akik a XVIII. század közepéig tót nevüket nem cserélték fel, azok a későbbi időkben és ma is – régi nevüket viselik. A betelepülők között többen voltak olyanok is, akik régi nevüket felcserélték, de újonnan felvett nevük is szlovák eredetű volt.

Tanulmányomban a családi (vezeté) neveknél, ahol meg tudtam állapítani, feltüntettem a Markazra települt család előbbi lakhelyét és néhány esetben a nevet cserélőnek a beköltözés előtt használt nevét is. A községet benépesítő szlovákok előbbi lakhelye is csak átmeneti állomás volt. Ahogy a történeti irodalomból, a XVII-XVIII. századi adó- és dézsma-összeírásokból nyomon lehet követni elődeink mozgását, azt látjuk, hogy zömük évszázadokon át költözött egyik helyről a másikra, míg végül Markazon 250 évre megtelepedett. Az 1742-ben kezdődött betelepülés során letelepedő őseink egy része ökörrrel érkező jobbágy volt. Jelentős számban jöttek juhokkal és kecskékkal, valach eredetű jobbágyjuhászok zsellérbojtáraikkal együtt, és beköltöztek fafaragó, szénégető, valamint napszámos munkákból élő, teljesen nincstelen zsellérek is.

A markazi tót telepesek nagy része ide költözésekor még nem beszélt a magyar nyelvet, csak a második és harmadik generációjuk vált kétnyelvűvé, és ebben az állapotban megmaradtak a XX. század elejéig, amikor a tót nyelvet teljesen „elfelejtették”. Vezeték- és ragadványneveik is tót eredetű. Vezeték- és ragadványneveik nagy része sok évszázados vándorútjuk egy-egy állomására, származási helyre vagy tulajdonságra utal. Megfejtése igen nehéz, mert többsége 500-600 évvel ezelőtt keletkezett, és több név csak az akkori körülmények között volt érthető, vagy keletkezésének idején is esetleg csak az elnevezést adó kisebb embercsoportok részére, illetve közöttük jelentett valamit. Esetenként elpusztult, vagy más nevet felvevő falukat, pásztorszállásokat jelölnek a nevek.

Vezeték- és ragadványneveik megfejtése alapján is bizonyos fokig nyomon követhetjük a Markazra érkezésük előtti évszázadokban történő mozgásuk útvonalt. Ezért mondhatjuk,

hogy ősünk furcsa és nehezen megfejthető vezeték- és ragadványneveiben vándorútjuk története van rejtjelezve.

A faluban élők vezeték- és megkülönböztető neveinek összegyűjtésénél az 1950-es évet, mint időmetszetet vettem alapul. Ezt az időmetszetet indokolja, hogy 1950-ig a falu lakói között még nem volt nagy a lakóhely-változtatással kapcsolatos áramlás, a faluból való el- illetve beköltözés. Ez időben még a faluban lakó családok döntő többsége őshonos volt, azaz nemzedékről nemzedékre 100-200 év óta változatlan néven a község lakója volt. Az ország gyors átalakulásával együtt 1950-től a faluban is megindult nagyfokú ki-beáramlás következtében a lakosság jelentős része kicserélődött, sok új név tűnt fel és több régi név merült feledésbe.

A vezeték- és megkülönböztető nevek összegyűjtésénél az 1950. évi választási névjegyzéket, a lakónyilvántartást, az 1749-től Domoszlón vezetett egyházi anyakönyveket, a megyei levéltárban található XVII., XVIII., XIX. századbeli dézsmajegyzékeket, adóösszeírásokat, egyházi párbér összeírásokat, földkönyveket, régi térképeket, az érintett megyék helytörténetét és szótárakat stb. használtam fel. Helybéli születésem és régebbi munkám alapján a község lakóit személyesen is ismerem. Segítségemre voltak a vezeték- és keresztnév értelmének, jelentésének megfejtésében Szekrényes Ferenc, a markazi Népfront Bizottság elnöke (aki érti és beszél a szlovák nyelvet), Zaja Dezső községi tanácselnök, Záprel Pál községi tanácsstag, valamint a szlovák nyelven jól beszélő Hacsavecz Pálné 81 éves, Tresó József 79 éves markazi lakosok, és Koklács János kisházi tanácselnök. A fenti személyeken kívül az egyes nevek értelmezésével kapcsolatban beszélgettem vagy 8-10 markazi idős egyénnel is.

A markazi vezeték- és ragadványnevek jelentős része a szlovák nyelv szótára, illetve a tótul beszélők nyelvismerete alapján nem fejthető meg. A vezeték- és ragadványnevekben sok a felvidéki szlovák, rutén településekre utaló, helynévből származtatható név.

Századok során a helységek elnevezése is változott, de módosult a vezetéknev és a ragadványnev alakja is. Ezért, ahol lehetőségem nem volt rá, a név régi szóalakját azonosítottam a régi helynevekkel.

A ragadványnevek jelentős része rég kihalt családok anyai ágon örökölt vezetéknevéből adódik. Ezért gyakori, hogy a ma élő, egymástól eltérő vezetéknevet használó családok azonos ragadványnevet viselnek.

Az anyai ágon örökölt, vagy tulajdonságra utaló ragadványnevek, de gyakran a gúnynevek is igen régi időkből származnak, gyakran 150-200 évesek. E régi ragadványneveket a ma élők emlékezete alapján megoldani nem lehet, illetve a ma élők ezzel kapcsolatos magyarázatai gyakran messze eltérnek a valóságtól. Ezt azért tartom szükségesnek leírni, mert a ragadványnevekkel kapcsolatos kiadványok zöméből az derül ki, hogy egy-egy gyűjtőcsoport felkeresi a falu legértelmesebb és általában legidősebb lakóit, és az általuk elmondottakat fogadják el a megkülönböztető nevek magyarázataként. E munkák alapján az a hamis kép alakulhat ki, mintha a ragadványnevek csak nagyapáink életének idejétől kezdődően születtek, keletkeztek volna. Másrészt a névgyűjtés során meginterjúvolt idős egyéneknek kapásból kell a feltett kérdésre a magnószalagra is felkerülő választ megadniuk.

Tapasztalatom az, hogy egy azonos ragadványnev keletkezésére, jelentésére vonatkozó kérdésre az esetek jelentős részében az egymástól függetlenül megkérdezett idős emberek más-más magyarázatot adnak. Másrészt a hagyományokban legjáratosabb emberek a 200 éves ragadványnevek keletkezését is legfeljebb a nagyapjuk életének idejére keltezik.

A ragadványneveket tanulmányozva Markazon is azt kell megállapítani, hogy azok elsősorban a nagy, egy vezetékneven sok ágra szakadt családoknál keletkeztek. A legnagyobb

családok viszont általában a legrégebben megtelepedettekből alakultak ki. Az 1700-as évek közepén a faluba telepedett családoknál azonban – még ha kis létszámúak is – általában található ragadványnév. Viszont a később érkező, a XIX. század közepe után letelepedőknél – még ha 10-16 felnőttből áll is a család – már csak elvétve fordul elő megkülönböztető név. Ebből arra a következtetésre jutottam, hogy ősünk 150-200 évvel ezelőtt még a mainál is gyakrabban, általában a falu minden egyes családjára vonatkozóan használtak megkülönböztető nevet.

Tanulmányomban a családi neveket és az adott családi névhez tartozó ragadványneveket nem ABC sorrendben, hanem a családok nagysága, az azonos családi nevet viselő felnőttek száma szerinti sorrendben tárgyalom. Először feltüntetem az adott család vezetéknévét és – akinél megállapítható – annak jelentését (értelmét) vagy legelfogadhatóbbnak tartott magyarázatát, ezt követően tárgyalom a családi ágazatok megkülönböztető nevét és megfejtett magyarázatát. Több vezeté- és ragadványnév eddig nincs megfejtve. Ezt külön fel is tüntetem. A vezeté- és ragadványnevek egy részének az értelmét a feladathoz viszonyítva rendelkezésemre álló korlátozott idő alatt nem tudtam megoldani, de úgy vélem, hogy ezek nagy része is a későbbiekben megfejthető.

A ragadványnevek között kevés a gúnynév, általában csak egyes személyeket jelöl, de van több igen régi gúnynév is, mely az idők folyamán családi ragadványnévvé vált. Az egyedi gúnyneveket külön megjelölöm.

Az anyag természetére és terjedelmére való tekintettel a vezeté- és ragadványneveknél a forrásmunkákat nem tudtam megjelölni, s azt a dolgot végén csak címeikben sorolom fel.

Az 1950-es években Markazon lakók vezeték és ragadványnevei

TRESSÓ CSALÁD

Névadó ősük, János 1720-ban több szlovák családdal együtt a Felvidékről Halmajra (ma: Halmajugra) költözött, ahonnan 1743-ban Markazra települt. Itt sokáig juhászok voltak. Nevük az első időszakban Tereshehó, Trebsóként van írva.

Trebsal Ungvár mellett, Teressul pedig a máramarosi Kárpátokban van. Nevük kapcsolatban van a náddal (nádassal).

A család ágazataihoz 1950-ben 162 felnőtt (18 éven felüli) tartozott és mintegy 31 ágra szakadt.

Családi ágazatuk ragadványnevei

1. *Matus*

A név a XVIII. században vezetéknév volt, és anyai ágon öröklődött a Matus család kihalása után. Matis (Máté) Sáros megyei településre, mint egyik ősük származási helyére utalhat.

2. *Garas*

A Matus megkülönböztető nevet viselő egyik család külön ragadványneve. A XIX. század második felében élt egyik ősük a hentesnek mindig azt mondta: „Adjál garasért faggyút”.

3. *Puttonka*

A XVIII. század második felében élt Pottonkaj családtól anyai ágon maradt fenn ragadványnévként.

4. *Kispál – Melegvizi*

A Kispál név anyai ágon öröklődött a Hadobás (Kispál) családtól. A Hadobás családnál bővebben ismertetem.

A Melegvizi név apai ágon az 1800-as évek közepétől öröklődött. A család a község közepén lévő, télen-nyáron egyformán 16 fokos vizet adó kis tó mellett lakott, melyet melegvíznek neveztek. A kis tavat a falu asszonyai télen-nyáron mosásra használták. Ott sulykolták a vászon anyagú mosnivalókat egészen az 1950-es évek végéig.

5. *Gazsi*

A XX. század elején meghalt egyik elődjük Gáspár (Gazsi) volt.

6. *Brenko*

A juh bárányok legeltetésével összefüggő szó. Még a XVIII. századból maradt fenn.

7. *Veres*

A ragadványnév a XVIII. század közepétől az 1800-as évek derekáig a faluban élő, később kihalt Veres vezetéknévű családtól anyai ágon maradt fenn ragadványnévként.

8. *Krenács*

A XVIII. század közepén Kisanáról beköltözött és kihalt, Szkrenárcs családból anyai ágon öröklődött megkülönböztető névvé. Jelentése nem ismert.

9. Martin

A XVIII. században élt Martinkó nevű családtól öröklődött anyai ágon. Martinkó ruténföldi pásztortelepülés volt. A ragadványnévben az egyik pásztorós hajdani állomáshelyét lehet felfedezni.

10. Kicsinyke

A név a XVIII. században élt családtól anyai ágon öröklődött. Valamely eddig meg nem fejtett tót vagy rutén település nevéből alakulhatott ki.

11. Vasgyűrő

A ragadványnév a XX. század első felében élt Tresó Jánosról maradt fenn, aki két számmal húzatott fogaton járt és igen erős ember hírében állt. Vasalyinak is csúfolták. A ragadványnevet utódai örökölték.

12. Stupi

Feltehetően Stupné Trencsén megyei településre utal.

13. Tretyi

A név harmadikat jelent. A XX. század fordulóján keletkezett, három testvér egyikét jelöli.

14. Pinda

A név a XVIII. század közepén Markazra került és kihalt családtól anyai ágon öröklődött ragadványnévvé. Domoszlón ma is él ilyen nevű család.

15. Csirkás

Csinosat, szépet jelent. A XX. század elején keletkezett családi ragadványnév.

16. Filler

A XVIII. századból vezetéknévből anyai ágon öröklődött. Feltehetően a Gömör megyei Filler községre, mint származási helyre utal.

17. Baran

A szó kosokkal foglalkozó juhászt jelent. A XVIII. században Borán vezetéknéven élt egy család Markazon, akik feltehetően juhászok voltak, és később kihaltak.

18. Honvéd

Tressó Leopold 1848-49-es honvéd után örökölt ragadványnév.

19. Bótos

A név az 1930-as években keletkezett, amikor Tressó József szatócsboltos volt.

20. Bíró

1900-1945 között a családból gyakran viseltek falusi bírói tisztséget. A ragadványnév ezt örökíti meg.

21. Tropo

Tropkov nevű rutén településre utalhat a ragadványnév, mely feltehetően valamely őstől anyai ágon öröklődött.

22. Precsa

Legvalószínűbb, hogy valamely ősök előbbi lakhelyére, Prencsa Hont megyei településre utal.

23. Pafko

A XIX. század második felében keletkezett a ragadványnév, mely apókát, öregapót jelent.

24. Janeso

Az 1850-es években lehet e ragadványnévvel találkozni az adóbefizetési naplóban. Feltehetően keresztnévből alakult ki.

25. Jozso

Ugyancsak az 1800-as évek közepén az adóbefizetési naplóban lehet először e névvel találkozni. Feltehetően a József keresztnév tótosan kiejtett, becéző változatából alakult ki.

26. Sudó

A ragadványnévvel a XIX. század második felétől lehet találkozni. Feltehetően a Turóc megyei Sutó település évszázadokon át elferdült neve.

27. Templomi

Ez a ragadványnév a templom mellett lakó Tressó családot jelöli. A XIX. század közepén alakult ki az elnevezés.

28. Jakenka

Az 1800-as évek közepétől lehet vele találkozni. Ismeretlen jelentésű.

29. Óber

Ismeretlen eredetű és jelentésű.

30. Katuska

Ismeretlen eredetű és jelentésű.

31. Kandur

Gúnynév. 1858-tól lehet vele találkozni. Bár egyedi gúnynévként keletkezett, az utódokra öröklődött.

HEGEDŰS CSALÁD

A család névadó ősei az 1742-ben Gömörből Markazra költözött János, az 1743-ban a parádi hutából (üveggyár) átköltözött Gergely és az 1750 körül érkezett György. Nevüket valószínűleg az Északkeleti-Kárpátokban lévő Hegedűsfalváról kapták. A család 1950-ben 124 felnőtt személyből tevődött össze.

A Hegedűs família családjainak 1950. évi ragadványnevei:

1. Cimbalmos

A XX. század fordulóján a községben parasztemberekből álló zenekar cimbalmosáról kapta az elnevezést.

2. Bezo

A név félszeműt jelent. Az 1870-es években lehet először e ragadványnévvel találkozni. Feltehetően a név egy félszemű ősük után öröklődött.

3. Bótos

A Hegedűs család egyik ágazatának az 1920-as években szatócs üzlete volt.

4. Gyám

A család egymást követő felnőtt férfi tagjai az 1830-as évektől gyakran viselték a községi gyám tisztségét. A községi gyám választott tisztség volt a községi esküdtek között. Feladata volt az árvaságra jutott gyermekek érdekeinek képviselése. Az elmúlt századokban és a felszabadulás előtt is igen sok kiskorú gyermek jutott árvaságra.

5. Varinyi

(Lásd a Varinyi vezetéknévű családnál.)

6. Miso

Becézően kiejtett Miska keresztnévből a XIX. század közepén alakult ki.

7. Sirási

A sirotka = árva gyereket jelentő szóból alakulhatott ki a XIX. század elején.

8. Fagan

A név fattyút (törvénytelen gyermeket) jelent. A név Figanként a XVIII. században családi vezetéknévként már megtalálható Markazon. A férfiágon kihalt család nevét anyai ágon utónévként örökölték.

9. Okos

József nevű, az 1800-as években élt, jó beszédkészségű saját magát is okosnak tartó ősükről öröklődött.

10. Várkonvi

A XVIII. századból anyai ágon örökölt vezetéknévből vált megkülönböztető névvé. Feltehetően a gömöri Várkony község, mint a család egyik őséne átmeneti lakhelyére utal.

11. Albert

A XVIII. század második felében Markazon élt Albert nevű családtól anyai ágon öröklődött.

12. Kocsmáros

A XVIII. században Markazon élt Kocsmáros vezetéknévű család után anyai ágon maradt fenn.

13. Purgely

A XVIII. századból vezetéknévből anyai ágon örökölt ragadványnév. Verpeléten ma is él ilyen nevű család. Jelentése eddig nem ismert.

14. Kalmár

Egyik ősük a múlt század közepén kereskedéssel és kupeckedéssel foglalkozott.

15. Kukó

A XVIII. századból vezetéknévből anyai ágon örökölt ragadványnév. Domoszlón ma is élnek Kukó vezetéknévű családok. Jelentése eddig nem ismert.

16. Püspök

A név a Fülek melletti Pispekovec (Fülekpüspöki) falura utalhat, melyet a család valamelyik ősük után örökölt.

17. Tretyi

Lásd a Tressó családnál.

18. Klarinétos

A XX. század elején szervezett falusi zenekar klarinétosa volt.

19. Kustár

Az 1800-as évek második feléből származik. Vicces mesemondót jelent.

20. Kakalák

Ismeretlen az eredete és jelentése.

21. Gubik

Ismeretlen az eredete és jelentése.

SZEKRÉNYES CSALÁD

Névadó ősük – Márton és György – 1766-ban eddig ismeretlen helyről költözött a faluba. Az első években az anyakönyvbe Szkrinyecként, majd Szercsinyiként van a nevük írva. A Szkriny tót név, magyarul szekrényt, ládát jelent. A név folyamatosan alakult át a tótból azonos fogalmat jelentő Szekrényessé. Sekrin (Sekrinice) település a máramarosi Kárpátokban van. A família 1950-ben 109 felnőtt személyből állt.

Az 1950-es megkülönböztető neveik a következők voltak:

1. Piszke

E ragadványnévvel csak a XX. század fordulójától lehet találkozni. Büszkét, kevélyt jelent. Piszké nevű település a Szepességben található.

2. Kacsák

A név a XVIII. században élt Kacsák vezetéknévű kihalt család anyai ágon örökölt nevéből maradt fenn. Kacsany Nyitra megyei település.

3. Pupcsár

A név a XVIII. században a községben vezetéknévként élt. Anyai ágon öröklődött. Puskás embert jelent.

4. Katuska

Ismeretlen eredetű és jelentésű ragadványnév.

5. Pap

A ragadványnév az 1920-as években Szekrényes Lajos mostohaapjától, a kovácsmesterséget űző Pap Lajostól maradt fenn.

6. Balázsko

A XIX. század végén Balázs nevű elődjük tótul ejtett keresztnévéből alakult ki.

7. Peák

Az 1743-ban Markazra települt és férfiágon kihalt Polyák család után anyai ágon maradt fenn. Polyá valach pásztortelepülés Gömörben. A valach juhászokat polyákoknak is nevezték.

8. Mezei

A név a XVIII. század közepén Markazra települt és később kihalt ágazattól anyai ágon öröklődött ragadványnévvé. Domoszlón ma is vezetéknév.

9. Lingér

E ragadványnévvel a XIX. század közepétől lehet találkozni az adóösszeírásokban. Feltehetően a Sáros megyei Singlér község elferdített nevéből képződött.

10. Maszlyár

A név a XIX. század közepén keletkezett, amikor a Szekrényes család egyik tagja mészáros volt. A maszlyár ragadványnévként mészároost jelent.

11. Báró

Az 1800-as években keletkezett. Egyes vélemények szerint az előkelő öltözködésről, más vélemények szerint báró Baldácsi ispánja parádés kocsisáról öröklődött.

12. Bába

A századfordulón egyik ősük bábaasszony volt.

13. Kezelő

A név az 1920-as években keletkezett, amikor Szekrényes István a visontai Tévén tanyához tartozó szőlőgazdaságot intézőként kezelte.

14. Nyigedi

Lásd Zaja családnál.

15. Csinanér

Ismeretlen eredetű és jelentésű.

16. Garas

Lásd a Tressó családnál.

17. Babjar

Eddig ismeretlen eredetű és jelentésű.

18. Fésüs

Szekrényes András 1848-as honvédról maradt vissza, aki nyalka ember volt és gyakran a tükör előtt fésülködött.

19. Obo

Egyedi gúnynév. Ébren is horkantó szuszogásáról ragadt rá Szekrényes Józsefekre az 1930-as években.

ZAJA CSALÁD

A család névadó őse a XVIII. század derekán költözött a faluba. Az anyakönyvben először Zajdelként van írva. Zajac nyulat jelent. A Zaja família Markazon 1950-ben 94 felnőtt személyt számolt.

Ragadványneveik a következők voltak:

1. Odák

A név eddig ismeretlen eredetű és jelentésű.

2. Krivi

E ragadványnév a XIX. század második felében már megvolt. Lehetséges, hogy az első letelepedők hozták magukkal és Krivé (Görbény) Eperjes környéki falura utal.

3. Gága

A XVIII. század második felében Markazon élt Sága vezetéknévű család után anyai ágon öröklődött. Gágogót, csacsogót jelent.

4. Dobos

Az 1742-ben Markazra költözött Dobos András után anyai ágon örökölt ragadványnév.

5. Katuska

Eddig ismeretlen eredetű és jelentésű.

6. Holyko

A XVIII. században e vezetéknéven a faluban élt család után anyai ágon öröklődött. A név hegyi legelőre utalhat.

7. Érsek

A falusi idősök szerint a XIX. század utolsó harmadában élt ősük sokat szeretett beszélni, és rajta maradt, hogy prédikál, mint az érsek.

8. Nyigedi

A XX. század elején keletkezett, amikor a család egyik ága a Nyigedi tanyán kocsis cselédként dolgozott.

9. Tódás

A XIX. század végén élt ősük fából faragott ólakat készített, és amikor körülnézte, mindig azt mondta, hogy: „ide még kell egy tódás”.

10. Hatujjas

Az 1800-as évek utolsó harmadában született Zaja Józsefnek a jobb keze hüvelykujján egy hatodik ujj nőtt. A család tovább örökölte a nevet.

11. Holyo

Eddig ismeretlen eredetű és jelentésű ragadványnév, az 1800-as évek második felében megvolt. Lehetséges, hogy a Holyko névből vált ki, és a hegyi legelővel van kapcsolatban.

12. Bikulya

Eddig ismeretlen eredetű és jelentésű név.

13. Klarinétos

Lásd Hegedűs családnál.

HATALYÁK CSALÁD

A család névadó őse – György és Tamás – 1745 körül Domoszlóról költözött Markazra. Hatalyi Márton 1720-ban a gyöngyösi jobbágyság között volt összeírva. Hatalov (Hataly) magyarul Gátaly nevű falu Ungvár és Eperjes között található. A família 1950-ben 62 felnőtt személyből állt.

Megkülönböztető neveik a következők:

1. Kolega

A XIX. század második felében élt elődjük barátkozó ember volt. Minden idegent megkérdezett: „Hát te mi vagy?” Amikor az megmondta, hogy ki és mi, ő mindig rávágt: „Hát szervusz. Akkor kolegák vagyunk.”

Tarko

Hatalyák Mihály kolega egyedi ragadványneve, melyet egyenes, nyakas tartásáról kapott. Fia is örökölte e nevet.

2. Csencsir

A XIX. század második felében lehet e ragadványnévvel találkozni. Feltehetően Csepcsin volt Turóc megyei falu elferdített nevére utal.

3. Bildeg

Billed nevű település Ungvár környékén található. A név a XVIII. században meglévő vezetéknévből alakult ragadványnévvé.

4. Szögedi

Az 1850-es évek adórajstromán már megtalálható e ragadványnév, mely eddig ismeretlen eredetű és jelentésű.

5. Mócár

A név már a XIX. században megvolt. Valószínűleg kihalt család vezetéknévből alakult ki. Ungvár melletti Mociár (Magyarmocsár) településre, mint valamely ősök vándorútjának egyik állomására utal.

6. Fekete Ismeretlen eredetű.

7. Plavecki

E név a XVIII. század közepétől a XX. század közepéig vezetéknév volt. A család férfiágon kihalt. Plavecki település a Fehér-Kárpátok nyugati oldalán, a Morva folyó völgyében van. Magyarul faúszató tutajt jelent.

8. Spingely

A név a XVIII. században kihalt családtól anyai ágon öröklődött. Ismeretlen jelentésű.

9. Kvapka

A Hatalyák család egyik, a XIX. század végén, több gyermek közül az utolsónak született lány egyedi ragadványneve. Az apja kvapkának, azaz utolsó cseppentésnek nevezte.

10. Makuka

Eddig ismeretlen eredetű és jelentésű.

KOVÁCS CSALÁD

A család névadó őse, György, 1745-ben Domoszlóról költözött Markazra. A család az 1720-as évek elején már Domoszlón lakott, oda valamely eddig ismeretlen északi megyéből költözött. A Kovács família 1950-ben 60 fő felnőtt személyt számlált.

Ragadványneveik:

1. Matyjas

A XIX. század második felében élt Mátyás nevű elődjük elferdített, becéző keresztnévből alakult ki.

2. Jano

A XIX. század közepén élt János nevű elődjük tótosan ejtett nevéből alakult ki. Fiát már Kovács Janó Jankónak hívták.

3. Gyuri

Keresztnévből alakult az 1800-as évek utolsó harmadában.

4. Kalmár

Lásd a Hegedűs családnál.

5. Hrapos

Az 1858. évi adóösszeírásnál már lehet e névvel találkozni. Picike embert jelent. A XX. században is volt a családban egy ilyen kis ember, akit szintén Hraposnak hívtak. A ragadványnév keletkezési idejéből úgy látszik, hogy a XX. század első felében élt kis Hraposnak a dédapja is picike volt.

6. Pitnyi

A név a XIX. században keletkezett és italost, italszerető embert jelent.

7. Huszár

A XVIII. század második felében a faluban Husiár néven élt és később férfiágon kihalt családtól anyai ágon öröklődött és ragadványnévvé alakult. A Husiár libapásztort jelent.

8. Szögedi

Lásd a Hatalyák családnál.

9. Burkus

A XVIII. században e vezetékneven élt családtól anyai ágon öröklődött. A németeket a régebbi évszázadokban burkusoknak is nevezték. Feltehetően a paraszti kettős névfelvétel idején, 500-600 éve német nyelvterületről költöztek a Felvidékre, ahol eltótosodtak.

10. Kocsis

A XVIII. században Markazra költözött Ciszfany tót család Kocsisra változtatta a nevét. A család markazi ágazata a XIX. században fiú ágon kihalt, s nevük ragadványnévként maradt fenn.

11. Bagós

A név a XIX. század utolsó harmadában keletkezhetett, mert az ezt megelőző időkben általában tót ragadványneveket adtak egymásnak. A név nem pipázót, hanem bagózót jelent. A bagó a pipa alján az elégett dohányból összegyűlt hamu és dohányzsírból keletkezett, melyet tenyérben gombóccá gyúrtak és a hátsó foguk alá helyeztek. Az utolsó falusi bagózók az 1950-es években kihaltak.

12. Marcsek

A XVIII. században Markazra települt és a XX. század elején kihalt Marcsek vezetéknevű családtól öröklődött. Értelme ismeretlen.

13. Vikta

A XX. század elején Viktus keresztnévből keletkezett.

14. Kocsmáros

Lásd a Hegedűs családnál.

HACSAVECZ CSALÁD

Névadó ősük – András és György – 1742-ben költözött a faluba. Nevükben a Rima felső folyásánál lévő Hacsova nevű települést, mint egykori állomáshelyüknek a nevét hordozzák. A família 1950-ben 45 felnőtt személyből állt.

Ragadványneveik az alábbiak:

1. Szurkos

A XIX. század utolsó harmadában keletkezett az egyik elődjük fekete, „szurkos” arcáról.

2. Spanga

Antal az 1920-as években fuvaros volt. Az erdei fa fuvarozásánál gyakran kellett az emelőrúd, melyet mindig spangának mondott.

3. Flóri

A ragadványnév a XX. század elején Flórián keresztnévből keletkezett.

4. Hidi

A ragadványnév a XIX. század közepén keletkezett és a híd mellett lakót jelöli.

5. Kuklis

Eddig ismeretlen eredetű és jelentésű.

6. Oblakos

A szó tót eredetű. Értelme: felhő. Nagy termetéről kapta az 1870-1950 között élt Hacsaveczen János.

7. Detkó

A név a XVIII. században élt Dedko családtól anyai ágon öröklődött, és gyermekest jelent.

8. Gyurkó

A név a XIX. század első felében a faluban élt Gyurkó Mihály csikóstól anyai ágon öröklődött. Domszólón Gyurkó vezetéknévűek ma is élnek.

HADOBÁS CSALÁD

A család névadó őse – György és János – az 1730-as évek elején juhászként települt le az akkor még lakatlan Markazpusztára. Előbbi lakhelyük Szentjakab volt. Nevük több helyen Hladován, Hladovátként van írva. A névből arra gondolhatunk, hogy a család a XV. században, a paraszti kettős név felvétele idején a Magas-Tátrában lévő Hladován nevű pásztortelepülésen élhetett, és nevükben régi lakhelyüket elferdítve hordozzák. A név éhezőt jelent. A család 1950-ben 40 felnőtt személyt számlált.

Ragadványnevek a következők:

1. Kuncsi

Feltehetően kihalt család vezetéknévből a XVIII. századból öröklődött. Kucsin az Északkeleti-Kárpátokban lévő rutén település. Magyar neve Felsőköcsény.

2. Kukus

A név az 1800-as évek közepén már megvolt. Eredete és jelentése eddig nem ismert.

3. Tomásko

A név a XVIII. században Markazon lakó és kihalt család vezetéknévből anyai ágon öröklődött. Feltehetően a Losonc fölött lévő Tamáskó (Tamáskovicze) nevű településre, mint a család egyik őseinek hajdani lakhelyére utal.

4. Hutván

A név a XVIII. században Markazra beköltöző család vezetéknévéből öröklődött át. Feltehetően a Huty (Hutyovó) nevű, északi Kárpátokban lévő településekre utal.

5. Burgyi

Szeleburdit (tótul: hoburgyit) jelent. A XIX. század második felében keletkezett.

6. Kispál

A név a XVIII. században végig, Szentjakabon megtalálható volt. A XVIII. század végén Markazra beköltöző újabb Hadobás család anyai ágon hozta magával és azóta ragadványnévként öröklődött.

7. Nagypali

E ragadványnévvel csak a XX. század elejétől lehet találkozni. Keletkezésének magyarázata az lehet, hogy szomszédok voltak a Kispát ragadványnevű családdal, s mivel a családfőt keresztnévén itt is Pálnak hívták, szükséges volt a megkülönböztetésük.

GERHÁT CSALÁD

Névadó ősük – Mátyás – 1742-ben Kisnánáról költözött Markazra. Kisnánára 1716-ban a Kishont megyei Párkaházáról települt be. A Gerhát névben a Gerált (Gellért) nevű Eperjes feletti település fedezhető fel. A família 1950-ben 39 felnőtt személyből állt.

Megkülönböztető nevük az alábbi:

1. Krekos

A XIX. század második felében keletkezett ragadványnév nyakast, vastag nyakút jelent.

2. Dobos

A Dobos család 1742-ben költözött Markazra. Később férfiágon kihalt, s nevük anyai ágon ragadványnévként öröklődött tovább.

3. Kuri

Feltehetően a pipázással összefüggésben keletkezett ez a rágyújtást jelentő szó, mely a XIX. század közepén már megtalálható. A XVIII. században a pipások külön megyei adót fizettek.

4. Kustár

Lásd a Hegedűs családnál.

5. Kupik

A XIX. század közepén lehet e ragadványnévvel találkozni. Vezetéknévből alakult ragadványnév. Kupik nevű család ma Vécsen él. Jelentése eddig ismeretlen. A XIX. században megindult makadám út építéséhez kézi kalapáccsal tört hengerkavics köbözéséhez összerakott kőhalmokat tótul kupiknak hívták.

6. Kái

E név a XVIII. század közepén élt családtól öröklődött. A Kái név hamuzsirt jelent. A hamuzsirt az üvegtészítő hutákban használták. Régi foglalkozást jelölhet.

7. Zuszka

A szó harangozót jelent. A XIX. század elején keletkezhetett, amikor az egyik ősük harangozó volt.

POTÓCZKI CSALÁD

Névadó ősük – András – 1764-ben érkezett a faluba Domoszlóról. Potocs Mátyást 1685-ben Gyöngyösön, Potocz Pált 1720-ban Solymoson írták össze. Nevükben az Ungvár és Eperjes közötti Potócky (Érfalu) település nevét, mint vándorútjuk egykori állomáshelyét viselik. Potocska füzes patakot jelent. A család 1950-ben 38 fő felnőtt személyt számlált.

Ragadványnevek a következők:

1. Ceperka

A XVIII. század közepén Markaira költözött Teperka vezetéknévű családtól anyai ágon öröklődött. Jelentése eddig ismeretlen.

2. Jóljárt

A név a hosszú pereskedés után 1875-ben végrehajtott úrbéri tagosítás és földrendezés után keletkezett, amikor az egyik Potóczy mindig dicsekedett, hogy jó helyen kapta a földjét, tehát jól járt.

3. Gazdag

A XX. század első felében élt Potóczy Kálmán sok földje után kapta e megkülönböztető nevet.

4. Göndör

A ragadványnév a XX. század elején az egyik Potóczy család göndör hajával kapcsolatban keletkezett.

5. Gyuri

Egyik ősük keresztnévéről a XIX. század második feléből maradt fenn.

6. Veres

A XX. század elején az egyik Potóczy arcszínével kapcsolatban keletkezett.

ZÁPREL CSALÁD

Névadó ősük – György és Mihály – 1750-ben költözött Kisnánáról Markazra. Kisnánára valamely felvidéki megyéből települtek be. Záprel nevezetűek Kisnánán, Domoszlón és Halmajugrán élnek. A XVIII. században Záprel nevűek Gyöngyöstarjában is éltek. Eredetük és nevük jelentése eddig nem ismert. A családhoz 1950-ben 38 felnőtt személy tartozott.

Ragadványnevek az alábbiak voltak:

1. Ibrony

E név Kisnánán a XVIII. század elejétől ott lakó Záprel család egyik ágánál is megtalálható. Tehát a név még a család szétszakadása, 1750 előtt keletkezett. Jelentése eddig ismeretlen.

2. Tamás

A XIX. század utolsó harmadában keresztnévből alakult ki.

3. Melegvizi

Eredete azonos a Tressó családnál tárgyalt Melegvizi névvel.

4. Capalos

Keletkezése és jelentése eddig ismeretlen.

5. Jáger

A jáger szó vadászt is és egrit (Eger városit) is jelenthet, de a legvalószínűbb, hogy Jagerseg Nyitra megyei településre, mint valamely ősök hajdani lakhelyére utal.

6. Boldog

A XIX. század végén keletkezett. Eddig nem találtam rá elfogadható magyarázatot.

7. Picska

A név a XIX. század második felében már létező ragadványnév volt. Feltehetően vezetéknévből öröklődött ragadványnévvé, és a volt Nyitra megyei Pieska (Somszeg) településre utal. Ezt látszik erősíteni az is, hogy a markazi erdőkben levő egyik hegyoldalt – ahol sok sombokor van – szintén Picskának nevezték el hajdani őseink.

8. Ágos

A név eredete és jelentése ismeretlen.

9. Törpe

A név a XIX. században keletkezett. Eredete és jelentése eddig nem ismert.

10. Melegvizi

Lásd a Tressó családnál.

SIMONYÁK – SIMONYI CSALÁD

A két név egy ágból vált el a XVIII. század közepén. Névadó ősük – Tamás és András – az 1740-es években Ugráról költözött Markazra. Ugrára atyjuk, János, az 1720-as években a Felvidékről szökött jobbágyként települt át. Előbbi nevük Cserviny (Vörös) volt, de Ugrán már Simonyák néven vannak összeírva.

Cserviny a Kárpátokban – Kézsmárk fölötti – pásztortelepülés volt. Simonya pedig Ungvár és Eperjes között található falu. A beköltözés után még néhány évtizedig Markazon is „juhászjobbágyok” voltak. A famíliát 1950-ben 36 felnőtt személy képezte.

Ragadványneveik:

1. Kincsi

Kincsilovó (Göncölfalva) Zólyom megyei településre, mint egyik ősük származási helyére utalhat. Kihalt család vezetéknévből maradhatott fenn.

2. Irnok

A XX. század elején keletkezett, amikor Simonyák József vincellérként volt alkalmazásban, és jól tudott írni. A század elején a summás, arató, napszámos emberek zöme még írástudatlan volt.

3. Holyko

Lásd a Zaja családnál.

4. Sánta

Az I. világháború rokkantjaként egyik lába fából volt, s erről kapta ragadványnevét.

FERENC – FERENCZI

A két név a XIX. század elején vált el egymástól. Beköltözésük előtti nevük Hudecz volt, ami zenészt jelent. Névadó ősük, János, a XVIII. század közepén, Domoszlóról költözött Markaira. Markazon már Ferenc néven szerepel a korabeli okmányokban. Domoszlóra a Felvidék eddig ismeretlen, szlovák településéről az 1730-as években érkeztek. A család ágazatai 1950-ben 32 felnőtt személyt számláltak.

A család ágazatai a következő ragadványneveket viselik:

1. Pukan

A név a XVIII. században élt Pukan családról anyai ágon öröklődött ragadványnévvé. Feltehetően a Hont megyei Pukan (Pukanec) település (magyar neve: Bakabánya) mint hajdani egyik lakhelyüket jelenti. A pukan tót szó, magyarul duzzadót, pukkanót jelent.

2. Aladár

A XIX. század utolsó harmadában és a XX. század elején élt Ferenc Aladár keresztnévéből alakult ki.

3. Szuszi

A XVIII. századból vezetéknévből anyai ágon öröklődött ragadványnévvé. Elzárkózott, nehezen mozgó embert jelent.

4. Pipi

A XIX. század végén Ferenc János gúnyneveként keletkezett. Viselője termetre, kinézésre és értelmi képességeire nézve is elmaradt a falusi átlagemberektől, s ezért ragadt rá a fenti gúnynév.

5. Bubeny

A XVIII. században a faluban e vezetéknéven élt és később kihalt családtól öröklődött ragadványnévként. A bubeny tót szó, Bubenec községre utal, melynek magyar neve Dobfenék, a volt Gömör megyében található.

6. Malyinár

A név a XIX. század első felében már megvolt. A tót malyinár szó molnárt jelent. Vezetéknévből alakulhatott ki. Ragadványnévként Domoszlón is megtalálható. Valamely ősük a Felvidékről hozta magával.

7. Gága

Lásd a Zaja családnál.

8. Matyej

A XIX. század közepén Mátyás nevű elődjük tótosan ejtett, becéző nevéből keletkezett.

9. Emera

Az 1930-as évek végén elhunyt Emer néni keresztnéve után maradt az utódjaira.

HORVÁTH CSALÁD

A család névadó őse, Mátyás, a XVIII. század közepén Domoszlóról jött Markazra. Domoszlón az 1720-as évektől lehet e névvel találkozni. Feltehetően a Hont megyei Horváti nevű településről költöztek Domoszlóra. Nevükben régi származáshelyük elnevezését hordozzák.

Horváth nevű családdal az 1550. évi, a hatvani török szandzsák összeírásban is lehet találkozni, de ezt követően mintegy 150 évig e név nem szerepel a környékbeli összeírásokban. A Délvidékről a törökök elől elmenekült rácokat is Horvátoknak nevezték. A Markaira beköltöző család viszont a Felvidékről, tót családokkal érkezett, és ők is szlovákok voltak. A Horváth család ágazatai 1950-ben 29 felnőtt személyt számláltak.

Ragadványnevek az alábbiak:

1. Pitlik

A XVIII. század derekán e vezetékneven Markazon és Domoszlón élt családtól anyai ágon öröklődött. A szó magyarul vadorzót jelent.

2. Csipko

A XVIII. században élt Csipkár vezetéknevű családtól anyai ágon öröklődött. A XIX. században még a ragadványnevüket is Csipkárként írták. A csipkár szó magyarul csipkekészítőt jelent.

3. Tila

A XIX. század második felében élt Ottília nevű asszonytól ered, akit nevét rövidítve, Tila néninek hívtak.

4. Ragány

A Tila ragadványnevű család másik ragadványneve. A név jelentése és keletkezése eddig nem ismert.

5. Bolyga

A név eredete és jelentése eddig nem ismert.

6. Homrák

A név a XVIII. században élt és fiú utód nélkül kihalt családtól anyai ágon maradt fenn. Morgóst jelent.

JUHÁSZ CSALÁD

A családot megalapító Juhász Mátyás 1742-ben Kápolnáról érkezett Markazra. Apja, János, 1720 körül költözött Kápolnára valamelyik felvidéki valach eredetű településről. Előbbi nevük Rassvány volt, melyet Kápolnára költözésükkor változtattak Juhászra. A Juhász név tótul valachot (juhász pásztort) jelent. A Juhász família 1950-ben 23 felnőtt tagból állt.

A család ágazatainak ragadványnevei:

1. Zemen

Az ágazat egyik őse az 1820-as években a jobbágyi kötelékek alól megváltotta magát és nemességet szerzett. Az armalista kurtanemesek közé tartozott. A XIX. század utolsó harmadában már nem szerepelnek a nemesi összeírások között. A Zemen szó magyarul nemest jelent.

2. Kenyeres

A XVIII. században a vezetékneven élt családtól anyai ágon öröklődött.

3. Kónyás

A név lóval foglalkozó, lószertető embert jelent. A XIX. században keletkezhetett.

4. Náci

Ignác nevű, az 1950-es években elhunyt elődjükről kapták ragadványnevüket.

5. *Vloksi*

Magyarul farkast jelent. Az 1870-1950 között élt Juhász Istvánt vad természete miatt nevezték emberevő farkasnak, azaz vloksinak.

6. *Berenko*

Lásd a Tresó családnál. A Berenko a Baran és a Beren ragadványnév egyik változata.

SZTRUHÁR CSALÁD

A családot Markazon megalapító János és György a gömöri Murányhutából, a XVIII. század derekán érkeztek. A név faragó, fafaragó embert jelent. A família 1950-ben 22 felnőtt egyénből állt.

Családi ágazataik ragadványnevei a következők:

1. *Trücske*

Az 1800-as évek végén keletkezett név eredete, jelentése eddig ismeretlen.

2. *Reku*

A XX. század első felében élt Sztruhár József szava járásáról keletkezett, aki beszéd közben igen gyakran használta az úgymond, aszondja szót, ami tótul rekut jelent.

3. *Kusnyér*

A XVIII. században Markazra költözött és a XIX. század végén fiú ágon kihalt család anyai ágon örökölt neve. A kusnyér szó magyarul szücsöt jelent.

4. *Bömbi*

Sztruhár Béla nagy termetű, morgó hangú, ma is élő személy egyedi gúnyneve.

TAKÁCS CSALÁD

A családi nevet adó Mátyás 1724-ben több szlovák családdal együtt Tarnaszentmáriára költözött, s onnan a XVIII. század derekán kerültek Markazra. Családjuk szlovák eredetű, s nevükben feltehetően az Északkeleti-Kárpátokban lévő Tarkács (Kistárkány) falu nevét viselik. E vidékről a XVIII. században több család költözött Domoszlóra, Nánára és Markazra. A család felnőtt tagjainak száma 1950-ben 21 fő volt.

Családi ágazataik ragadványnevei:

1. *Kolerás*

Az 1871-es kolerajárvány idején Takács József a járványtemetőben (krakóban) elkülönített kolera „kórházban” dolgozott, s az utódai hajdani foglalkozásának elnevezését ragadványnévként örökölték.

2. *Mizerák*

A XIX. század közepén keletkezett. Nyomorékot jelent.

BARTA CSALÁD

A névadó ősök, Márton, 1742-ben költözött Markazra a Hont megyei Klenácsról. A név eredetét és jelentését eddig nem ismerjük. A család felnőtt tagjainak száma 1950-ben 20 fő volt.

A családi ágazataik ragadványnevei a következők:

1. Szurovecz

E ragadványnev a XVIII. században élt családtól anyai ágon öröklődött. A szurovecz szó nyers, durva embert jelent.

2. Márda

Az 1850-es évektől a XX. század első harmadáig élt Márta nevű anyától ragadt rá a családra. Ez volt a faluban az első Márta keresztnév és az akkor még főként tótul beszélő lakosok a nevet elferdítve, Márdaként használták.

3. Szépikó

A XVIII. században e vezetéknéven élt szlovák családtól anyai ágon öröklődött név. Jelentése eddig nem ismert.

4. Kuri

Lásd a Gerhát családnál.

5. Fijic

A név keletkezési ideje, eredete és jelentése eddig nem ismert.

SKODA CSALÁD

A család a XIX. század elején költözött Domoszlóról Markazra. Nevüket az iratokban hosszú ideig Chodaként lehet megtalálni. Nevükkel a gyöngyösi jobbágyok között már 1685-ben lehet találkozni, majd a XVIII. század második felében Vécsen és Domoszlón is feltűnnek. Choda név a lengyelek között is előfordul.

A név eredete és jelentése eddig nem ismert. Mivel a faluba mintegy 70 évvel később költöztek az első családok után és más utat is jártak meg, (előbb nem lehettek a Markazra költözőkkel kapcsolatban) ezért ragadványnevük nem alakult ki, illetve nem hoztak magukkal ismert megkülönböztető nevet. A család ágazatai 1950-ben 19 felnőtt tagot számláltak.

MISI CSALÁD

A család markazi ágának névadója, Misi János, a XIX. század végén Abasárról költözött cselédként a Gröszner Mór Salamon tulajdonát képező markazi felső majorba. A Misi család az 1700-as évek elején került Abasárra a Felvidékről. Előbb Miksi volt a nevük, ami folyamatosan Misivé alakult. A név egeret jelent. A család 1950-ben 14 felnőtt személyből állt. A faluban 150 évvel később telepedtek le, mint az első családok, ezért ragadványnevük nem alakult ki.

SEDULYÁK CSALÁD

A névadó ősük – Márton és Jakab – 1742-ben, eddig ismeretlen Gömör megyei településről költözött Markazra. Beköltözésükkor az előbbi Pilanyik vezetéknévüket Sedulyákra változtatták. Sedlák = paraszt, pórt jelent. A család ágazatai 1950-ben 14 felnőtt személyt tömörítettek.

Családi ágazataik ragadványnevei:

1. Beszko

Ilyen nevű település a Vág völgyében és a keleti Kárpátokban, Stanislav környékén található.

2. Plavecki

Lásd a Hatalyák névnél.

3. Hagymás

A felszabadulás előtt gyakran hagymát árultak, s erről ragadt rájuk a név.

4. Sibilák

A név keletkezési ideje és jelentése eddig nem ismert.

BELKOVICS CSALÁD

Családi ágazatukat alapító ősük, János, 1760 körül Domoszlóról költözött Markazra. Régebbi lakhelye nem ismert. Nevük értelmét sem sikerült megfejteni. A család ágazatai 13 felnőtt személyből tevődtek össze 1950-ben.

Ragadványneveik:

1. Barnák

A XVIII. század derekán élt, később férfiágon kihalt juhász családról anyai ágon öröklődött ragadványnévvé. A Barnák tót név értelme sem tisztázódott még. A Barnák ragadványnevű ágazat viseli még a Bacso ragadványnevet is, annak jeléül, hogy a XVIII. század derekától az 1950-es évekig maszek juhászattal foglalkoztak.

2. Patric

Gondviselőt, valakinek az ellátásáról gondoskodó egyént jelent. A ragadványnév az 1800-as években alakult ki.

SKVARA CSALÁD

Névadó ősük, János, 1861-ben falukat járó, javító drótos legényként nőül vette Hegedűs Erzsébet falusi lányt, és letelepedett a községben. Származási helye a felvidéki Kamionka. Skvara vezetéknévük töpörtyűt jelent. A család 1950-ben 12 felnőtt személyből állt. Ragadványnevük régi foglalkozásuk után drótár.

JURECSKA CSALÁD

Pál nevű ősük a XVIII. század derekán Kisnánáról költözött Markaira. Nevük értelme, jelentése eddig ismeretlen. A család 1950-ben 11 felnőtt személyből állt.

Ragadványnevük:

Náncsan

Jelentése: Nánai, Nánáról származik.

BOKK CSALÁD

A család a XIX. század elején költözött a faluba. E névvel az 1550. évi török szandzsák összeírásban a gyöngyösi lakosok között lehet találkozni. A XVIII. században Vécsen, majd Domoszlón tűntek fel. A bok szó házasságon kívülit jelent. A család 1950-ben 10 felnőtt személyből állt.

Ragadványnevük:

Sattana

A XIX. század végén keletkezett ragadványnév és a sántikáló Bokk Ferencet jelölte. Sattana = sánta.

MOLNÁR NEVŰEK

A faluban két, egymástól történelmileg is teljesen független Molnár család él. Az egyik Molnár család őse – Márton – 1733 körül vízimolnárként települt Markaira. A másik Molnár család alapító őse Mihály, az I. világháború alatt katonaként került a faluba, ahol megnősült. E család ragadványneve:

Kozár

A XVIII. században Markazon élt és kihalt családról öröklődött. A kozár név kecskeaklot jelent. A kozák név pedig magyarul kecskepásztor. A két Molnár család együttesen 10 felnőtt személyből állt.

VIZER CSALÁD

Mihály nevű ősük 1765-ben eddig ismeretlen helyről települt a faluba. A vizer szó magyarul rétit jelent. A család 1950-ben 10 felnőtt személyt számlált. Ragadványnevük nincs.

FÜLÖP CSALÁD

A XVIII. század második felében költözött a Felvidék eddig ismeretlen helyéről Markaira. A filöp név lókedvelőt jelent. A család 1950-ben 9 felnőttből állt.

Ragadványneveik:

1. Zsovinka

A XVIII. század derekán e vezetékneven élt családtól öröklődött. Értelme nem ismert.

2. Rapány

A XVIII. században élt Krappány családtól elferdülve öröklődött.

KISS CSALÁD

Domoszlóról a XVIII. század derekán költöztek Markazra. Előbbi nevük Török volt. Később a markazi ág megszűnt és a XIX. század végén Karácsondról települtek be újra. A család 1950-ben 9 felnőtt személyből állt. Ragadványnevük nincs.

HAJLINGER CSALÁD

A család az 1800-as évek közepén települt be a faluba. 1950-ben a család 8 felnőtt személyből állt.

Megkülönböztető ragadványnevük:

1 Kopasz

A XX. század első harmadában Hajlinger János kopasz fejről alakult ki.

2. Énekes

Az 1900-as években meghalt Hajlinger István templomi és búcsújárás kori előénekes szereplését örökíti meg.

SÜVEGES CSALÁD

András nevű, családi nevet adó ősök a XVIII. század '60-as éveiben költözött Markazra eddig nem ismert helyről. Nevükben feltehetően a Gömör megyei Sűvete község – mint származási hely – elnevezését hordozzák. A család 8 felnőttből állt.

Ragadványnevük:

Hulyava

A név keletkezési ideje és értelme nincs megfejtve.

SZABADOS CSALÁD

Mátyás nevű ősök a XVIII. század második felében költözött Markazra Gyöngyösről. Beköltözésük előtti nevük Tuforkó volt. A család 1950-ben 8 főből állt. Ragadványnevük nincs.

TURNAI CSALÁD

Névadó ősök – Tamás és János – 1742-ben a Gömör megyei Turnajból érkezett. Turnaj magyarul tornajátékot jelent. A család 8 felnőttből állt.

Ragadványnevük:

Pasala

Keletkezési ideje és értelme nincs megfejtve.

KECSKÉS CSALÁD

A markazi családi ágazatot megalapító ősök – András – az 1760-as években Domoszlóról költözött át. Átköltözésük előtti nevük Kozicska volt. A kozicska szó magyarul kecskést jelent. A család 1950-ben 7 felnőtt személyt számlált.

Ragadványneveik:

1. Pipis

A név a XVIII. század második felében a faluban élt Pipés nevű családról anyai ágon öröklődött. Értelme nem ismert.

2. Finta

Kecskés Ferenc egyedi ragadványneve. Kupeckodó természetéről ragadt rá a név. Értelme csalafinta, becsapó. (Finta nevű település a volt sáros megyében található.)

3. Harangozó

Az 1800-as évek végétől az 1950-es évekig élt Kecskés József harangozó után maradt fenn.

SZABÓ NEVŰEK

A Szabó nevűek két külön, egymással rokonságot nem alkotó ágazatból származnak. Domoszlóról költöztek Markaira. E néven 1950-ben 7 felnőtt személy élt a faluban.

Családi ragadványneveik:

1. Drozdár

E ragadványnév a XIX. század végén alakult ki és bérkocsist jelent.

2. *Serkés*

A név feltehetően egyik ősök származási helyére, a Gömör megyei Serke falura utal.

3. *Kuri*

Lásd a Gerhát családnál.

DEMETER CSALÁD

A család a XIX. század közepén települt a községbe cipésmesterként. A család 6 felnőttből állt 1950-ben.

Ragadványnevük:

Csiszlik = csizmadia

DOMOSZLAI CSALÁD

András nevű ősök 1750 körül Domoszlóról települt át Markazra. Előbbi nevét ekkor változtatta meg. Előbbi neve eddig nem ismert. A család 1950-ben 6 felnőtt személyből állt.

Ragadványnevük:

Maco

E ragadványnév Macov Nyitra megyei településre, mint vándorútjuk egyik állomására utalhat.

HALÁSZ CSALÁD

A markazi ágazatot megalapító család a XIX. század '60-as éveiben Domoszlóról költözött a Hunyadi Buzás-féle Nyigedi tanyára cseléd kocsinak. A család 1950-ben 6 felnőttet számlált. Ragadványnevük nem alakult ki.

ŐZSE CSALÁD

A család a XIX. század végén Gyöngyöstarjánból került Markazra. Nevük értelme nincs megfejtve. 1950-ben 6 felnőtt személyből állt. Ragadványnevük nincs.

TÓT CSALÁD

Márton nevű ősök 1750 körül költözött Kisnánáról Markazra. Előbbi nevük Terbák volt. A család 1950-ben 6 főből állt. Családi ragadványnevük nincs.

MAROKHÁZI CSALÁD

Névadó ősök – Pál – a XVIII. század közepén Domoszlóról költözött Markazra. Előbb pedig Szentjakabon éltek. A XVIII. század derekán nevük Kusbely volt, melyet a család egyik ágazata Marokházira cserélt fel. A család 1950-ben 5 felnőttből állt.

Ragadványnevük:

Gerhenv

Gerény Ungvár környéki település. A Kusbely név, valamint hosszú időn át folytatott juhász foglalkozásuk is rutén-valach származásra utal.

PETRINYEC CSALÁD

A család névadója – János – az 1760-as években Gyöngyösről költözött Markazra. A Petrinyec név feltehetően Petrovce (Garancspetrác) Szepes megyei településre utal. A család 1950-ben 5 felnőttből állt.

Családi ragadványnevük:

Merinda

A név eredete és jelentése nincs megfejtve.

SZTANKÓ CSALÁD

Névadó ősük – Márton – az 1760-as években Domoszlóról költözött Markazra. Sztankó nevű település a Kárpátok keleti előhegyeiben, Stanislav környékén található. A család 1950-ben 5 felnőtt személyből állt.

Családi ragadványneveik:

1. *Sista*

A név szeleburdit jelent. A XX. század elején alakult ki.

2. *Vargus*

A név keletkezési ideje és jelentése nem ismert.

FERENCSIK CSALÁD

A markazi ágazatukat megalapító János nevű elődjük 1748 körül települt át Halmajról Markazra. Halmajra 1730 körül a Felvidékről beköltöző szlovákokkal került. Előbbi neve Maka volt. A családban 1950-ben 4 felnőtt személy volt.

Ragadványnevük:

Csuri

A ragadványnév keletkezési ideje és értelme ismeretlen.

KARNOK CSALÁD

A XX. század elején urasági juhászként költözött Abasárról Markazra. Nevükben a ruténföldi Karnó nevét hordozhatják. Az 1950-es években 4 felnőtt személy tartozott a családhoz. Családi ragadványnevük nincs.

OLÁH CSALÁD

A községben az 1820-as években telepedett meg egy cigány család. Az 1950-ben itt élt 4 felnőtt személy változó néven az elsőnek megtelepedett család utódja. Családi ragadványnevük nem alakult ki, viszont minden egyes családtagnak külön gúnyneve van. E gúnynevek ízléstelenek, ezért nem tartom érdemesnek leírni.

GALÓ CSALÁD

Galó István domoszlói lakos az I. világháború után Markazról nősült, s alapítója lett a markazi ágazatnak. A család 1950-ben 3 felnőtt személyből állt. Ragadványnevük nincs.

GULYÁS CSALÁD

Gulyás nevű család 1712-ben Halmajugráról települt át Markazra. A család egyegy ágazata Halmajon. Visontán és Abasáron települt meg. Halmajra tót családokkal költözött az 1730-as években. Előbbi nevük Remeszelnik volt. A család markazi ágazata a XIX. század elején kihalt. A községben 1950-ben e név alatt élt család az abasári ágazatból az 1920-as években költözött Markazra. A családot 1950-ben 3 felnőtt személy képviselte. Ragadványnevük nincs.

LIPTÁK CSALÁD

Fülöp nevű ősük a XVIII. század derekán Domoszlóról költözött Markazra. A család 1724-ben a Gömör megyei Ocsavárról költözött Domoszlóra. Nevük feltehetően Lipovec nevű Ungvár környéki településre utal. A család 1950-ben 3 felnőttből tevődött össze.

Családi ragadványnevek:

1. Lázár

Ragadványnevüket a XIX. század második felében élt Lipták Lázár keresztnévéről kapták.

2. Odák

Ismeretlen eredetű és jelentésű.

PAULENKA CSALÁD

Márton nevű elődjük Polonkó néven 1722-ben került Polonkáról (Garam felső folyása melletti Felsőpagony) Domoszlóra, onnan pedig 1760 körül Markazra. Nevük valach pásztor eredetre utal. A családot 1950-ben 3 felnőtt személy alkotta. Ragadványnevük nem alakult ki.

TISZÓCZKI CSALÁD

János nevű névadó ősük 1720 körül költözött Domoszlóra, majd 1750 körül Markazra. Előbbi nevük Szbió volt. A Tiszóczki név Tiszolc Rima melletti településre, előbbi lakhelyükre utal. A család 1950-ben 3 felnőtt személyből tevődött össze.

Ragadványnevük:

Lezulaj

Keletkezési ideje és értelme nincs megfejtve.

ZÁBORSZKI CSALÁD

A Záborszki név a Záborszki tót névből – mely hegyen túli embert jelent – magyarosodott át. A család az 1730-as években költözött Domoszlóra. Benősülés során alakult ki markazi ágazatuk, mely 3 felnőtt személyből állt.

Családi ragadványnevük: *Hanzi*

Ismeretlen eredetű és jelentésű.

BUKOVI CSALÁD

János nevű ősük 1743-ban Domoszlóról települt át Markazra. Domoszlóra az 1730-as években a felvidéki Klenácsról érkezett. Nevük bükköst jelent. Bukovina nevű település a

lengyel Tátrában és Bukovi település Galíciában Staniszlav környékén található. A családban 1950-ben 2 felnőtt élt. Ragadványnevük nincs.

FARKAS CSALÁD

Farkas Márton 1765-ban Vécsről költözött Markazra. A család Vécsre a XVIII. század első felében betelepült tót családokkal költözött be. Nevük feltehetően a volt Trencsén megyei Farkaska elnevezésű tót településre utal. A családban 1950-ben két felnőtt élt. Ragadványnevük nem alakult ki.

FORGÓ CSALÁD

Mihály nevű elődjük az 1760-as években Vécsről települt Markazra. Vécsre a Felvidék eddig nem ismert helyéről szlovákokkal került. A családban 1950-ben két felnőtt személy élt.

Ragadványnevük:

Kozár

Jelentését lásd a Molnár családnál.

HARMAN CSALÁD

A család Visontáról az 1860-as években költözött Markazra. A család Visontára az 1600-as évek végén szökött jobbágyként került. Nevükben a Zólyom megyei Harmanec nevű település, mint hajdani származási hely van jelölve. Harmanec falu magyar neve Hermánd volt. A család 2 felnőttből állt. Ragadványnevük nincs.

KORITÁR CSALÁD

Koritár György az 1760-as években eddig ismeretlen helyről érkezett Markazra. A koritár név teknőfaragót jelent. A családban 2 felnőtt élt.

Ragadványnevük:

Lassan

E név a XVIII. század második felében Markazon Lucsán néven élt családtól öröklődött. E ragadványnév feltehetően a máramarosi Lucsán településre utal.

VORINYI CSALÁD

Vorinyi Márton az 1750-es években érkezett a faluba eddig ismeretlen helyről. Neve valószínűleg a volt Trencsén megyei Variny településre, mint hajdani származási helyre utal. A családban 1950-ben két felnőtt személy élt. Ragadványnevük nincs.

GRICZI CSALÁD

Névadó elődjük az 1860-as években benősülés során került a Mátrában lévő Bodonyból Markazra. 1950-ben a faluban e név alatt egy felnőtt élt. Ragadványneve Karni volt.

SZTUPKA

A család a XVIII. század végén Pálosvörösmartról került a faluba. Pálosvörösmatra a XVIII. század második felében szlovák juh- és kecskepásztorokkal települt be és ezekkel érkezett a Sztupka család őse is a Felvidék eddig ismeretlen településéről. E néven 1950-ben 1 felnőtt élt. Ragadványneve nincs.

KUCSERA CSALÁD

Jakab nevű ősük az 1760-as években eddig ismeretlen helyről költözött Markazra. Neve magyarul göndör hajút jelent.

Egyedi ragadványneve:

Hu-hu

Azért ragadt rá, mert jól tudta a vadgalamb és a bagoly hangját utánozni.

PONYECKI CSALÁD

János nevű ősük a XVIII. század közepén Domoszlóról költözött Markazra. A család az 1720-as években már Domoszlón lakott. Nevük a Gömör megyei Ponyeska valach pásztortelepülésre, mint hajdani származási helyükre utalhat.

Ragadványnevük:

Kozár

Jelentését lásd a Molnár családnál.

Az alább felsorolt nevűek a XX. század első felében, zömében 1945 után kerültek a faluba, ragadványnevük nem alakult ki, ezért csak vezetéknéveiket és a hozzájuk tartozó, 1950-ben 18 évesnél idősebb személyek számát sorolom fel.

Mészáros	3 felnőtt
Fehér	3 felnőtt
Fekete	3 felnőtt
Kozéki	2 felnőtt
Német	2 felnőtt
Dancsa	2 felnőtt
Dlabács	2 felnőtt
Harmatos	2 felnőtt
Lisztócki	2 felnőtt
Tátrai	2 felnőtt (Tresó névből az 1930-as években magyarosított név.)
Antal	1 felnőtt
Bartizál	1 felnőtt
Bogdán	1 felnőtt
Győr	1 felnőtt
Halasi	1 felnőtt
Kerek	1 felnőtt
Kieffer	1 felnőtt
Nagy	1 felnőtt
Pap	1 felnőtt
Seres	1 felnőtt
Szerényi	1 felnőtt
Szakál	1 felnőtt
Szücs	1 felnőtt
Bakondi	1 felnőtt
Bagi	1 felnőtt
Bádonyi	1 felnőtt
Bernáth	1 felnőtt
Berta	1 felnőtt
Bérci	1 felnőtt

(Az 1930-as években Ponyeckiról magyarosított név)

Bogárdi	1 felnőtt
Bordás	1 felnőtt
Czuczi	1 felnőtt
Lőrinc	1 felnőtt
Réti	1 felnőtt
Kondás	1 felnőtt
Koklács	1 felnőtt
Prokai	1 felnőtt
Rados	1 felnőtt
Rusznyák	1 felnőtt
Likker	1 felnőtt
Stadler	1 felnőtt
Szölösi	1 felnőtt
Temesi	1 felnőtt

A felsorolt vezeték- és ragadványnevek az 1950-es években élő és a falu lakói által általában ismert és használt nevek voltak. Ezek a ragadványnevek – egy-két, azóta elhalt személy elfelejtett nevétől eltekintve – ma is megvannak.

A tanulmány terjedelme és a rendelkezésre álló korlátozott idő miatt, az előbbi évszázadokban keletkezett, de már rég kihalt, elfelejtett, de az iratokban fellelhető ragadványnevekkel nem foglalkoztam, mivel jelenleg a gyűjtőmunka fő feladatának a ma is meglévő ragadványnevek megőrzését tekintetem.

A ma meglévő ragadványneveket a faluban általánosan használják. Mindenki tudja – már akinek van – hogy mi a ragadványneve, sőt a falu régi lakói jobban ismerik egymást ragadványnéven, mint vezetéknéven. Egy-két gúnynévtől eltekintve, ragadványnevükön való megszólításukat természetesnek veszik. Bár a falu átalakulásával, az egymástól elkülönült sokféle ipari munkahelyen való foglalkozással, és a lakosság jelentős részének kicserélődésével az emberek a faluban is egyre kevésbé ismerik egymást, és sok ragadványnév feledésbe merül, a megkülönböztető nevek jelentős része ma is tovább öröklődik. Az idősebbek a fiatalabbak beazonosítására továbbra is használják. Bár a régebbi – évszázadokkal ezelőtti – időknél ritkábban, de ma is képződnek új ragadványnevek.

Az abasári laktanya 1952-ben történt felavatása után sok honvéd egyén, majd a Thorez Külfejtéses Bányaüzem 1964. évi indítása, illetve az erőmű 1965-ben kezdett építése és 1969-es üzembe helyezése után sok „idegenből” jött személy nősült be a községbe. Ezek utódait a falusiak csak anyai ágon tudják beazonosítani, tehát az anyai vezetéknév élő megkülönböztető névvé változik, illetve az anyai ragadványnév utódai beazonosítását szolgálja ma is. Az anyai ágon keletkező ragadványnevek mellett – bár kis számban – továbbra is keletkeznek egyedi gúnynevek és tulajdonságot jelző megkülönböztető nevek is. Ezek összegyűjtését egy későbbi időszak feladatának tekintem.

Ragadványneveink több évszázados történetünknek és névadó kultúránknak termékei; érdekességük mellett igen tanulságosak is: részei és hordozói is falunk történetének, és méltók arra, hogy összegyűjtsük és megőrizzük a jelen- és utókor számára.

A vezeték- és ragadványnevek összegyűjtésénél felhasznált forrásmunkák

1. Az 1950. évi választási névjegyzék
2. Az 1749-től vezetett egyházi anyakönyvi bejegyzések
3. Szederkényi Nándor: Heves megye története I.-IVV kötet
4. Dr. Soós Imre: Heves megye községei 1867-ig
5. Illa Bálint: Gömör megye története
6. Borovszky Samu: Gömör-Kishont megye története
7. Egri Levéltár, Megyei közgyűlési iratok 1742. május 7. 361. lap
8. Egri Levéltár, Taxás összeírások 629. sz.
9. Egri Levéltár, Közgyűlési jkv. 431/1743 lap
10. Egri Levéltár, Adóösszeírások 1742-1790. IV: 7/b-5 csomag
11. Egri Érseki Levéltár, Markazi plébániai anyagok között található nevek
12. Egri Levéltár, Markaz község úrbéri rendezési iratai 1771-től 1875-ig
13. Megyei levéltárban található markazi földkönyvek
14. Megyei Levéltár, Markaz község képviselő-testületi üléseinek jegyző-könyvei
15. Az egri egyházmegyéhez tartozó településekről készült XVIII. századbeli térkép
16. 1832-től a markazi előjáróságon másolatban vezetett bírósági határozatok. (Megtalálható a Megyei Levéltárban.)
17. Az 1890-es évek hadmentességi adóösszeírásai
18. Egyházi párbérfizetési összeírások
19. Az 1858-60. évi adóbefizetési nyilvántartó könyv
20. Az 1930-as évek levente-nyilvántartási névsora
21. Helységnévtárak
22. A központi antikváriumban tárolt, az 1730-as években készült, az Osztrák Birodalomhoz tartozó területekről készült részletes térképek
23. A Magyar Szent Korona országának helységnévtára 11. (1927. évi kiadás). Az átcsatolt területek településeinek új nevei
24. A Megyei Levéltárban Markaz községre vonatkozó okmányok
25. Magyar-szlovák, szlovák-magyar szótár

A földrajzi nevek vázlatos megjelölése

